

בניף "שמרו משפט" פיקוח על: הזמנות, עקולים, סירובים, התירי ערכאות, פסקי דין, גישות, ומגן לבע"ד שלא יקופחו מזכותם: לבחירת הבי"ד, דין גמור, ומהיכן דתני, ולמאן: בבוררות, וטוענים

תוקף הסכם

מהדורא תניינא ומורחבת

בפסלנות ה"גט מוטעה" - שבפרשת "וויים לעווי פערבער"

ובו שמונה סימונים:

[סימן א]: דלא שייך חרם דר"ת בנ"ד, אדרבה החרם חל על האומרים כן. [סימן ב]: דליכא שום מקור בהלכה שלא להניח להבעל לעשות גילוי דעת. [סימן ג]: דלמעשה אנו חוששין לדעת הפוסלים בגט מווינא. [סימן ד]: תוקף הגי"ד כשאין לו ביטוח אחר כבנ"ד. [סימן ה]: דגי"ד של "הסכם גירושין" [הקאי וקיים ב"כתב"] אלים כוחה טובא [מגי"ד שבדיבור בעלמא] להטיל פסלנות על הגט, ושכן פסקו כל גדולי זמנינו להלכה. [סימן ו]: תוקף כה גי"ד השני של הבעל לאחר הביטולים טרם מסירת הגט לידה. [סימן ז]: הפסול ד"קלא" אף אם הגט היה כשר בעצם. [סימן ח]: דקיום התנאי לאחר שעברה עליו בקו"ע א"י להכשיר הגט בשו"א.

שאלה:

איש ואשה דלא מיתדר להו והאשה תבעה גט, והבעל על אף שהיה רוצה בשלום, מ"מ כלית ברירה הסכים ליתן לה גט כבקשתה, אלא שרצה להבטיח שלא תקפחנו לאחר הגט מזכויותיו המגיעים לו, בין בענין ממונא, ובין בענין החזקת וקשר עם הילדים, ואצ"ל שלא תבענו לא בר"י ולא בדיני עכו"ם. ועל כן ביקש ממסדה"ג שיעריך ביניהם ניירות חוקיים ל"הסכם גירושין" [דיווארס עגרימענט], בענין חילוק הנכסים, הספקת הילדים, החזקתם, ביקורים ופיגושים, וכן עשה שערך הניירות באופן המוצדק ע"פ יושר כראוי ומקובל במצב זה.

מסדר הגט, עבר על פרטי ההסכם עם האשה טרם כתיבת הגט, והסביר לה בשם הבעל, שנותן לה את הגט רק אדעתא דהכי: שתחזיק ותעמוד בתנאי ההסכם, זאת אומרת: דמלבד מה שתחתום על ההסכם לפני מסדר הגט [המשמש גם כ"נאטערי פאבליק"], תחתום עליה גם לפני השופט [מה שזה נותן תוקף חוקי סופי ומוחלט להסכם], ואצ"ל שלא תלך ללחום נגד תנאי ההסכם לקפחו מזכויותיו שעל פיהו, לא בר"י ולא בדיני עכו"ם, [וכן כתוב בלשון ההסכם: שלא נשאר להם להצדדים שום מענות ומענות ותביעות נגדיות נוספים זע"ז].

בשעת הגט (ציוס ג' אצ תש"ע), כשהבעל הבחין שהאשה באתה שם מסובב ומזויין עם אנשים חשודים, כ"טוען" מושכר, וגם התעקשה שדוקא אחד מאנשיה המושכרים ישב אצל הגט, מה שזה הכנים אצלו חשד שהיא רוצית להטעותו בענין ההסכם גירושין. על כן הפנה עצמו למסדר הגט [לאחר אמירת כל הביטולים כרגיל, ממש טרם מסירת הגט לידה], ואמר לו שהיות שאינו מרגיש עצמו מובטח ורגוע ומתיירא שאשתו באתה עליו בעיקופין. על כן הוא מבקש ממנו שיחזור להודיע לה עוה"פ, שהוא נותן לה את הגט רק אדעתא דהכי שתחזיק עצמה להסכם, [שתחתום עליו לפני המסדר והשופט, ואצ"ל שלא תלחום נגדה, לא בר"י ולא בעש"ג וכנ"ל].

המסדר, ה"ה הרה"ג יהושע העשיל וואלהענדלער שליט"א, ראב"ד ביד"צ לעניני אישות, ומח"ס מאיר עיני חכמים על ה' גיטין, בהיותו מומחה גדול ובקי מובהק בה' גיטין, הבין שיש לפניו בעיא עדין מאוד, דמצד אחד אינו יכול למנוע את הבעל ממבוקשו, כי לא נמצא שום מקור בהלכה שלא להניח להבעל לעשות "גילוי דעת" על איזה תנאים שהוא נותן לה הגט, [וכדיבואר לקמן (סי' צ)]. אדרבה לאורך גיסא: כשלא יניח לו

לבטא את הגרשותיו ורצונותיו, אז הרי יהיה בזה משום תקלת "גמ מעושה" הפסול מה"ת, וכמש"כ המשכנ"י (אה"ע סי' ל"ד) [מצויין בפת"ש (אה"ע סי' קמ"ה, סק"ו)], ועין יצחק (ס"ז סי' ל"ז, אות כ"ה), וזהו דבר פשוט מבלי שום חולק.

על כן לא היה לו ברירה אחרת, רק להפסיק את כל מהלך סידור מסירת הגמ, וקרא את האשה לחדר החיצון, ומסר לה דברי הבעל, והסביר לה עוה"פ שאם לא תחזיק עצמה עם ה"הסכם גירושין", לחתום עליה בפניו וגם בפני השופט, וכש"כ ואצ"ל שאם תלך בערכאות ללחום נגד זכויותיו שע"פ ההסכם, אז תדע שזה ימיל פסלנות על כשרות הגמ, ורק לאחר שאשה אמרה שהיא מבינה כ"ו, חזרו וסיימו את מסירת הגמ מיד הבעל ליד האשה.

תיכף אחר סיום סדה"ג עוד באותה מעמד, נתן לה המסדה"ג את ניירות ההסכם לחתום עליה. **אמנם** כשמסדה"ג הפנה את עיניו לרגע קט מן הניירות, הבחין שהאשה ניצלה אותו הרגע, ובמקום שתתחום היא עצמה על הניירות, חתם עליה דודה ע"פ עצת ה"טוען" שלה בנציזון מאנדל שהיה שם.. **וכראות** זאת המסדה"ג, קרע תיכף אותן הניירות והביא ניירות חדשים, והפעם הבטיח לשמור על צעדיה ושהיא עצמה תחתום עליה, ואכן מעיד שראה כמו עיניו איך שהיא חתמה בעצמה על ההסכם, [ויש תח"י שני הניירות: שעם חתימת דודה, ושעם חתימתה].

בערך שני שבועות וחצי לאחר בציעת הגמ, הלכה האשה בערכאות עם תביעות שונות נגד הבעל, לגזול ממנו את הבית ואת חנותו ומסחרו, בצירוף מלשינות והשמצות שונות בבדי לקפחו מזכות פיגושים וביקורים עם הילדים בניגוד להסכם. **המסדה"ג** כתב לה תיכף "התראה" חמורה, שתפסוק ממעשיה העלולים לפסול את גיטה, אבל ע"פ עידודו של ר' יצחק שטיין המשיכה בתביעותיה בערכאות נגד הבעל.

עד שביום ט"ו בשבט תשע"א הוציא מסדה"ג כרוז: שהגמ פסול ובטל, ובניה משני על סמך גמ זה ממזרים, ושצריכה גמ חדש לאחר שתצא מעש"ג, ופנה אלינו שנפרסם הכרוז ב"קול בי"ד" (שיעור 804), וב"פנקס בי"ד" (מסמך 1074). **אבל** האשה התעלמה כליל מהתראת בי"ד שגיטה נפסל, והשתדכה בשאט נפש עם משה הערש פערבער ממאנטריאל, ונשלח להם התראה (כ"ג אלר 6' משע"6) מבית דינינו [פנקס בי"ד (מסמך 1078)].

אה"כ הלכה להתאונן על מסדה"ג אצל רמ"ז (מהמאסה"ר): דהייכן שפסל את גיטה, וכאילו שאין לו הרשות לזה, או שנכון לרמ"ז להתערב בזה, ובפרט כשאינו מגיע לקרסוליו בגיטין]. **וכשונא** ידוע למסדה"ג שכ' כובים לפסול כל גיטין שלו מכה נגיעותו [כמבואר בקול בי"ד (שיעורים 851 - 854)], התאחו והתנפל על ההודמנות כמוצא שלל רב, והודיע: שיוציא פסק שהגמ כשר, [ראה בהקדמה דברי הרב וואלף בער לערנער]. **ונחזין** לדעת, שהבעל הודיע בכרירות: שהוא מוכן ליתן לה גמ אחר לכשתצא מעש"ג, ולא תבע רק פיצוי הזיקו שע"י תביעותיה בעש"ג. **ולא** היה כאן שום נדנדוד של "עיגון" ככל, ודלא כהשקף מש"כ מכשילין המתירין.

ובן עשו שבי"ד פסול שלו הוציאו "היתר" יבש, על יסוד דברי עדים פסולים שהכחישו דברי הבעל ומסדה"ג שלא בפניהם, [שאיין לה שום תוקף להלכה, וכדלקמן (סי' ו', ענף ג)], כאילו שהבעל לא עשה שום גי"ד, [והסופר שעליו סמכו, בעיקר אמר למסדה"ג: שביקש מהם שלא יסמכו עליו כי אינו זוכר המאורע, וכדנשמע קולו ב"קול בי"ד" (שיעור 177)]... **וכשצד** האשה הרגישו שכל ההיתר הוא צחוק בעיני הבריות, ומוכרחים להתפשר עם צד הבעל, ישבו במשך יום ה' צו (מעניט אסטר מוקדס), ונו"ג זע"ז, ולעת ערב באו לעמק השוה על כל פרטיה ודקדוקיה של ההסכם שהיתה אמורה להחתם למחרתו בפני השופט, והכל היה מסתיים בשלום ובהיתר ע"פ תוה"ק.

אולם הרשעים כים נגרש השקט לא יוכלו, ואנשי ה"סיסטם" המורקב שלא יכלו לסבול שיתגלה לעין כל אמיתת כחו של הבעל ע"פ תוה"ק להגביל כשרות הגמ על יסוד זכויותיו, עשו כל מיני השתדליות שהאשה תנשא דוקא על סמך גמ הפסול. **ולמחרתו** אכן הצליח מעשה שטן, ועלה ביד ר' יצחק שטיין להוציא היתר יבש מהרב מקארלסבורג שליט"א, שסמך בעינים סגורות על גביית עדות הפסול מבי"ד פסול הנ"ל, והכשיר הגמ מבלי לבדוק אחריה ומבלי מתן מקורות הלכתיים, רק בתורת גזירה שהגמ כשר... [וכבר הוכחנו בפתחה (ענף י"ב), מוצג בפנקס בי"ד (מסמך 5027)] מדברי כל הפוסקים: ד"היתר סתום" במילה ומבטלת לעומת "איסור מבורר".

ועל סמך זה, קמו דיינים נוספים שרובם ידועים כאינם בקיאים במיב גיטין כלל, וחתמו ג"כ להיתר, והכל עם הצהרות יבשים מבלי לחלוחית של תורה, והצד השווה שבהם הוא: שכולם הזדיינו עם הנשק והאיום כאילו שכל המערער על גמ זה נכשל בחדר"ת על המוציא לעז על הגמ [דבר הנפרך מדברי הפוסקים, וכדלקמן (סי' א')].

ונחויין להרגיש, שאף אחד מכל החותמים על ההיתרים השונים, כולל הרב מקארלסבורג, לא דיברו כלל עם הבעל, לחקור ולשמוע מפיו איך שהיתה הגי'ר. [מה שכל שינוי קל, משנה הדין מן הקצה אל הקצה]. וגם לא דיברו עם מסדה"ג כלל, לבדוק ולשמוע מפיו טעמיו ונימוקיו על פסלנות הגמ, אלא שבררו להם קטעי לשונות מעורפלים מה ששמעו איש מפי אישי, והתאחוז עליהם... **ובמו"כ** בנוגע לענין קביעת כל הפרטים המציאותיים שמסביבות העובדא [שיכולים לשנות הדין], ג"כ סמכו עצמם כליל רק על דברי צד האשה בלבד, להאמין לכל דבריהם למרות שנתכחשו מצד הבעל, ולמרות שהיה ידוע להם בבירור, שצד האשה כבר נתפסו בשקרים גסים.

ולא עוד, אלא שכל המאמצים שעשה מסדה"ג להתקשר עם הרב מקארלסבורג כדי לישא וליתן עמו בדבר הלכה עלו בתוהו, כי הטמין עצמו ולא בא לביהמ"ד אף להתפילות, כי התיירא דע"י מו"מ של הלכה כדרכה ש"ת, ישאר בלי מענה, דבר שלא נשמע עוד וצועק עד לב השמים, [וראה לקמן (סי' ג'), ענף ד'. וסי' ה', ענף ו'), ובמשפט הכפיה (סי' א'), ענף ה' אות ו'. וענף י"א, אות ט'), מה שהשבנו עמש"כ בעמק התשובה, ע"ש].

וכבה, ע"י התרוצצות הבתי דין זע"ז וע"י אינשי דלא מעלי שנרדפו מרגשי התנקמות והתנצחות, יצא ה"היתר" הקלוקל, ונשאו ביום ט"ז אדר ב' תשע"א, מבלי שאף אחד יקבל עליו אחריות כל ההיתר שיכולים לישא וליתן עמו בהלכה, ואותן מצעות שהיתה יכולה להציע לו בהיתר, הציעה לו באיסור "אשת איש", רח"ל.

ועד היכן ששררה הקלות וההפקירות אצל המתירין, יש ללמוד ממה שהמסד"ק עצמו [אחד החותמין על ה"היתר" למרות שאינו בקי כלל במיב גיטין] אמר לשואל אחד ביום כ"ד אדר ב' תשע"א [שמנה ימים לאחר שסידר הקידושין]: דעיקר ההיתר מה שסמך עליו הוא: העובדא שכבר יצאתה מעש"ג מרם כן, [וכונשמע קולו ב"קול בי"ד (שיעור 177)]. דבר המנוגד מן המציאות הגלוי: שלא יצאתה אז משם כלל, אלא נשארה והמשיכה ללחום שם עוד ששה חדשים נוספים [עד י"ג מג"א תשע"א, כשיצאתה משם אחר היותה שם שנה תמימה]... שומו שמים ע"ז. **ומלבד** זה לא חלי ולא הרגיש, דאף אם לו היה כדבריו המוטעים: שכבר יצאתה מעש"ג, [מה שז"א וכנ"ל], ג"כ ל"ה מועיל ד"ז להכשיר הגמ כלל ואף לא ע"פ שיטה יחידאה, [וכדלקמן (סי' ט'), ענף ג'), ע"ש].

זאת אומרת, דלא רק זו: שהמתירין "אינם בקיאיין בדיני גיטין", שעליהם אמחז"ל (קידושין ו', ע"א) שהם קשיין לעולם יותר מדור המבול, [ע"י בפתחה (ענפיס א' - ה')], ור"ת (נשפיה"ג, סי' ע"ז) כותב: דהם גרועין מן הבא על א"א, ע"ש. **אלא** אף זו: דגם "קלות" יש בהם, דלא איכפת להם לברר אמיתת אופני ענינים ה"מציאותיים" מה שבנו עליה את התירם... ה". **ומעתה** נפן לדון: מהו דין הגמ והוולדות שעל סמך גמ זה.

תשובה:

לא רק זו: דלכו"ע ל"ה שום מקום כלל להכשיר גמ זה שתלך ותנשא בו, ובלי ספק שכל מי שיש לו חלק כלשהו במכשול "היתר" זה עתיד ליתן את הדין. **אלא** אף זו: דגם בדעבד שכבר נישאת על סמך גמ זה, ג"כ אין שום מקום להכשירה, ובניה שעל סמך גמ זה ממזרים, ולכו"ע חייבין להפרישם תיכף זמ"ז עד שתקבל גמ חדש. **ונבאר** דברינו בסימנים דלקמן, ומה' נשאל עזר שלא נכשל ח"ו בדבר הלכה, וזה החלי בעוה"ש"ת.

סימן א

דל"ש בערעור הלכתי בגמ משום חדר"ת

המכשירים גט פסול זה שלא קדין, ללא די להם מה שהכשילו אותם באיסור החמור והנורא דא"א וטמיעת ממזרים, מצלי להוכיח נדקת ההיתר עם צירור הלכה. **אלא** שעוד מהפכים את הקערה על פיה, לאייס על המעריס על הגט צדק, להאשימם ולהרעיש עליהם

א). **הנה**, טרם כל שיח ימנח צביאור הלכה זו, מקודם נחון להרגיש, ככדי לקמוס פיות של

כנשק האיום: כאילו שעברו זזה על החדר"ת שלא להוציא לעז על הגט.

אשר על כן, נעתיק לכאן לשונות וציטויים מגדולי הפוסקים מה שהאספנו בס"ד מן הפתיחה (ענף י') [המונח בפנקס ב"ד (מסמך 5027)], איך שכולם מאשרים ומעידים פה אחד, דחרס זה ל"ש רק על מי שהיה בשעת הגט וראה פסול ושתק, או על מי שמוציא לעז על הגט בשקר וזודון ומצלי להראות שום ציטוס הלכתי. לא כן מי שמערער על פסלנות הגט תוך כדי להראות פנים מסבירות בהלכה, עם ציטוס יסודות ומקורות לדינא וכבנ"ד, דל"ש זזה חדר"ת כלל. [ובש"ב דלא על מסדר הגט עממו, דהיעלה על הדעת, שחייב לשמוק כשיודע מפסול, ולהניח שהאשה תנשא באיסור, זו זומן שהוא יודע צבירור שהגט נפסל, הלא הוא האחראי הצלעדי והעיקרי על המרתה של האשה לעלמא, ומידו יזקק זאת], וז"פ.

ביטול דברי האומרים שיש חדר"ת בכח"ג

(ב). **דהנה** על האומרים שיש חדר"ת זכה"ג, כתב בשו"ת בצלאל אשכנזי (סי' ט"ו): "הצל יפצה פיהם". ומהר"ם לובלין (סי' קכ"ג, ד"ה גס מה שמהגדוין): כתב: "חלילה לומר כן, הלא כל התשובות מהאחרונים מלאים מכאלה..", [והוצא דבריו בלבושי מרדכי (תניינא, אה"ע סי' נ"ג, ד"ה וצענין)]. והלבוש (שו"ת מהר"ם לובלין סי' קכ"ג, ד"ה אך על) כתב: "קללת חנם הוא, והש"י יהפוך קללתו לזכרה... טעות הוא צידו, כי לא חרים ר"ת אלא על מי שעמד בשעת הגט..". ובמראה יחזקאל (סי' ס"ו, ד"ה ולפי"ז) כתב: "הסכימו כל הגאונים זכה"ג לא גזר ר"ת". ובחידושי אנשי שם (להגאון רש"ק, סי' קצ"ז) כתב: "ולא איכפת לי על הדוכרים עלי סרה [חדר"ת], כי אני אומר יקללו המה ואתה תצרך, קמו ויצושו ועצדך ישמח", עכ"ל.

איסור השתיקה על היודע שיש פסלנות בגט

(ג). **ועל** השומק מלערער [אף אם כבר נישאת, והוא גם צמקוס עיגון] כתב בתשובת שמואל (ה' גיטין, סי' צ'): "הוא טוטא". ובחיים ושלום (ס"ב, סקו"י ל"ד) כתב: "ונכשל באיסור לאו דלפני"ע, וצארור אשר לא יקום את דברי המורה הזאת". ובערוה"ש (אה"ע סי' קנ"ד, סס"ד) כתב: "ח"ו שישתוק", עי"ש עכ"ל.

גודל החיוב שהטילו הפוסקים לערער על פסלנות בגט

(ד). **אדרבה**, גדולי הפוסקים הטילו חיוב גמור על היודע מפסלנות הגט, שיערער עליו. דבסדרה"ג (דר"מ, אות רמ"ג), ובברית אברהם (אה"ע, סי' ז"ו), ובחיים ושלום (ס"ב, סוס"י ל"ד) כתבו: "דמחויב לערער אף אם כבר נישאת לשני ויש לה צניס ממנו". ומהר"ק (שורש ל"ז) כתב: "אדרבה מחויב הוא לשאל על זה מפי הגדולים, כדי לאפרושי מאיסורא", [והוצא דבריו בבנה"ג (אה"ע סי' קנ"ה, הגה"ט אות פ"ג, ופ"ח), ובחיים ביד (סי' נ"ט)]. והרמ"א (שו"ת, סי' נ"ו) כתב: "ד"המעלים עינו גדול עונו מנשוא". ומהרי"ף (ישנות סי' מ'), כתב: "ד"החושב לקיים הגט מפני האיבה, רעמו רבה, לפניו תאכל אש ואחריו תלהט להצה לא ינקה כל הנוגע זה". ובזברון יוסף (אה"ע, סי' ט"ו) כתב על כה"ג: "דצמקוס שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרצ", עכ"ל עי"ש.

שבחים וברכות שכתבו הפוסקים על המערער על הגט:

(ה). **ויורג** מזה, דלא רק דליכא קלקת חדר"ת זכה"ג, אלא נהפוך הוא: שגדולי הפוסקים עטרו זרכות על ראש המערער, דהרמ"א (שו"ת, סי' נ"ו) כתב: "יישר כומו", [וכ"כ בנחל"ש (שטרות סי' מ"ה, אות נ"ט) זעס מהר"ם פרובינצא]. ומהרש"ם (יו"ד, סי' רנ"ה), והחוות יאיר (סי' ע"א) כתבו: "מצא עליו זרכה". ובזברון יוסף (אה"ע, סי' ט"ו) כתב: "וינוחו זרכות על ראשו". ובחיים ושלום (ס"ב, סוס"י ל"ד) כתב: "יצורך מפי עליון צצורך אשר יקום את דברי המורה הזאת, ושכרו גדול מאת ה' מן השמים", עכ"ל עי"ש.

כשהערער הוא רק על פסלנות שנתהוה לאחר נתינת הגט

(ו). **ובפרט** בגוונא כבנ"ד, דהערער אינו על איזה פסלנות בעצם הגט מה שהיה תיכף בשעת נתינתה, שהגט לא נעשתה מעיקרא כהוגן, רק על מה שגרמה האשה אח"כ ע"י שעברה על התנאי והגי"ד. בודאי דל"ש בכה"ג החדר"ת, דהרי הערער אינו על המסדה"ג שעשה הגט באופן הפסול מעיקרא, רק האשם הוא על האשה שפסלה הגט ע"י מה שעשתה אח"כ, וכמש"ב מהר"ם לובלין (סי' קכ"ב) [כשערער על ה"גט מווינא" שפסלה ע"י האשה כשעברה על הגי"ד של הבעל, וטענו עליו שעבר על חדר"ת, והשיב בזה"ל]:

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. החדר"ת שלא להוציא לעז על הגמ לא נאמר כלל על מי שמראה פנים מסבירות בהלכה בפסלנות הגמ, רק על מי שמוציא לעז שקר בשאט נפש.

ב. כל היודע מפסלנות על גמ, אסור לשתוק, אדרבה חייב לערער אפילו אם האשה כבר נשאה לשני ויש לה בנים ממנו, ושכרו גדול מאוד מן השמים.

ג. ובש"כ בשחערעור אינה על פסלנות שנעשה מעיקרא בשעת נתינת הגמ, רק על פסלנות שגרמה האשה אח"כ ע"י שעברה על גילוי דעתו של הבעל, ובבנ"ד, בודאי דל"ש בבח"ג החדר"ת כלל.

ד. האומרים על המערער על פסלנות בגמ עם פנים מסבירות בהלכה, כאילו שעבר ונכשל בזה בחדר"ת, מבלי שיוכיחו דיחוי דבריו, הם עצמם נלכדים ע"י בחדר"ת החוזר וחל על ראשם.

סימן ב

דלובא שום מקור בהלכה שלא להניח להבעל לעשות גילוי דעת

גילוי דעת רק בכדי להבטיח זכויותיו, שלא תוכל לקפחו מהם

ה. הנה מצינו לנמוך לצאר, דמה שרגיל על לשונם של בני"א, שאסור להגביל את הגט ע"י תנאי או גילוי דעת, זהו "איסור" חדש מה שייצרו וזדו מלכס ה"פעמיניסטן" חנשי הסיסטעם הלקויים זדעות כוזבות וסובלים מחולשה כלפי נשים. ובו צומן, שמחד גיסא אין להם שום צעיא צמנה שזה יגרום לגיטין מוטעין ומעושין הפסולין וצטלין מה"ת, והאשה תשאר א"א וצנייה מן השני ממזרים עד סוף כל הדורות וכלקמן (אות י"ז), דזה לא איכפת להם, דהלא אין להממזרים כחם ניכר על מנחס...

הרי מאידך גיסא הם מנהירים שהכשילון היותר גדול הוא, אם הצעל יצטיח את זכויותיו ע"י שיתלה כשרות הגט בהעדר קיפוחם ממנו, תוך העמדת פני תם כאילו שהם יראים שיוכל לזאת מזה תולאת החורבא שהגט ייפסל כשתעזור על ההסכס. ובבה תחת מסוה של יראה מופרות המנוגד להלכה, הם עוזרים לנשים מרשיעות

והאומר זה, הוא ככלל שאינם זקיאים ויודעים צטיז גיטין... אדרבה מי שמחזיק ידה.. ומתיר לה להנשא צגט זה לאיש אחר, הוא ככלל המתיר אשת איש לעלמא ומרצה ממזרים זישראל... "שאין הפסול מצד עצמו, אלא מצד האשה..", עכ"ל. וב"ב הלבוש (ה"ל) ו"ל: "שצנ"ד שאין הערעור על שעת נתינת הגט, כי ודאי נתינת הגט היה הכל כמשפט וכהלכמו.. והערעור נולד ממנה שנתגלגל אחר מעשה הגט... [ו]אפילו מי שעמד שם.. יכול לערער", עכ"ל.

והביא דבריהם הלבושי מרדכי (תניינא, אה"ע סי' נ"ג), והסביר: "שאין הלעז על גוף הגט, רק [על] מי שאינו מקיים התנאי, הוא גורם", עכ"ל ע"ש. [ויותר מזה חידש בחכם צבי (ליקוטי תשובות, סי' קי"ד), דצגט הניתן על תנאי, ל"ש כלל החדר"ת קודם שנתקיים התנאי, דהרי אפשר שלא יקויים התנאי ויתצטל מעיקרא ע"ש, וה"ה צגי"ד בבנ"ד, דמ"ש]. והרי צאופן זה ממש, הוא הערעור צנ"ד, דאינה צהמוצן שהגט נסדר מעיקרא צאופן פסול, אלא שנפסלה אח"כ ע"י מה שהאשה עברה על הגי"ד של הבעל, צמנה שצנסנה נגדו צעש"ג לצטל ההסכס, ו"פ.

החרם דר"ת חוזר על ראש המאיים בזה על מי שמערער בצדק

ז. ולא עוד, אלא שהחרם דר"ת חוזר על ראש האומר שיש חדר"ת אף על המערערים צדק על פי מקורות בהלכה, וכמש"כ מהר"ם פדוואה (צש"ת רמ"א, סי' נ"ה, ו"י): "הוא מוציא שם רע, והוא עצמו צר נידוי, וינשכנו נחש צלי לחש", עכ"ל ע"ש. ופ"ק חזי לשונו החר"ף והנורא של הנודב"י (קמא, אה"ע סי' פ"ח) מש"כ צכה"ג, ו"ל: "הוא עצמו צנידוי, ופורש רשת לרגליו אשר עמן תלכדו, ישו צגללו על הצור ותשצר על המצוע כדו ופתאום יצא יום אידו, לא יאריך ימי עודו, ולא יתקיים שלדו, לא יאצה ה' קלוה ולא יכפר צעדו, תצא ארס נחש צקרצו וילצש קללה כמדו, והשומע לצברי אלה יעלה לשמים שיאו ויגדל כצודו, יצרך ה' חילו ופועל ידיו להרצות הונו ומאודו", עכ"ל. אשר על כן, מורא יעלה על ראש המכשירין ה"מכשילים" צנ"ד, שכתבו שהמעררים נכשלו צחדר"ת, דהלא לפי דברי מהר"ם פדוואה והנוב"י, הרי אדרבה: ה"חרם דרבינו תם" על חיקס תשוב, רח"ל.

זהירות המופרו שלא יאל מכשול, [הגם שאין לזה שום מקור בהלכה וכנ"ל (אות ט)].

ב"מ הרי המשובה ע"ז, הוא בולט ומוצן מאיליו, דשאני צימי קדם, כשקידור גיטין לא היה "מסחר", ולא היה התחרות צין המסדרים להרצות לקוחותיהם ולמושכס אליהם, וע"כ ל"ה להם שום ציקוש "לשרת" למישהו. ובמביל"א כיון שלא נחשדו כלל לסייע להאשה איך להתל בהבעל ולרמותו, ל"ה להגזרים ממה לפחד כ"כ, ע"כ שפיר היו יכולים להדר למנוע אף מגי"ד צעלמא צתור זהירות וסלסול. ובה"ה גס, דאף צמקרה נדיר כשהאשה בגדה צוכיות הבעל, היה הבעל יכול לפנות לצי"ד, וצקל מאוד היה יכול לכופה ליתן לו המגיע לו.

לא קן כהיום, שסידור גיטין נהפכה ל"מסחר" עזום, ויש התחרות גדול ורצ צין המסדרים להרצות לקוחותיהם ולמושכס אללם, וע"כ יש להם ציקוש "לשרת" למישהו... ובמביל"א, לא רק ש"נחשדו" לסייע להאשה איך להתל בהבעל ולרמותו, אלא שידוע צביורר שכן עושים מעשים צכל יום, [וכדלקמן (אות י"ז)], ואכן יש להבעלים הרבה ממה לירא ולפחד.

במצב עגום שכוה, אין שום מקום להדר מנד אחד למנוע אף מגי"ד צעלמא, צו צומן דמאיך גיסא ניכשל עי"ז עם הפסלנות הגמורים ד"גט מעושה" ו"גט מוטעה", המשאיר את האשה "אשת איש" גמורה, והעושה את צניה מן השני "ממזרים" [וכדלקמן (אות י"ז)]. ובנורף לזה, דצמקרה שהאשה מצגוד צוכיות הבעל, מה שהוא לדאצונינו מעשים צכל יום, לא יהיה לו שום מקום לפנות לעזרה, דאס ילך לצי"ד, לא רק שיעלה לו להון תועפות, אלא לדצסוף עוד ילדיקו מעשי הרשע של האשה ויסיעו לה ע"י הוצאת פס"ד מעוות לטובתה.

והתוצאה המחפיר שמפעולת הסיסטעם (יא). המורקצ הוא, שהגזרים נשארים רלוים ונדכאים קרח מכאן ומכאן. דמב"פ: אס ממאנים מליתן גט, מפני שאינם רוים לישר צצחינת "גברא קטילא", ע"י שתפסוק ממנו הקשר עם ילדיו, ותגזול ממנו את ציתו ורכושו, אז הרי מנעקים עליהם "רשע" ו"מעגן". ואם אכן כבר מתרצים ליענות לצקשתה וליתן לה גט כרצונה, וכל מה שהם רוים, הוא רק, שלא תהיה אח"כ צצחינת "משלם רעה תחת טובה",

שיוכלו להתל בהגזרים, ללחוס נגדם צע"ג לאחר קבלת גיטה, לרודפס ולהדפס שנים שלימות צכח הערכאות, לקפחם מכל זכיותיהם האנושיים וההלכתיים, וכאלו שמלחמתם היה נוצע מדאגתם לחיזוק הדת.

אבל צאמת, לא נמצא חשש כזה צשום מקום, זולת צמקרים נדירים, וכגון צתנאי קיצוני מאוד שכמעט אי אפשר לה לקיימה, וכגון ע"מ שלא תלכי לצית אציק, דמצואר בשו"ע (אה"ע סי' קמ"ג, סכ"א) שאינו נכון להשתל צגט שעס תנאי כוה, או צתנאי מה עליה לקיים צקו"ע, דמצואר בשו"ע (אה"ע סי' קמ"ג, ס"צ) דלכתחלה לא תנשא עד שתקיים מקודם את התנאי, עי"ש. אבל תנאי להצטיח זכיותיו, שלא תעצור עליהם צאופן דקו"ע, וכגון לומר: שנותן לה הגט רק אדעתא דהכי, שלא תלך צע"ג ללחוס נגד זכיותיו שבהסכס, [הכולל: שלא תלך לשם אף להשיצ על תלונותיו מה שיכניס נגדה צמקרה כשתפיר ההסכס, שע"ז ממילא יאל נוצח מן המשפט].

בבה"ג ליכא שום מקור שמוטל עלינו למונעו מזה, מן החשש: שאס תעצור ע"ז ייפסל גיטה עי"ז, ונמצא צניה מן השני ממזרים, דזהו חשש צדוי ומופרו שלא נמצא צשום מקום. אדרבה יש לנו תורה שלימה צפרטי דיני עשיית תנאים צגיטין, המחזיקים מקום גדול צגמרא וצשו"ע, וגס מאות תשובות מגדולי הפוסקים הדנים על שאלות צדיני תנאים שצגט. ואף אחד מאותם הפוסקים לא העלה על דל שפתיו אף שמך דררא דרמו של קפידא כלשהו על מסדה"ג, דהיתכן שהניח להבעל לעשות גי"ד, דהלא יכול לגרום לאשת איש וממזרות.

החילוקים העצומים בין קדם לימינו, שהיום אין להבעל שום עצה איך להצטיח את זכיותיו, רק ע"י עשיית גילוי דעת

י. ובחויץ להדגיש, דמה דנמצא צאיזה מקומן צשו"ת צתור סיפור הדצרים בהשאלה: שמסדה"ג אמר להבעל כשרצה להטיל איזה תנאי צחלות הגט: דע"פ המנהג אין עושין תנאי בהגט. דשני תשובות צדצר.

חדא, דודאי דהכוונה הוא רק על תנאי גמור צמשפטי התנאים צלשון "אס" או "על מנת", דצוה יש קפידת הרי" מפארי"ש שלא לעשותה וכדלקמן (אות י"ד), אצל לא על "גילוי דעת" שבלשון "אדעתא דהכי". ועוד, דאפילו אס נרחיק ללכת, דאכן הנהיגו קן המסדרי גיטין צימי קדם, למנוע צכל האפשרי אפילו עשיית גי"ד, מן

לאסור עליה מלהנשא לאיש עד אשר תחזור מרשעתה, וכן עשה בפועל, [הועתק לשונו לקמן (סי' ג', עקף ה', אות ל"ט) עי"ש].

ובהיום, שכל עניני ד"ת בין בממונא ובין באישות, נתהפכה לדאבונינו לציונעס מובהק, [מה שד"ז שיצר וריץ את כל חומת הדת בעניני יהדות, ואכמ"ל]. דיין גרמא שהגענו למצב האיום, שאנשים דמתקרי דיינים עוזרים בגלוי וצלי שום צושה לנשים מעוולות, ועומדים לזדה בין לכבוש הגזילה תחת ידה, ובין להמיר לה לעשות זאת בכח הערכאות, [באמרה שאין זה עסק שלהם..], ובין לענין להכשיר את גיטה הפסול, ה"י.

והתימא גדול, איך שהם עסוקים לייצר "חששות" חדשות ומופרזות מה שלא שערוס רבותינו הפוסקים, תוך כדי העמדת פני זהירות יתירה, בייצור חששות חדשות מה שצדו מלצם, כאלו שהיה צוה חשש אם הצעל יגביל את האשה ע"י תנאי בגי"ד שלא תוכל ללכת בערכאות, [מה שהוא פשע וחטא בפע"ש], מכח האמתלה העלוב והמסולף: דכיון שלא תוכל להתאפק מזה, הרי יצא שבניה יתהוו למפרע לממזרים..., ואשר על כן אסור לו להצעל לעשות "גילוי דעת" להתגונן עצמו מזה... ודרי משל למה"ד, אילו עשה הצעל תנאי ע"מ שלא תאכל חזיר, יבואו טפשים אלו ויאמרו, דהיות שאכילת חזיר נפרץ אלל הרבה מאחצ"י ה"י, א"כ הו"ל כתנאי שאינה יכולה לעמוד בו, דומיא דע"מ שלא תלכי לבית אביך, וממילא אסור להתנות כן, כדי שלא יתרצו ממזרים צישראל..

תקנת הר"י מפארי"ש דשכ"מ לא יעשה תנאי גמור בהגט

ד. ואפילו על תנאי גמור ומפורש, מה דאכן מצניו קפידא שלא לעשותה, הרי ג"ז אינו משום: דהו"ל עוולה שהצעל יגביל את האשה ע"י הגט, או משום החשש: דשמא תעבור על התנאי ונמצאו בניה מהשני ממזרים, וכמו שמנפצפים ומפטפטים המטשטשים והמסלפים, דכאמור לא נמצא חשש כזה וכנ"ל (אות ט'). רק משום דאנו חוששין "לכתחלה" לדעת הר"י מפארי"ש, וכמש"כ הרמ"א (סי' קמ"ה, ס"ט) דשכ"מ לא יעשה "לכתחלה" תנאי שאם יעמוד מחליו לא יהא גט, משום דק"ל שאין אנו בקיאים במשפטי התנאים. ועל כן מוטב לעשות בטיחות על חזרת נישואם כשיעמוד מחליו, ע"י חרמות וקנסות, מע"י הטלת תנאי בחלות הגט, עי"ש.

לרדפו ולהדפו אח"כ בעש"ג בקיפוח רכושו וילדיו, אז צאים הם ומנעקים צסקר: הנשמע כזאת לעשות "תנאי", חלילה וחס - הלא זהו מכשול גדול ואסור במוחלט...

בקיצור, ה"סיסטעם" המורקב הנהיגו, שהנשים יתגברו על הגברים בכל פרט ופרט שבהגירושיין, ובניגוד הגמור לגדרי ודיני תוה"ק, וגם ליישרות אנושיי, בין לענין לכופם על עצם מתן הגט, ובין לענין לגזול מהם רכושם וילדיהם לאחר הגט. ולא עוד, אלא שלצורך זה הם מחפים עליהם אפילו כשהולכים בעש"ג נגד בעליהם באין פוצה פה ומצפצף וכמעשים בכל יום. ואחרי כל זאת, עוד יש להם טענות על הגברים מדוע שהם ממאנים מליתן גט.

המרחק הפוער מהשקפת הפוסקים, ועד המחרפים בימינו

יב. ופליאה גדולה יש כאן, דאם האמת כדבריהם שהם יראים כ"כ מכשולן, א"כ הרי היה להם להטיל דגוש ולהשתדל עכ"פ להזהיר את הנשים, שיהיו נוהרין צמשנה תוקף שלא לעבור על ההסכמים מה שעושין טרם הגירושיין, כדי שלא יסתכחו עם צעיות דאסור א"ל וממזרות. דרי צמקוס לעשות כן, צאים מהרסים הללו, [קלים שאין להם שום צעיל להסתבך עם פסלות גמורים בגיטיין, וכגון צ"גט מוטעה" או צ"גט מעושה" הפסולים וצטלים מה"ת], ואזלו בתר איפכא.

ועד היכן שנתדרדרו להרחיק לכת מדרך רבותינו הפוסקים, יש לראות ממה דאף הפוסקים שנקטו לקולא צשאלת הגט מווינא [ראה לקמן (סי' ג'), מצאו נחילות להדגיש עכ"פ, דהגס דמדינא הגט כשר בעצם, מ"מ אחריות מוטל על הדיינים, להצטיח שלא תחרוך רמיה צידה, ויוציאו את צלעה שצעוולה מתוך פיה, ע"י שיגזרו עליה שלא תנשא לאיש עד אשר תחזיר לו מה שקיפחה ממנו, עי' שו"מ (מהדו"ג ח"א, סי' שפ"א), ומהרש"ם (ח"ה, סי' מ"ג) דמסתייע מדצרי השבו"י (ח"ג, סי' קכ"א) לעמוד על המשמר צוה צלשונות חריפים מאוד עי"ש, וכ"כ בגפש חיה (סי' ל"ז) ועוד פוסקים.

יג. ואף יותר מזה מצניו בתה"ד (ח"ב, סי' ר"ס, ורס"א), דאפילו כשאין שום קשר בין עוולותיה להיתר נישואין שלה, כלומר אף כשמנד דיני אישות ליכא שום שאלה על היתר נישואיה, וכגון כשהיא אלמנה. מ"מ אם אינה מתנהגת ציושר עם צעלי דינה צדיני ממנות, אז יש

שע"י חרמות וקנסות, כי אינו מרגיש עצמו די בטוח עם זה, בודאי שמניחים לו לעשות אף תנאי גמור.

במגרש בעלמא שאינו שב"מ ליכא תקנת הר"י מאפרי"ש כלל (טז). אבל במגרש בעלמא, לא מצינו שום קפידא להלכה שלא יניחו לו לעשות תנאי אס רוצה. אלא שכן נשתרצב ה"מנהג" ע"פ הנוחיות שרוצים לעשות הגט מצלי שיעור דעקולי ופשוטי וכדנמנא מזכר ענין זה כ"פ בהפוסקים, ועל כן הם משתדלין שלא לעשות לכתחלה תנאי. אמנם זהו רק דליכא לורך נחוץ דדבר יש ענה אחרת לפייס ולהניח דעתו של הבעל, אבל כשיש לורך קצת דדבר, בודאי דבמגרש בעלמא דל"ש ביה כלל חששת הר"י מפאריש ועדיף טובא משכ"מ, פשיטא דמניחים לו לעשות תנאי גמור כשהוא מעמיד עצמו ע"ז, וכ"כ באגר"מ (אה"ע ח"א, סי' קמ"ז, וח"ד סי' ק"י) בפשיטות.

וע"ע אגר"מ (אה"ע ח"ג, סי' ל"ז), וז"ל: יש לדון שלא יוכל. לבטל את הגט, דהרי דיני המדינה ודאי היה ידוע גם לו, והיה לו לחוש ולהתנות שאם תתבע דיני המדינה.. לא יהיה גט... עכ"פ כיון שודאי ידע מזה ולא חשש להתנות ודאי גמר דדעתו ליתן הגט אף שאיכא חשש זה... עכ"ל. הרי לנו, שהוכיח ממה שהבעל לא עשה תנאי, שלא חשש על הדבר, ואם איתא דאסור לעשות תנאי, א"כ מהו ראייתו. [ברם, עכ"פ סברתו, דמדללא התנה מזה ראייה שלא חשש על הדבר, תמוה ונסתר מדברי עצמו (שם ח"ד, סי' קט"ז), שכנראה דן שם על השאלה דלעיל (שם, סי' ק"י), וגם נסתר מדברי כל הפוסקים מש"כ דדין גי"ד בגיטא, ועי' במבוא (ענף ג', ד"ה והולך), [המונח בפנקס בי"ד (מסמך 5026)], שהבאנו מגדולי הפוסקים, דא"ל לנו לחלוק על ראשונים. מסבירא גרידא, עי"ש].

כשמונעים את הבעל מלהבטיח זכויותיו ע"פ גי"ד כרצונו, זה מטייל על הגט פסלנות החמורים דמוח"ת ד"מעושה" וד"מוטעה"

ז). ואדרבה, אם הבעל מעמיד עצמו על עשיית תנאי, ואין מניחים לו לעשות כן, כבר כתב במשכנות יעקב (אה"ע, סי' ל"ד), דכשאין מניחין אותו לעשות תנאי, אז הגט פסול מדין "מעושה". וז"ל: ומה יעשה זה שאין מניחים לו... ומזהירין אותו שלא יוציא תנאי מפיו, מה צידו לעשות... כיון שאומרים לו דאין מזכירין תנאי בזמה"ז, מאי הו"ל למיעבד, וכמעט שהוא נוטה לגט מוטעה או מעושה, כיון

והפוסקים עמלו ומיפשו להבין כל עכס חששת הר"י מפאריש, דהרי שפיר ידוע לנו משפטי התנאים: אי תנאי "כפול", צ"הן קודם ללאו", ג' "תנאי קודם למעשה" וכו', וכמבואר במוש"ע (אה"ע סי' ל"ח, וקמ"ג, וח"מ סי' רמ"א), עי"ש. ועל כן כתבו: שלא כתב כן רק בשכ"מ דוקא, משום דמכיון דשם יש חשש שלא יתחיל לומר "אם מחי", מן הטעם שלא יפתח את פיו לפרעניות, וע"כ נריך להתחיל מקודם צ"הן לא מחי", וכמבואר במוש"ע (אה"ע סי' קמ"ה, ס"ה), משו"ה איכא למיחש לתקלה, שיתקל בלשונו ויאמר התנאי בצופן שאינו מועיל. ואי"ה"ג, דצכהן שאסור להחזיר את גרושתו, כתב מפורש ש"נריך להתנות", וכ"כ שם דכשיש לחוש לטירוף דעת החולה [אפילו כשאינו כהן, אלא שאנו רואין שדעתו אינו מיושבת עליו, שאינו מרגיש עצמו די בטוח ע"י החרמות והקנסות, ואינו רגוע מצלי שיעשה תנאי גמור, אז] "יש לגרש בתנאי" עכ"ל, עי"ש.

ומדרחזינן, דאף אחד מן הפוסקים לא כתב בהסבר טעמו של הר"י מפאריש: דאין מן היושר שיגביל אותה עם תנאים, או מפני שחשש דשמא תעבור על התנאי והגט יבטל למפרע, ונמנאו בניה מן השני ממזרים. הרי זה גופא מהוה אות מובהק, דחששות אלו אינם מחזיקים מעמד ע"פ דעת כלל, וכן איתא להדיא במוש"ע (אה"ע סי' קמ"ג ס"ב, וכ"א) דבתנאי דבשוא"ת ל"ח לזה, עי"ש.

טו). עב"פ נמצינו, דבשאר כל התנאים שאינם תליין במיתת הבעל, ליכא שום קפידא כלל שלא לגרש בתנאי. ולא עוד, אלא דאפילו בשכ"מ כבר כתב הרמ"א (שם, סי' ט), דרק לכתחלה חוששין לזה, אבל כשהבעל אינו רגוע צלי עשיית תנאי גמור, ויש לחוש לטירוף הדעת, בודאי שמניחים לשכ"מ לעשות אף תנאי גמור, ועי' פת"ש (שם, סק"ו) שהביא מהב"מ (שם), דכה"ג "יותר הגון ודאי לגרש על תנאי בלשון ברור", עי"ש.

בקיצור, אפילו על עשיית "תנאי גמור ומוחלט" לא מצינו קפידא רק בשכ"מ דוקא, ואפילו בשכ"מ ג"כ אין אנו חוששין לזה רק לכתחלה כשאין צורך בדבר. אבל כשיש "צורך" לעשות תנאי גמור, ובגון ככהן שא"ל לו להחזיר את גרושתו, בודאי שמניחים לו לעשות תנאי גמור. ובן כשאנו רואין שהשכ"מ הוא מודאג ואינו רגוע ושבע רצון מהבטיחות

סימן ג

דלמעשה אנו חוששין לדעת הפוסלים בהגט מווינא, ושכן דעת גדולי זמנינו

[ובו ה' ענפים]: א. אוסף הפוסקים שנקטו להלכה דהעברת האשה על הגי"ד פוסל הגט, וכדעת הפוסלים בגט מווינא. ב. דיון בשיטת הר"ח בני"ד וביאור מקיף בדבריו. ג. דע"פ ד' כללים בהוראה עלינו לנקוט דהעברה על גי"ד פוסל. ד. דברי העמק תשובה הגי"ד אינו כלום התמוהין, וגם הוא יחיד ממש בזה נגד כל גדולי המורים. ה. דיהוי דברי בעל ויען אברהם המסולפים והנפרכין.

ענף א

אוסף הפוסקים שנקטו להלכה דהעברת האשה על גי"ד פוסל גט, כדעת הפוסלים הגט מווינא

ומעתה, לאחר שסילקנו (סי' א' וצ') שני הטעיות שהתחמקו אצל בני אדם בענין חרם דר"ת ובענין תנאים וגי"ד בגיטא. נפן בעוהשי"ת לדון על משפטה של הגט דבנידון דידן.

אבל טרם שגרד להוכיח (נענפים צ' ו-), דבגוונא דגי"ד יודו אף המקילין בהגט מווינא, דהגט פסול מכה כמה טעמים. מקודם יש צורך להדגיש, דאף אם לו היה מתרחש לפנינו כהיום שאלה בעין העובדא ד"הגט מווינא", שהגט ניתן בצירוף "גילוי דעת" [כלומר, ע"פ תנאים מדוברים ומוסכמים, אלא שלא נאמרו בלשון תנאי גמור ע"פ "משפטי התנאים"], ג"כ ל"ה בכוחינו להקל על סמך דברי הב"ש (אה"ע סי' קמ"ה, סקט"ז), והטו"ז (סס, סקט"ו), שכתבו דרבו המתירין.

פוסקים קדומים שנטקו להלכה דגי"ד יש לה תוקף

(יח). **דהלא** יש לנו פוסקים מוקדמים מומן השאלה דהגט מווינא [שהיה נשנת שע"א], דנקטו כדעת הפוסלים. ואלו הם: [א], הרשב"א (קידושין נ', ע"א) שכתב נשם י"א: דגי"ד עדיף מתנאי, דדוקא בתנאי אמרינן דכיון דלא כפליה למנאייה לא קפיד על קיומה, משא"כ בגי"ד הא דלא כפליה, הוא משום דסמך עצמו שלא נריך לתנאי כלל, עיי"ש. [ב] גם הר"ן (סס) הביא דיעה זו. [ג], המבי"ט (ח"צ, סי' ל"ז) [שנפטר נשנת ש"מ, ל"א שנים טרם שאירע הגט מווינא], נקט נפשטות, דגי"ד מהני אף צלי משפטי התנאים. והיינו כדעת הפוסלים בהגט מווינא, ה"ה: [ד], מהר"ם לובלין (סי'

שאוסרין לו להטיל תנאי אשר ידענו שחפץ בו ונמנו מפני צי"ד, הרי אין פיו ולבו שווין בשעת נתינה עכ"ל. והפת"ש (אה"ע סי' קמ"ה, סקט"ו) מציין לדבריו, והעין יצחק (אה"ע ח"צ סי' ל"ז, אות כ"ה) מעתיק לשונו.

ואם כ"ז הוא אף כלפי "תנאי" גמור, דאם יש לורך דצבר, אז אין שום מקור למנוע את הצעל מזה, אדרבה יש מקורות נאמנים להיפך, שאם אנו מונעים זאת ממנו זה גופא מטיל פסול על הגט, וכנ"ל. א"ב ק"ו צ"צ של ק"ו, דליכא שום קפידא מלהניח להצעל לעשות רק "גילוי דעת" על איזה תנאים שהוא נותן את הגט, דהרי צכה"ג ל"ש כלל אף החשש של הר"י מפאריש.

ובפרט כשהצעל רוצה לעשות כן מטעמים נחוצים, וכגון צכדי להצטיח את זכויותיו וכצנ"ד. בודאי דלא רק שמוחר לו לעשות כן צלי שום חשש לדניא כלל, אלא אדרבה, אם מונעים אותו מזה יש צוה משום הטלת הפסול ד"מעושה" על הגט וכנ"ל, ופ"צ. [ובמכתבו של צעל ויען אברהם (מייזעלט) הולך ומצטק על נ"ד, דהלא מצוחר צפוסקים שלא לעשות גט על תנאי, ולא חלי ולא הרגיש, או מתעלם עצמו בזדון מהנ"ל, דהם מיירי דווקא מ"תנאי" גמור, ושגם זאת לא כתבו רק כקפידא ד"לכתחלה", ולא כשיש לורך כ"ש, ושכ"ו ל"ש כלל על "גי"ד" כצנ"ד, ומאידך גיסא הוא מעלים עצמו מהחורצא ד"גט מוטעה" מה שיש צוה, וכדי ציון וקפ"ף].

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. רק בשב"מ יש מקור ע"פ תקנת ר"י מפאריש, למנועו מלעשות תנאי גמור במשפטי התנאים, אבל גם זה הוא רק לכתחלה, אבל בשרואין שאין דעת הבעל רגוע בל"ו, אז מתירין לו לעשות אף תנאי גמור.

ב. אבל בשאר בני"א, ובפרט כשאינו ע"פ משפטי התנאים, רק באופן ד"גילוי דעת" באיזה תנאים שהוא מסכים לגרשה, ליכא שום מקור בהלכה שלא להניחו לעשות כן. ובשב"ב כשמונעה עי"ז רק מלעשות איזה דבר בקו"ע, ליכא שום חשש בעולם עי"ז כלל.

ג. אדרבה, אם מונעים מן הבעל שלא לעשות כן, בו בזמן שאין לו שום עצה אחרת במה להבטיח את זכויותיו, זה מטיל על הגט החששות ד"מעושה" וד"מוטעה", שהם פסלנות גמורים מן התורה.

תוקף סימן ג דלמעשה קימ"ל כדעת הפוסלים בהגט מווינא ענף א הסכם

קכ"ב, וקכ"ו), ולתו עמו: [ה], הלבוש (שס, סי' קכ"ג - קכ"ה). [ו - ז] ועוד ד' מגדולי הדור (שס). [י], הגאון ר' שמואל ב"ר פיוויש (מקראקא, זכמ"י) נדפס בהדרום (חוצרת כ, תשרי תשכ"ה עמוד ט'). **ומבין** דהמקילים בגט מווינא לא ראו דצריהם דהרי לא הציאם, ואז"ל שלא דמו דצריהם, אז"כ הרי כללל יש לן ברמ"א (חומ"מ סי' כ"ה, ס"ב): דצכה"ג הו"ל הלכתא קממאי ולא כצמראי, עיי"ש.

גדולי האחרונים שנקטו להלכה דגוי"ד יש לה תוקף

יט). **אבל** צר מן דין, הרי יש לנו הוראת גדולי פוסקים האחרונים, שכתבו דלמעשה אין לסמוך על דעת המכשירין, על אף דצרי הבי"ש והשו"ו שכתבו דרבו המתירין זשעתה, ואלו הם: [יא], הבית מאיר (אה"ע סי' קמ"ה, ס"ט) [הוצא בפת"ש (שס, סק"ו), שכתב זשמו: שלא מצא בכל דצרי החולקים ישוץ מספיק על טענות מהר"ם לוצלין, ואין להחיר רק כשהבעל מקבל על עצמו זפירוש (כמוצן רק זהסכמתו וזרצונו הגמור, לא זלחץ, וזללקמן (סי' ה', ענף ה', אות כ"ט): שהגט יחול אף אם תעבור על הגי"ד]. [יב], גמ מקושר (פלאקא, טיז גיטין, סדר גט ראשון אות מ"ח, סק"ג), [שג"כ הוצא בפת"ש (שס), שכתב זשמו: דקשה לדחום לחלוטין דצרי מהר"ם לוצלין]. [יג], משכנות יעקב (אה"ע, סי' ז"ד) [שג"כ הוצא בפת"ש (שס). שכתב זשמו: שדצרי מהר"ם לוצלין יש להם יסוד מוסד זש"ס ופוסקים, ולכן קשה מאוד להמירה לשוק... וכל המשדלים זזה.. מכניסים עצמם זעונש גדול]. [יד], הפת"ש (כנ"ל), דידוע להצקיאים זספרי הפוסקים, שאינו מלקט זעלמא, אלא היה פוסק גדול זזכות עצמו, והוא "צמרא" מומחה ומכריע מוצהק, אחרי ששקל זפלס דעתו הרחצה את כל דצרי הפוסקים שהיו לפניו, וזפרט זחלק אה"ע שהגדיל לעשות זזה, וכמס"כ בהקדמתו (שס), וידוע דהלכה כמותו אף כשחולק על הנו"כ זשו"ע.

ומה גם, דכן נקטו להלכה הרצה מגדולי האחרונים, ה"ה: [זו], החת"ם (אה"ע ח"ב, סי' כ"ו), [וכמס"כ הלבושי מרדכי (דלקמן) זשיטתו הגם שלא הזכיר להדיא פלמוס הגט מווינא]. [זי], השיב משה (אה"ע, סי' ע"ו), [וכמס"כ הזנחת פתים (אה"ע סי' קמ"ה, ס"ט) זשמו, (ויל"ע זדצרוי שס)]. [יז], רבינו יעקב מליבא (שו"ת סי' כ"ז וי"ג). [יח], זברון יצחק (סי' קי"ז) [זנו של זעל זושנת חכמים, שפסק זפשיטות, זשכ"מ זעמד, הגט זטל אף אם לא עשה שום גי"ד כלל, כיון דהכל

יודעים, דמה שלא עשה תנאי הוא ממתת המנהג]. [יח], תשובות הרא"ם (מרגליות ח"ג, סי' ט"ו), זשונה על דצרי [ב] מהרי"ם (זמידושו על הר"ן לקידושין דף נ' ע"א, וזשו"ת ח"א סי' ל"ה, תשובה ה"ז), [הוצא בבנה"ג (אה"ע סי' קמ"ג, הגה"ט אות י"ד), ובאה"ט (שס, סק"א), ופת"ש (שס, סק"א)].

וב"פ [כא], ברבת רצה נדפס בישויע"ק (אה"ע סי' קמ"ה, ס"ט). [כב], לב מבין (אה"ע, סי' קמ"ו). [כג], אבני צדק (נוספות, סי' ה'). [כד], אמרי א"ש (אה"ע, סי' פ"צ), [וכמס"כ התשו"ש (דלקמן) זשמו]. [כה], חסד לאברהם (תאומים, אה"ע סי' מ"ב). [כו], ברבת יוסף (אה"ע, סי' ז'). [כז], הרי בשמים (תניינא, סי' כ"ה, ופ"ח). [כח], בית שלמה (אה"ע, סי' קל"ו). [כט], דבר משה (תאומים, ח"ב סי' כ"ז). [ל], תשורת ש"י (קמא, סי' תי"ט, ומכ"ח) [שכתב, דכיון שהד"ח (אה"ע ח"א, סי' פ"ד) שמקיל זדין גי"ד, לא ראה דצרי מהרי"ם הנ"ל (סוד"ה ומה) שהרצה מגדולי האחרונים נקטו כמותו, אין הלכה כהד"ח]. [לא], עין יצחק (ח"ב, סימניס ל"ז, ומ'). [לב], עונג יו"ם (סי' קי"ד). [לג], חיי אריה [זנו של הגרי"ס וחתן זעל עיו"ט] (אה"ע סי' א'). [לד], מנחת יחיאל (ח"ג, סי' ל'). [לה], זברון לדוד (אות כ"ט) נדפס זסוף ספר זצנת פענח (לחומנו). [ובש"ב וק"ו לפי המזואר לקמן (סי' ז', אות ק"ד), דאף אלל הגט מווינא, ג"כ לא הניחיה למעשה להנשא על סמך אותה הגט, אלא הצריכה לגט שני, וחייבה להתפשר עם הזעל, וכן הוה, עיי"ש].

הברעת האחרונים דבשאינו רוצה להוציא משלה מהני הגי"ד

ב). **ומה** גם, לפי ה"הכרעה" ההגיויני מס"כ [לו] הלב"מ (תניינא, אה"ע סי' נ"ג): דכשאין הזעל זא להוציא את שלה ממתת ידה ע"י הגי"ד, אלא שרוצה להגן שלא תוכל לקפחנו משלו, [וכזנ"ד שרצה להגן על רכושו ועל זכות זיקוריו עם ילדיו]. **בבה"ג** זודאי שאין לסמוך להקל, דמסתברא דכו"ע מודים דהגט נפסל זזה, דהו"ל זגדר אומדנא דמוכח שלא הסכים ליתן לה גט זמתנה אף כשתהיה מקפחתו משלו, והמנח"י (דלקמן אות כ"א) כתב, דצכה"ג גם [לו] חד"ח (ח"א, אה"ע סי' פ"ד) יודה דפוסל הגט, עיי"ש. **ובן** נקטו להדיא להלכה, [לח], בהיבלי שן (תלימא, סי' כ') ובמנח"י (הי"ל) זאופן כמו כ"ד; שהזעל נתן הגט אדעתא דהכי שלא תזעענו זעש"ג, דאם אכן הלכה אח"כ זעש"ג, הגט זטל, משום דצכה"ג כו"ע מודים דיש זכח הגי"ד לפסול הגט, עיי"ש.

רב"ב [ד], בקנה בשם (ח"ג, סי' קי"ז), בגוונא כנ"ד ממש שהאשה הפירה התנאי של ההסכם, דכל היכא דיש גי"ד צלירוף אומדנא דמוכח דלדעתא דהכי לא גירשה הגט בטל, וכחז דקן עשו למעשה, דרק לאחר שנחפשה עם הצעל, נתן לה גט שני, [וציחר ביאור בתשובתו (מכת"י) המונג בפנקס בי"ד (מסמך 5021)], והעתנו חלק מלשונו לקמן (ענף ד, אות ס"ז), ע"ש. [ה], ובמשנה הלכות (ח"ד, סי' קמ"ד וקמ"ה), ע"ש.

ולחבל"ח: [ו], תשובות והנהגות [במכתבו המונג בפנקס בי"ד (מסמך 1079)].

[ז], אמרי בינה (סי' קכ"ד), דלא נטה להקל צנידונו רק מן הטעם דשם היה ערב שקיבל על עצמו לשלם להצעל במקום האשה, ועכ"ז קמסיים שאינו רואה שיסמכו עליו להקל אף צכה"ג, ע"ש. [ושמענו מיודעי דבר, דלצוקן כשהערב לא שילם לו כהצטחחו, הוכרחה האשה לתת לו כמצוקשו, ורק אח"כ נתן לה גט שני, והגה"צ צעל קנה צס הקפיד שהגט השני יינתן לה דוקא צפומצי, כדי שהכל ילמדו וידעו דאם מרמים את הצעל אז נפסל הגט].
ס"ה: מ"ה פוסקים הפוסלים הגט.

רב"ל הבקי קצת צספרי הפוסקים, יודע דצמהלך (בב). זה צעדו תמיד כל גדולי המורים שממחנינו, שפחדו וצרחו מלנגוע צקצחו של כל נדנד ספק ספיקא דהתרת אשת איש לעלמא ח"ו. ובתור דוגמא, נעתיק מש"כ בשבט הלוי (ח"ד, סי' קע"ב) כשנצקס להצטרף צשאלת התרת א"א, וז"ל: **עצם הנושא שנשאלתי עליו אינו לרוחי, כי מורא יעלה על ראשי ממש"כ הרשד"ם** (אה"ע, ריש סי' י'), **כי הנכנס להורות דצבר ערוה, צריך להיות צקי צגמרא צספרא וצספרי וצכולי תלמודא וצספרי הפוסקים כולם, ואם אמר זה גאון הדורות, מה יעשו קטנים כמוני...** **בי צעהו"ר מורי הוראה צצומנינו יש צהם מקולקלים, ועמו צעזו ישאל ומקלו יגיד לו, מחפשים קולות...** ולצבי לא כן ידמה, ולא אוכל לצרף לזה, עכ"ל וד"ל.

ענף ב

דיון בדברי הד"ח בני"ד, וביאור מקיף בשיטתו **יהואיל** שדברי מרן הגה"ק בעל דברי חיים (ח"א, אה"ע סי' פ"ד) שהקיל בדין גי"ד, אתי לידן (לעיל אות י"ט, ד"ה וכ"פ), שהבאנו דהתשו"ש חלק עליו,

ס"ה: יש לנו ל"ח פוסקים שנקמו בדעת הפוסלים בהגט מווינא: דגי"ד י"ל תוקף.

ופשוט, דע"פ הכלל: **ד"הלכה כדברי המכריע,** מוטל עלינו לנקוט עכ"פ כחילוק הנ"ל (ד"ה ומה), דכשהגי"ד אינו צכדי לקבל משלה, רק שלא תקפחנו משלו, צודאי שהגט נפסל כשעברה עליו. דהרי הפוסקים אזלו להלכה צתר כלל זה, ע"י רב"ז (ח"א, סוס"י חל"א), **משאת בנימין** (סי' י"א) [שהוצא להלכה בש"ך (ח"מ סי' ל"ד, סק"ה)], **מהר"ם חלאווה** (סי' קמ"ב, ד"ה והציצ), **משל"מ** (ציהצ"ח פ"א, ה"ח), **ברב"י** (אור"ח סי' רט"ו, אות י"ב), **מנח"י** (ח"ח סי' קצ"ט, ד"ה והנה), ע"ש. **וגם** למש"כ בשד"ח (מערכת ה', אות ל') דכלל אז אינו גוצר על שאר כללי כשהוא מנוגד מהם, מ"מ עכ"פ כשמתאים עמהם וכצנ"ד, צודאי דלזלין צתרה. **ואדרבה,** לפי איך כללי דלקמן (ענף ג) יואל, דעלינו לנקוט לחומרא אפילו צגי"ד שצא להוציא משלה, דהרי הם גוצרים על כלל אז, וכאן לא צאנו רק להדיש, דעכ"פ צכה"ג מיהא ליכא שום מפלט שלא לפסול הגט, אף לולא שאר הכללים.

ובפרט ע"פ דברי הב"ש (סי' ט', סק"ג), גט פשוט (כללים, סי' ב'), **וש"פ:** דהצעל י"ל זכות **"קיס** ל"י לפסול הגט אף ע"פ מיעוט הפוסקים וכדציארנו במכתב גלוי (ענף י, אות ג'), [מונג בפנקס בי"ד (מסמך 5020)], **א"כ כש"כ ע"פ דעת ל"ח פוסקים כצנ"ד, וז"פ.**

דעת רוב מנין ובנין גדולי זמנינו דגי"ד מוהני לפסול הגט

(כא). **ואבן** נקטו כן צפשיטות להלכה גם כל פוסקי זמנינו, דהעצרתה של האשה על גי"ד פוסל הגט, ואלו הם: **[א]**, **מנח"י** (צתשובה מכת"י) המונג בפנקס בי"ד (מסמך 1048), צגוונא כצנ"ד ממש: שהאשה הלכה צעש"ג לצטל תנאי ההסכם, שכתצ דצכה"ג גם הד"ח (ח"א, אה"ע סי' פ"ד) יודה דפוסל, ע"ש. **[ב]**, **אגר"מ** (אה"ע ח"ד, סי' קט"ו), דצמידי דאנן סהדי דאילו היה הצעל יודע שמתעשה זאת אח"כ, לא היה נותן הגט, ע"ז לא מועיל אמירת הציטולים לצטל זאת, [וראה לעיל (סי' ב, אות ט"ו) דמש"כ (צח"ג, סי' ל"ז) להיפך מזה, תמוהין ונסתרין מדצרי כל הפוסקים, וגם מדצרי עצמו הנ"ל], ע"ש. **[ג]**, קנין תורה (ח"ד, סי' קל"ה אות ב') דלא הקיל צנידונו רק צלירוף שצעה טעמים חזקים, וצעיקר משום שהודיעו צצרירות להצעל עוד טרם שהלך להגט: שמרמים אותו והתנאי לא יתקיים, ועכ"ז הלך וגירש, ע"ש].

היות שלא ראה את דברי מהרי"ט המחמיר, וגם הבאנו (לעיל אות כ"א, ד"ה ואכן) שהמנה"י צידד בזה בהתשו"ש, ושחקנה בשם נקט בדבריו, נימא ביה מילתא.

הנה הגיע לאזנינו לחיטת איזה לומדים שמהנדזין בדבר, דהייטכן שהרהיבו לחלוק על גאון ישראל וקדושו מרן זעל ד"ח זי"ע. וגם הוסיפו לפטפט בחלקלקות לשונם: דכיון דסו"ס יש לנו דעת הגה"ק זעל ד"ח להקל, בודאי דנוכל לסמוך עליו ולומר ד"קיל ל"י כותיה. ע"ב נשיב על זה: דהדבר פשוט, דדבריהם הוא בניגוד לדעת חורה, והם טוענים כן רק משום דבהפקירה ניחא להו, והא ראייה: דאין להם שום צעיא כשחולקים על הרמז"ס או שאר ראשונים... ובפרט אותם שאין להם צעיא לעבור על פסקיו של הד"ח לחומרא, וכגון שב"צ הולכים צפיחה נכריה, אין ידמה להם דצמקום שהוא מקיל, אז פתאום נעשה כפגיעה בכבודו לנקוט לחומרא..

דקרי זהו היפך הגמור מן האמת, דרק כשמקילין צמה שהפוסק אוסר ממש כהעברה על דבריו, ולא כשנוהגין לאיסור בדבר שהוא ממיר, דהרי לא פסק ש"חייבין לעשות כן, רק ש"מותר". עי' גמרא (דף מ', ע"א) כחומרי דרב עזיד, ושם (דף מ"ו, ע"א) לעולם כר"ש ס"ל, ומשום כבודו דריו"ח הוא דלא עזיד, וברש"י (שם, ד"ה לעולם) דמבואר כן עי"ש. וב"ב יונא להדיא מדברי הד"ח גופיה (אה"ע ח"ב, סי' מ') [שהועתק לשונו לקמן (אות כ"ו, ד"ה ג)] שכתב, דרק להקל אין אנו יכולים נגד דעת הרמ"א, משא"כ להחמיר שפיר דמי, עי"ש.

ובן כתב בשמחת יו"ט (למהרי"ט אלגוז, ח"א סי' י"א, ד"ה ולא), וז"ל: דלענין איסור ערוה.. אנו נוהגין לתפוס כל החומרות של כל הפוסקים, אלא דלהקל אין אנו יכולים לעשות היפך מרן [הצ"י] עכ"ל, וכ"כ (ח"ב, סי' ע"ה ד"ה והנה). והובאו דבריו להלכה בחיים ושלום (ח"א, סי' כ"ב), פני יצחק (הספרדי ח"ה, אה"ע סי' ט', סוד"ה אכן), שעד אשר (אה"ע, סי' כ"ט), אבני האפור (שו"ת סי' י"א, ד"ה אלא), יש מאין (ח"א, סי' כ"א סוד"ה ולמקנת), בני בנימין (נכון, סי' ל"ו ד"ה וכבר), בטה לחם (סי' ח', ד"ה שו"ר), ורידב"ז (סי' כ"ו, ד"ה ומה), וכ"כ במשאת משה (ח"א, אה"ע סי' ה' ד"ה ומיד), מד"ע וקיבץ מדברי הרבה פוסקים שכ"כ, עי"ש. הרי לנו דלנקוט כהמחמיר, לא רק דל"ה "העברה" על דעת המיקל, אלא דגם לא מיחשב כ"פגיעה כלשהו בכבודו", להיפך הגמור מדברי מטשטשים הנ"ל.

ברם צר מן כל דין, לא ידעו ולא יצינו דבהנוגע להכרעת ההלכה אין חולקין כבוד לרב, וכדרך חסידים שוטים החושצים שרבי הוא ח"ו למעלה מגדרי תוה"ק, רעיון פסול מה שהגה"ק זעל ד"ח עזמו היה הלוחס היותר גדול נגד זה וכידוע, ואין צאים הללו להטיל עליו אותו הדבר מה שפחד ממנו ונעק עליה ולחם נגדה. דפשוט, דאף אם לו היה פוסק למעשה כהמקילים בהגט מווינא, והיינו אומרים דע"פ כללי ההוראה אחיה דאין הלכה כמותו צוה, וכמש"כ התשו"ש והמנה"י, מ"מ לא היה צוה משום מגרעת כלשהו בערך כח תורתו וקדושתו. דהלא מי לנו גדול ממרע"ה שהתוה"ק נתנה לנו על ידו, ועכ"ז הודיעה התוה"ק פעמיים: ש"טעה".

ובתב הנצי"ב (העמק דבר, ויקרא י', כ"א.. וצמשיב דבר ח"ב, סי' ט'), דבכוונה פרסמה התוה"ק דבר זה, בכדי ללמדינו לקח: דמין האנושי, אף אם כגובה ארזים גובהו, עלול לטעות עי"ש, ופשוט שאין זה מטיל חסרון בגדלותו, אלא דהטעות נשאר טעות, והגדול נשאר גדול.

דקרי מרן הגה"ק זעל ד"ח עזמו כתב צוה דברים צוררים מאוד, וז"ל (אה"ע ח"ב, סי' קל"ד, ד"ה מה): "מצוי אפילו בגדולי עולם, שטועים בדבר פשוט" לפעמים, מחמת טרדא או חולשת הגוף, לא עלינו, עכלה"ק. ובעינין זה מעיד על עזמו צענוות קדשו (יו"ד ח"ב, סי' מ"ה) צענין מסורה בכשרות העופות צוה"ל: אך צקוגיא זו לפי עומק הענין לא ירדתי לעומקה על שעה חדא, הגם כי יותר מארבעים שנה שלמדתי הסוגיא צעיון רב, עם כל זה עתה אם אצוה לפלפל "צריך חצי שנה עכ"פ", עכלה"ק.

גדלות האדם אינו תלוי אם הלכה במוותו או לא (בר). ובבל"ל נחון לדעת, דגדלות האדם אינו תלוי כלל, צאם אם נקטינן להלכה כדעתו או לא, דכבר כתב צשו"ת משיבת נפש (להגאון מפלאנק, סוס"י ט"ו) בהתנללו על שהרהיב לחלוק על הגר"א, צוה"ל:

יידעתי, כי צמדינתכס כרוכים אחר דברי הגאון מהר"א מוילנא.. מ"מ.. אם כי לא קס כמוהו מימות הקדמונים להיות כל התורה כולה נגלה ונסתר כשלחן ערוך לפניו. ב"ב.. הדברים שכתבתי הם צוררים לכל מצין, ודברי הגאון.. אין לו מוצן כלל, ומודות לה' סתתתי הכל בצפרי, ולא יפלא ששיגי פשוט וכשל כח ציגיעה רבה ועזומה, מה שלא ישיג הענק דרך העברה

צעלמא. ומי לנו גדול מרשב"י דנהירין ליה שצילי דרקיע וכל העולמות העליונים, אעפ"כ רוצא דרוצא לית הלכתא כוותיה, [א"ה: מתוך מספר קס"ח מחלוקת שיש בין ר"ש וחציריו, אין הלכה כמותו רק כג"ג מהם, כלומר רק צי"ג אחוץ], ורצ אשי שאמר: אם הראשונים כצנ"א אנו כחמורים, אעפ"כ פסקינן הלכה כצתראי, הא למדת שאין ראיה מגודל מעלת האיש לקצוע הלכה כמותו, עכ"ל.

וממילא חס לנו מלחשוב, דמה שהתשו"ש חולק על הד"ת, הוא מחמת שכבודו היה קטן בעיניו, צו זומן דחזינן שהוא מחצב את דבריו עד לאחת, ושמתתיה דהד"ת מנדרן בתשובותיו צערך מאתיים פעמים שמפלפל בדבריו, [וכן המנח"י מוזכרו צערך ד' מאות פעמים בתשובותיו ציורת הכבוד], אלא משום דאין קביעת ההלכה תלוי בזה כלל, וכנ"ל.

דכל מחלוקת הפוסקים נשאר אצלינו כספיקא דינא

והנה בכשנתבונן בדבר נראה, דאם נאמר דהד"ח כיוון שם להכריע לקולא בדין גי"ד, אז נמצינו דיש כאן מילתא דתמיהה טובא, ואלו הן:

רה"ש, דהרי מרן הד"ח לועק מרה חזור ושז בתשובותיו, נגד החושבים דצומנינו יש לנו הכח להכריע מדעתנו בין הפוסקים, אפילו ע"י ראיות מש"ס ופוסקים. רק דכל מחלוקת הפוסקים נשאר אצלינו כ"ספיקא דדינא", וממילא מוטל עלינו ליזל בתר "כללי הוראה והכרעה" מה שהציגו לנו גדולי הפוסקים, וכגון לילך בתר רוב, או לנקוט כצתראי, ולהחמיר דאורייתא, [וכ"כ בדברי יואל (סי' ק"י), עי"ש].

ובבדי שיצין הקורא, עד היכן הדברים מגיעין, נעתיק לכאן חלק מלשונותיו של מרן צעל ד"ח בזה:

[א], לא מצאתי את עצמי לדמות צדבר זה לגדולי הראשונים שלפנינו, שא"כ נתת תורת כל אחד צידו, והמה רשאים... לא אנו הפעוטים, עכ"ל (צאו"ח ח"א, סי' ז'). [ב], שאין צדינו הפעוטים (להכריח) [להכריע] צדבר שגדולי קמאי הניחו צספק... וצפרט לפי מה שכבר העליתי, שיכולין אפילו מיעוט צני העיר למחות ולומר אין רצוני (לעיין) [להכנס] צפלוגתא דרצוותא, עכ"ל (ציו"ד ח"א, סי' י"ז, ו'). [א"ה: וכש"כ לעינן פסולי חיתון, דיכולים למחות שלא לערס צינינו].

[ג], וצאמת אגיד ולא אכחד, כי לא ידעתי איך להעז פנים נגד הלכה"פ וצילח"י ונוצ"י, אשר המה אוסרים... הכי יש צדינו הפעוטים להכריע נגדם, אפילו אם המה מתירים ואנו אוסרים, כל שכן איפכא, ואין זה רק רמות רוחא דנקיטנא. ובל"ל של דבר, צדבר המפורש צגדולי ישראל אשר לפנינו, אין לעשות מזה שאלה לפני המכונים צשם גדולי דורינו, וד"ל... ולכן יראה נא על מי לסמוך יותר, אם על קדושי עליונים גאוניס צנגלה וצנסתר צדור שלפנינו, אם על הניכריס לנו תורתם וצדקתם, וד"ל, עכ"ל (שם ח"ב, סי' ג), עי"ש.

[ד], דבר זה מצוה צראשונים ואחרונים, וכל התשובות מלאים מזה, ולפי זה אין צדינו להכריע מדעתנו, כי מה הכרעתנו נגד הני גאוני עולם, ואין לנו צוה צאמת רק לילך אחר צתראי ורוצא, עכ"ל (צאה"ע ח"א, סי' כ"ח). וצאמת אכן יתמי דיתמי האיך אנו נכריע נגדם, ומה נדע אשר לא ידעו, ואין צצרותינו (להכריח אחד) [להכריע כאחד] מהשיטות, ורק לפלפל עם תלמידים לצדודי, אך לא למעשה, כי אין אנתו רק לצרר דעת כל אחד, ואם הוא מן התורה, או דרצנן ולילך צספיקא לקולא, או לילך בתר רוב דיעות, ולא להכריע, עכ"ל (שם, סי' כ"ט). [ה], וצאמת להכריע בזה הוא אך למותר, כי צצרו דצרו בזה הרצה למאד רצותינו הראשונים ואחרונים, ולכל קושיא יש תירוצ, ואין לנו רק לילך בתר צתראי, עכ"ל (שם, סי' ל"ט), עי"ש.

[ו], אין צדינו מצרותינו לצדש בזה, פעוטי השכל, ואין לנו רק להקים הדין ע"פ רוב דיעות, כי יש צצרות הרצה וכל אחד ימצא מקום להסיר או לצסור, ולכן אין צדינו רק לילך בתר רוב דיעות, עכ"ל (שם, סי' מ"ח). [ז], היוצא לנו דנידון דידן הוא ספיקא דדינא, "וראוי להחמיר צאיסור אשת איש", עכ"ל (שם, סי' ע"ד). [ח], אין צדינו חסרי השכל צעוה"ר, להכריע צדבר שנחלקו הראשונים ואחרונים, וצדבר שהם לא הכריעו צהכרעה מוחלטת, עלינו לפסוק כדין ספיקא דדינא... כי לכל קושיא יש תירוצ, ודרכי רק לראות בתר רוב דיעות, ולהקל צדרצנן, אך הפלפול להכריע לדינא הוא למותר, עכ"ל (צחו"מ ח"א, סי' י"ז). [ט], "צכל גררר דאיסור

עכ"פ, אלא ודאי לא הי' לפניו... ולכן עלינו להחמיר
דלא הוא גט... עכ"ל ע"ש. [ד], בד"ח (שם, סי' קל"ג,
ד"ה והנה) פסק, דאין הלכה בהבית אפרים מדלא הביא
דברי הנודב"י, דאלו היה רואה את דבריו ל"ה חולק עליו,
[על אף דהמרחק שזיניהם ל"ה רק ל"ו שנה בערך], ע"ש.

ומעתה, הלא התשו"ש טוען נגד הד"ח ע"פ דברי
מהר"ם מרגליות והבית שלמה,
שהמקילים לא דחו ראיית המהרי"ט: דגי"ד אכן יש לה
תוקף ע"ש. והתיבא גדלה עוד פי כמה בכשניקה
בחשבון, שזהו בניגוד לדברי עצמו: שחיוז מוטל עלינו לילך
אחר "כללי ההוראה וההכרעה", ולע"ג.

לא הזכיר הפלמוס דהגט מווינא, ולא הפתייע מודעת המקילין
(כו). **שלישית,** דאם נימא, דהד"ח כיוון להכריע
כדעת המקילים בהפלמוס של הגט
מווינא, א"כ למה סניא ליה להביא ראיה וחיזוק לדבריו,
מדברי גדולי הפוסקים נו"כ השו"ע, ה"ה הב"ח (אה"ע
סוסי" קמ"ח), והבית שמואל (סי' קמ"ה, סקט"ו), והשו"ו
(שם, סק"ו), שכתבו: דרבו המתירין, ול"ע. ורביעית,
דגוף הדבר מה שהד"ח אינו מזכיר שם כלל את הפלמוס
בהגט מווינא, מעורר פליאה עצומה כשלעצמה אלל כל מי
שיש לו מח צקדקדו, דלמה שתק מלהזכיר אף ברמז קל,
שכבר עמדו על מדוכה זו גדולי המורים בשעתה, ולע"ג.

הד"ח לא ביוון מעולם לפסוק בהמקילין בפלמוס דהגט מווינא
(כח). **מבל** הלין טעמי ותמיהי טובא, ברור דהאמת
יורה דרכו דכשהד"ח כתב תשובה הנ"ל
אשתמיטתיה לפי שעה פולמוס דהגט מווינא, [עי' פת"ש
(יו"ד סי' רמ"ג, סק"צ) שהביא משו"ת חו"ט השני (סי' כ'),
דלשון אשתמיטתיה אינו לשון זלזול ח"ו, אדרבא הוא לשון
נקיה ודרך כבוד, כי השכחה הוא הוא טבע אנושית
כוללת כל האישים, ואין חילוק בין רב למעט עכ"ל].

ולפי"ן שפיר יתורנו כל הנך תמיהי טובא הנ"ל
(אותיות כ"ה - כ"ו), דהיי"ט דכולהו: שלא
הזכיר כלל הגט מווינא, וגם מדוע שלא הביא סייעתא
לדבריו מדברי הב"ח וצ"ש והטו"ו. וגם דאין נוטה
לומר שם דגי"ד אינו פוסל בגט, על סמך ראיה שחידש
מדברי הגמרא, על אף שזהו כ"ד אחד מן הנדדים
בהפלמוס של הגט מווינא, שונה מדרכו בקודש, ומה

דאורייתא שומעין להמתמיר, ולא תשמע למקצת
מורים קולות מדעתם, או מספרים חדשים, "כי
המה עתידין ליתן את הדין" עכ"ל (נוספות סי' ו) ע"ש.

ומעתה, אחרי כל לשונותיו וציטויו החריפים הללו,
הכי יעלה על הדעת לומר, שמרן הד"ח
גופיה שצק פתאום להסידומיה, והיה ח"ו נאה דורש ואין
נאה מקיים, וסתר לגמרי את דברי עצמו. ואבן כיוון
להכריע כאן בקולר אמרים ע"פ ראיה שחידש מד"ע,
דהלכה כהמקילים בפולמוס מחלוקת הפוסקים דין גילוי
דעת בהגט מווינא, ודאי דלא. וא"ב הלא דבר הוא.

אין הלכה כבתראי היבא שלא הביאו ולא דחו דברי הקמאי

(כו). **שניית,** דהרי כללל הוא, והוצא ברמ"א (תו"מ סי'
כ"ה, ס"צ) בשם מהרי"ק (שורש ז"ד, ענף
א'), דהיכא דהצטרף פוסק שונה מן הקמא, ולא הביא
דברי הקמא ולא סתר את דבריו בראיות, [דמבלי ראיות
רק מסביר בעלמא, בלא"ה אין זכוהינו לחלוק על הקמאי,
וכמש"כ הרשב"א (ת"צ, סי' שכ"צ), והתה"ד (פסקים וכתבים,
סי' רמ"א), ברמ"א (ח"א, סוסי" ק"ו), ברב"י (תו"מ סי' כ"ה,
אות ז') פת"ש (שם, סק"ג), ועיי"ש (סק"ח) בשם מהר"ם
מר"ב האחרון], זכה"ג לא קימ"ל בהצטרף רק כהקמא.

והלא מרן הד"ח גופיה משתמש עם כלל זה בהרבה
מתשובותיו. ונניין רק דוגמאות אחדים: [א],
בד"ח (יו"ד ח"ג, סי' קכ"א, ד"ה ולכן) פסק, דכיון דהאחרונים
לא הביאו דברי הרמ"א, כי אילו ראוהו הביאוהו, ולכן
הלכתא כהראשונים נגד בתראי כידוע, עכ"ל. [ב],
בד"ח (יו"ד ח"ג, סי' קכ"א, ד"ה ולכן) פסק, דאין הלכה
בהגינת וורדים מדלא הביא דברי הרדב"ו, ע"ש.

[ג], בד"ח (אה"ע ח"ג, סי' מ') פסק אף כלפי רבינו
הרמ"א, דאין הלכה כמותו לקולא, מדלא הביא
דברי מהר"ם מינין לתומרא. וז"ל: היוצא לנו מכל זה,
דלדידן אפילו צדיעצד אינה מגורשת... ונהי
לחומרא לא נוכל להקל... נגד דעת הרמ"א ז"ל בשם
הכלבו, אבל לתומרא ודאי צריך להחמיר דאין זה גט,
וכמש"כ (מהר"י) [מהר"ם] מינין, ומהרמ"א ז"ל אין
ראיה, דכבר כתב מהרי"ק [בשורש ז"ד ענף א'], אס מצינו
צספר מקדמון שלא הי' לפני האחרון, ואולי הי'
לפניו הי' מציאו, לא קיימא לן כבתראי, אס כן הכא
נמי, אלו ידע הרמ"א מדברי הר"מ היה מציאו

מדברי אותו פוסק סקוצר כן, אפשר שבצא לידו מעשה, לא יפסוק כן, וכן אמרו לא מפני שאנו מדמין אנו עושין מעשה, עכ"ל.

עוד פוסקים שצידדו להקל רק בשלא נגע במוש למעשה

ל. **ובלכתך** בדרך הזה נמצינו למדין, דכמו"כ הוא גם בעוד כמה מקילין צדין גי"ד, דל"ה נוגע למעשה בנידונם, כיון דבלא"ה חייבו את האשה ליתן להבעל כפי המדובר. ובגון השו"ם (קמא ח"ג, סי' ל"ד) [בעובדא שהטעו את הבעל שמחמת כפרה על חטאיו צריך לגרשה, ואח"כ יחזירנה], שכותב צריש דבריו: למה הביא נוארי במחלוקת אדירי התורה גאוני הדור לחיי עולם הבא, מהר"ם לובלין... ומה צ"ע בפלפול, הכי צוה יצא לקראת גדולי הדור להכריע, מאן ספיין ומאן רקיע... ולבאוריה, איך קמסיים עלה: ועכ"פ זה צרור, דהגט יש מקום להכשיר, אולם בכשנתבונן צמה שכתב שם בתוכ"ד: אמנם אך צואת יאות, אם יחזור לו החותן ואשתו כל הצגדים והחפצים שלו, אז נעייין צדינו אם הגט כשר, [ואם לא ירצה לשמוע, הנה מקום אתי לפסול הגט ממקום אשר לא יועיל כל התחבולות והמרמה שעשו. מזה רואין, דעכ"פ באופן שמרמין את הבעל לקפחו משלו, צודאי שלא הכשיר, ו"פ]. וגם הבת עיני (סי' א') שמאדד להקל, לא רצה להקל למעשה].

יבן צשו"ת מהרש"ם (ח"ה, סי' מ"ג), [בעובדא, שהאשה לא החזיר לו את תכריך כתביו של ביתו ושדותיו כפי שהותנה ציניהם], דאף שהכשיר את הגט, מ"מ קמסיים עלה: אמנם מצואר... דיוכלו הצ"ד לגזור על האשה שלא תנשא לאיש אם אינה מחזרת מה שגזלה, ועי' שבו"י (ח"ג, סי' קכ"א) צוה, [שכתב צוה"ל: ראוי לקנא קנאת ה"ט, ולקנוס את העוברין, ולהחריפם בכל חומרת החרם, וכל המוסקיף להחמיר הר"ז משוצת, כדי לנעול דלת צפני עושי עולה... כדי שכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד, עכ"ל, וממשיך]: ולכן גם צנ"ד יעשו כן, עכ"ל. הרי לנו, דהגם שצידד להכשיר את הגט, עכ"ז לא התירוה להנשא למעשה טרם שמתפשר עם הבעל ותמן לו כמבוקשו וכנ"ל.

לא. **ובמהלך** לשונם משמע, דבאמת לא פסיקא להו מילתא להכריע להכשיר בצירור גמור, רק מדעת נוטה, אלא מכיון דלמעשה בלא"ה לא התירו לה להנשא מבלי שתמן לו כמבוקשו, על כן לא ראו

שהוא עצמו מתריע חזור ושוב נגד זה, שאין בכוחינו לעשות כן אפילו עם ראיות צרורות מש"ס וכנ"ל (אות כ"ה). וגם דאיך הכריע צמנוגד להכלל דאין הלכה כבתראי כשלא ראו דברי הקודמין. דהבל מתורץ בחדא מחתא: דאיה"נ דמשום שלא עלה אז על דעתו הק' המחלוקת שיש צוה צין גדולי המורים, היי"ט שלא הזכירה, והיי"ט שמכריע להקל נגד כללי הוראה הנ"ל, וצופ"ב.

אין למדין מדברי פוסק היבא שלא כתב להלכה ולמעשה

בט). **ובפרט** בכשניקח בחשבון עוד טענה פשוטה חזקה ועלומה, והוא העובדא, מה דסו"ס ל"ה נוגע שם למעשה אכל הנידון דהד"ת, אם הגי"ד פוסל את הגט או לא, כיון דבלא"ה הסיק שם דעכ"פ מכה ד"מ דהלכות שלימות, חייב השליש ליתן להבעל המעות המשולשים אללו מה שתצטע ממנה, עי"ש.

וא"ב, הלא יש לנו גמרא (ב"ב ק"ל, ע"ב) ערוכה צדינו: דאין למדין מפי הלכה, עד שיאמר הלכה למעשה, ופי' הרשב"ם (שם, ד"ה ומ"ס מעשה רב) ו"ל: דאי אמר הלכה, איכא למימר דרך לימודו אמר הכי, אבל אם [היה] צא מעשה לידו, הוי מדקדק יותר, עכ"ל. ובעי"ז כתב (שם, ד"ה לא מפי גמרא) ו"ל: שאם לומד הרב דרך לימודו, ואמר מסתבר טעמא דפלוני חכם, אין למדין משם הלכה, דשמא אם יצא לידו מעשה, ידקדק יותר ויראה טעם אחר צדבר, עכ"ל. ועל מה דאמרין שם: כי אמר לן מר הלכה היכי נעציד, [מי עצדינן עובדא ע"פ אותה הוראה, (רצ"ס)], אמר לא תעצידו עד דאמינא הלכה ולמעשה, וכתב הרשב"ם (שם, ד"ה עד דאמינא) ו"ל: שאומר לכס הלכה צשעה שתשאלו לי על ידי מעשה, דצשעת מעשה אדם ירא לדון ומכוין לצו יותר, עכ"ל.

יז"ל שו"ת דרבי נועם (אה"ע סי' ל"ח) [לאחר שהביא דברי הגמרא הנ"ל]: **ואם** צבעלי התלמוד כן, שאין למדין מפלפול, אלא עד שיאמר הלכה ולמעשה, כש"כ לדורות אחרונים, וכש"כ אגן יתמי דיתמי, וכן צתשובה למריצ"ל, איני זוכר מקומו, שהזכיר שלא ילמדו דין ממשא ומתן, אלא מה שצא על אותו נידון.. אבל ללמוד ממשא ומתן לא, עד שיעמיד צעיונו צאותו פלפול, אם הוא מסכים לגמרא ולדברי הפוסקים המפורסמים, אז יש לסמוך, ואי לאו לא גמרינן מיניה, אע"פ שנראה

להסיק להדיח לפסול מצלי זאת. **בנראה** דזהו מן הטעם, כדי שלא ילמדו הצעלים לעשות כן כשידעו שהגט נפסל בזה, דזימני קדם היה זה חזון נפרך, שהצעלים נעלמו מנשותיהן ועיגנו אותן, ואח"כ כשנתפסו עשו כמה מיני תחבולות לפסול את הגט, וכגון צטנותם את שמותם, ואח"כ תצבו מן האשה הון תועפות תמורת גט כשר.

משא"כ כהיום, המצב הוא להיפך הגמור מן הקנה אל הקנה: הנשים מתעללים בצעליהן, הן מכריחות אותם ליתן להם גט אף כשרוצים בשלום, ואחרי כל זאת כשכבר עשה כמצוקשה ליתן לה גט, הם צאות ומקפחים אותן מכל זכויות האנושיים: מפסיקים ממנו את קשריו עם הילדים, וגוזלים ממנו את רכוש, והכל בכח העש"ג וצניגוד הגמור לד"ת, ולדאבוניו ישנם מסדרי גיטין המסייעים להם בזה בעד צנע כסף, וכלקמן (סי' ה', ענף ה', אות י"ו), עי"ש. **ועב"פ** חזינן מיהא מדצריהם, דמצלי שתחזור לו את שלו, לא הכשירו את הגט, ולמעשה לא התיירו לה להנשא בשו"א טרם כן [וכדעשו המכשילים צנ"ד ה"י], וממילא צרור דאין ללמוד מדצריהם צשאר גווי, וכדהוכחנו לעיל (אות כ"ט) מהגמרא דצ"ב, ופ"ו.צ.

ענף ג

שע"פ חמשה כללים בהוראה עלינו לנקומ: דהעברת האשה על גי"ד של הבעל פוסל הגט

ופשוט, דכל מורה יר"ש כהיום שיש לו יד ושם קצת בדרבי הוראה ע"ד המסורה לנו מרבותינו הפוסקים, ורואה איך שחבל סיעת גדולי הפוסקים הג"ל (ענף ה') אשר מפיחם אנו חיים ומימיהם אנו שותין, יצאו להכריע לחומרא בדין גי"ד בנישא, מבין ויודע שעלינו לנקוט ברעת הפוסלים. **דאין** בכוחינו להסתמך בשו"א על המקילים [ובתוכם הד"ח], כי אזלת ידינו ותש כוחינו מזה, דהרי א"א "קים לי" כהמיקל באיסורא כמש"כ מהרי"ק, ובפרט בנוגע לערוה החמורה דא"א. **ומזה** גם, דכבר כתב הרמ"א: דהמכריע נגד כללי הוראה, הוא דן "דין שקר", ולא ירהיב לעשות כן, רק קל הדעת מי שמקלו יגיד לו, [זולת במקרים במצב של "עיגון" גמור ואמית, וג"ז רק כשיש עוד סיפים להקל].

(לב). **דהרי** כן יוצא ע"פ חמשה "כללים" גדולים וחוקים ש"מכללי הוראה והכרעה", ואלו הם: [א], דספיקא דאורייתא לחומרא, כלומר, דאף

לולא שאר הכללים דלקמן, מה דעל פיהן צרור דעלינו לנקוט כדעת הפוסלים, זה מיהא צרור דעכ"פ מידי "ספיקא" לא נפקא, וכמש"כ הד"ח (אה"ע ח"א, סי' כ"ט. וח"מ ח"א, סי' י"ז), והד"י (סי' ק"י), דכל מחלוקת הפוסקים נשאר אללינו בגדר "ספיקא דדינא", וממילא מוטל עלינו לזל לחומרא אף צתר מיעוט הפוסקים, עי' מהרשד"ם (אה"ע סי' קל"ה), רמ"א (אה"ע סי' קנ"ד, סכ"א), שע"ר אשר (קובו, סי' מ"ה) צטס מהריב"ל והמבי"ט, [הוצא בשד"ח (מערכת גירושין סי' א', אות ט"ו ד"ה ובפשוט), עי"ש]. [ב], דהלכה כהצמראי שראו דצרי הקודמין והחליטו שהצדק עם הפוסלין, וכמש"כ הבית מאיר, גט מקושר, ומשבנות יעקב, והפת"ש, וכנ"ל (ענף ה', אות י"ט), עי"ש.

ועוד [ג], דאין הלכה כצמראי כשלא ראו דצרי הקדמאי, ולא דחו את ראיותיהם, וצנ"ד הרי לא ראו המקלין דצרי המבי"ט, ומהרי"ט ולא דחו את דצריהם, וכמש"כ הרא"ם מרגליות, מהר"ם א"ש, הרי בשמים, בית שלמה, תשו"ש, מנח"י, וקנה בשם, וכנ"ל (ענף ה', אות י"ט), עי"ש. [ד], דהלכה כצרי המכריע, וכדאיתא ע"פ החילוק שכתבו הלבושי מרדכי, היבלי שן, מנח"י, וכנ"ל (ענף ה', אות כ'), עי"ש. [ה], דאין למדין הלכה מדצרי פוסק הנאמרין רק צדרך לימודו ולא כפס"ד צשעה שנוגע למעשה, וכיון דצצרי הד"ח ומהרש"ם ושו"מ נאמרו צאופן זה וכנ"ל (ענף ב', אות כ"ט ול'), שצ אין למדין מזה שהיו מקילים אף כשהיה נוגע למעשה.

ובפרט צהנוגע למרן הד"ת, מי שצועק חזור ושוב צתשובותיו, דאין לנו הכח לזוז צשו"א מכללי ההוראה, צודאי דלעצור ע"ז צנוגע דצצרי עצמו, הוא צצחינת הגס לצצוש את המלכה עמי צצית. **אדרבה**, מאחר שצצרי הד"ת עצמם עומדים ולועקים לעמוותינו, דאין הלכה כמותו צצ"ו, א"כ פשוט דהרוצים להקל בזה על סמן דצצרו צתשובה זו, הם הם החולקים עליו צצמת, [ולא הנוקטים לחומרא וכפי העולה ע"פ אמיתת דעתו], כי הם צועדים צדרך העקלתון ד"אפסוק כמי שאלרה", שחרמ"א (ח"מ סי' כ"ה, ס"צ) מגדירה כ"דין שקר".

דברי מהרי"ק: דחי' לומר "קים לי" כהמיקל באיסורא **ובשי"ב** וק"ו, דלומר לקולא: "אפסוק כמי שאלרה" צהנוגע כלפי איסורא דאורייתא, הרי"ו כמי שאומר "קים לי" צאיסורא. והלא צצר צעק המהרי"ק (שורש קמ"ט) [לענין חס יכולים להסתמן על שיטות

הפוטרים בעלת ה' כנפות, מלהטיל יציאת על ד' מהס', וכחז' דלומר באיסורא קי"ל כהמיקל, הוא "עקירת הדת" ו"מינות", דהרי חייבין להחמיר בשל תורה, וז"ל:

דאפילו היה זה תלוי בפלוגמא דרצונתא, מי הוא שירה להקל ומקלו יגיד לו, הלא דבר פשוט הוא דששל תורה הולך אחר המחמיר, ומה מאד היתה שגגה גדולה ומכשלה תחת יד מי שאמר דמני למימר קים לי כר' שמחה דאמר דבעל ה' פטורה מציני... דאנן מי מדמינן איסורא לממונא, והלא הלכה רווחת היא בישראל, עד כי תינוקות של בית רבן יודעים אותה: דספק איסורא לחומרא וספק ממונא לקולא... ודאי גבי ממונו מני למימר המוחזק "קים ליה" כחד מרצונתא... אצל הכא גבי איסורא, מי יקל ראשו כנגד תורתנו להחמיר איסורא מספק, חלילה לא תהא כזאת בישראל... [וממשיך]:

בעלמא וצפשיטות, דגי"ד בגט אינו כלום, וכחז' כן מבלי להזכיר כלל את הפולמוס של ה"גט מווינא", וכאילו שזה דבר מוסכם ולא נמלא שום שקו"ט דצברי גדולי הפוסקים בזה כלל. ובל' מה שמציין מזה, הוא רק: שכן מבואר בשו"ע (אה"ע סי' קמ"א, [סס"ב]), דגי"ד בגיטא לאו מילתא הוא, וכן מציין לדברי צ' וג' פוסקים מקילים, [שאחד מהם הוא הנפש חיה (סי' ל"ז, ול"ח), ומתעלם כליל ממה שמסיק שם, דלמעשה לא הסכים חמיו הגאון מקושנא להיתר, ולצקוף קיבל הבעל את מה שחזק, עיי"ש]. באילו שזה כבר הקיף כדי לרכה ענין כה עמוק וכה רחב, ונתן מכשול להקורא כאילו שכן הוא ההכרעה לדינא צכ"מ, דאין שום שאלה על כשרות הגט כשהאשה מפירה את ההסכם. והעל'ים עיניו ממסקנת הפת"ש ע"פ גדולי האחרונים הבי"מ ונ"ט מקושר ומשבנ"י, דעלינו לנקוט כדעת הפוסלים, וכנ"ל (ענף א', אות י"ט), עיי"ש.

ועל המחמיר, מאד נבהלתי מתרי טעמי: ראשונה, כי אין ההיתר אמיתי... מכמה טעמים. שנייה, כי ידוע הוא שצעו"ה רבו היום המתפרצים "פורצי גדר התורה" וארצנו שממה, צקעות פרצות אין חומה, תחת חזק את דק התורה ולגדור את גדרה, כי יתירו להם היתר אשר לא גבלו ראשונים, אז ח"ו ירצה "המינות" וכסו פני הדור חרולים וקמשונים, עכ"ל. [והוצאו דבריו להלכה בתורת חיים (למהרש"ש, ח"ג סי' י"ז, ד"ה אמנס לצי), ובשב"י (ח"א, סי' נ"א), עיי"ש]. ואם כך כתב אף כלפי העברה על מ"ע דליציא, דצי"ד של מטה אין עונשין עליה, ותשובה לצד מכפרת ע"ז, וכדאיתא בגמרא (שבעות י"ב ע"ב. וזכח' ז', ע"ב), מה נענה כלפי ל"ת החמור דא"א שהוא ציהרג ואל יעבור, וצי"ד של מטה מענשין עליה צחנק, ואינה מתכפרת צתשובה ויה"כ, רק ציסורים, עיי"ש.

וישארי ליה מאריה, [וצמקום שיש חס"ש אין חולקין כבוד לרב], דאיך הרהיב להתעלם ממש"כ כל אריות ונמרים, ל"ת גדולי פוסקי האחרונים הנ"ל (ענף א', אותיות י"ט וכ'), שעלינו לנקוט לחומרא. הייתבן להתעלם כליל ושלל להזכיר הפולמוס של ה"גט מווינא", ורק להתאחז על צ' וג' פוסקים מן המקילים, ולנקוט כמותם [מבלי לצרר מדוע שהם נודקים לעומת הפוסלים]. דבר שאינה לא חכמה ולא מלאכה, [דכל יודע ספר השואף אחר קולות יכול לעשות כן, דכל מה שנזכר לו הוא רק: הידיעה ממציאותם של איזה שיטות מקילים, דבר הנקל מאוד כהיום, ואח"כ להחליט לנקוט כדצרייה...].

ותמיהי טובא איכא הכא: [א], הלא דברים צרורים כתב רבינו הרמ"א (חומ"מ סי' כ"ה, ס"ב), דלפסוק כמי שרצה אינו צגדר "הוראה" כלל, רק צגדר "דין שקר". [ב], איך התעלם מלעקת מרן הד"ח נגד המורים שנדמה להם שצ יכולתם להכריע להקל במחלוקת הפוסקים מדעת עצמם וכנ"ל (ענף ג'). [וע"ע בדברי יואל (סי' ק"י) שנעק ג"כ על המכריעין מדעת עצמם צין הפוסקים], עיי"ש. [ג], מה יענה על לעקת מהרי"ק (הנ"ל, סוף ענף ג'): דלומר "קים לי" כהמיקל באיסורא, הו"ל "עקירת הדת" ו"מינות", וכש"כ צערוה החמורה לאשת איש, רח"ל. [ד], איך אזל צתר איפכא מדברי החזו"א (קובץ אגרות ח"ג, סי' נ') [צנוגע לשאלה על כשרות גט], שכתב וז"ל: צדבר הנוגע לאיסור אשת איש

בקיצור, הדבר פשוט וברור ע"פ כל האמור (צענפים צ' וג'), דאין שום מקום בלל, לסמוך להקל בדין גי"ד על סמך דברי הד"ח, וד"ב.

ענף ד

דברי העמק תשובה התמוהין: דגי"ד אינו בלום דהו"ל יחיד ממש נגד כל גדולי המורים בדורינו (ג). **ומב"ז** מתבאר, דלא כדברי בעל עמק התשובה (ח"ב, סי' ק"ט) שכתב להחליט בהעברה

הַחֲמוּרָה שְׂחִמּוּרָה, עַל הַמַּתִּיר לְהַצִּיא רֵאזִי וּלְצַקֵּם הַהִיתָר עַל מַקּוֹר נֶאֱמָן מִן הַגְּמָרָה וּמִן הַפּוֹסְקִים. אַבְל הַחוֹסֵר, דִּי לוֹ לְהִרְאוֹת שְׁאִין הַהִיתָר מִצּוֹאֵר, וְאִם צָאנוּ לְפַסּוֹק לַעֲלוֹס כְּהַמִּיקָל הו"ל מַקּוּלֵי צ"ש וּמַקּוּלֵי צ"ה, [א"ה: כְּלוּמָר, דְּהֵלָא אֲמַרִּינן צְגִמְרָה (חֻלִּין מ"ג, ע"ב) דְּהַעוֹשָׂה כֵּן הוּא "רַשַׁע", עִי"ש], עכ"ל..

וְלֵא רֵאזִינוּ מֵהֵלֶךְ כּוֹה אֲלַל רְבוּחֵינוּ הַפּוֹסְקִים שְׁאֵנוּ נִגְרָרִים אַחֲרֵיהֶם, וְצַפְרֵט צִהְנוּגַע לְהַתַּרַת עֲרוּהַ הַחֲמוּרָה דְּאִשְׁתּ אִישׁ מֵה"ת, [זֹלַת אֲלַל הַרְאָצְאֲנֵטְשִׁיקֵעַם הַקְּלִים]. וְעִי' מְבוּא (עֲנַף ג') [הַמְנוּגָּ בַּפְּנֵקֵם בִּי"ד (מַסְמָן 5026)], שְׁהוֹכַחְנוּ הַפְּרַכְתּ מֵהֵלֶךְ קְלוּקָל זֶה: לְהַכְרִיעַ לְקוּלָּה צְאוּפִן הַמְנוּגָּד ל"כְּלָלֵי הוֹרָאָה", רַק מַכַּח ה"רְצוּן"..
[וּבַפְּרָט כְּשֶׁאֵף גַּם זֹאת לֹא עָשָׂה, לְחַלֵּק עַכ"פּ צִהְחִילוּקִים הַהֲגוּיִים שְׁנִימְנוּ לְקַמְנן (ס"י ה', עֲנַף ה', אֹת נ"ד), הִרִי הו"ל צְדָרִיו צְגָדָר מַכְשׁוֹל וְצוֹר צְרֵה"ר, ה"י]

דִּיחֻוֵי הַמְקוּרוֹת שְׁחִבִּיא, ע"פ מֹה שְׁחִילְקוּן הַפּוֹסְקִים בֵּין גו"ד לְבַטֵּל כֹּל הַגַּט דְּל"ג, אוּ רַק לְחַטֵּיל תְּנַאי בְּאוּפִן שְׁתַּחֲוֹל דְּמַחֲנֵי לְד'. **וְמָה** שְׁלִיין בְּעַמֵּק תְּשׁוּבָה לְדְבָרֵי הַשׁו"ע (אֵה"ע ס"י קמ"א, [סס"ב]), כְּאִילוּ דְהו"ל הַלְכָה פְּסוּקָה דְגו"ד צְגִיטָא לְאוּ מִילְתָּא הִיא. הַתִּיבָא גְדוּלָה מְאוּד, דְּאִיךְ הַעֲלִים עֵינוּ מִדְּבָרֵי כֹל גְּדוּלֵי הַפּוֹסְקִים [ע"י תוֹם' רִי"ד (גִּיטִין מ"ו, ע"א), ב"ח (חו"מ ס"י ר"ה, אֹת י"ב. וְאֵה"ע רִישׁ ס"י קל"ד. וְשׁו"ת חֲדָשׁוֹת, ס"י ז'), מו"ו (יו"ד ס"י קפ"ה, סק"ב. וְאֵה"ע ס"י קמ"א, סקמ"ח), מַבְבֵּ"א (שַׁעַר ז', ס"י ה'), תוֹרַת מוֹשֶׁה (חו"מ, ס"י א'), שׁו"ב (קמ"א ח"ג, ס"י ל"ה, ד"ה וְהִנֵּה צָהָא), בְּרַבְתּ יוֹסֵף (אֵה"ע, ס"י ז'), וְחֲסֵד לְאַבְרָהָם (תַּאֲוִימִס, אֵה"ע ס"י מ"ב), מְנַחֵת פְּתִים (אֵה"ע ס"י קמ"ה, ס"ט), וְעוֹד הַרְצָה] שְׁכּוֹלֵס כְּתַצּוֹ לְחַלֵּק פֶּה אֶחָד, דְּשִׁאֲנֵי הַתַּס שַׁעֲשֵׂה הַגו"ד לְאַחַר שְׂכַזָּר נֶתָן הַגַּט צִיד הַשְּׁלִית, וְרוֹאֵה לְצַטֵּל כֹּל חֲלוֹת הַגַּט, צְכֵה"ג שְׁפִיר אִינוּ מוּעִיל.

מִשָּׂא"ב צְגִי"ד דְּקוּדֵס נִתְיַנֵּת הַגַּט, כְּשִׁאֲנוּ צָא לְצַטֵּל כֹּל עַנֵּס חֲלוֹת הַגַּט, אֲלֹא לְהַטִּיל תְּנַאי וְלִהְגָּבִיל צְאִיזָה אוּפִן שְׂצְרָנוֹ שְׁתַּחֲוֹל וְכַזְנ"ד, צְכֵה"ג שְׁפִיר מִילְתָּא הִיא וְכִדְהַצָּאנוּ לְעִיל מַכֵּל גְּדוּלֵי הַפּוֹסְקִים. וְאֲבָזוּ חֲשַׁב צַעַל עַמֵּק הַתְּשׁוּבָה שְׂכֵל אֲרִיּוֹת וְנִמְרִים הֵלְלוּ שְׂכֵל צ"י נִשְׁעַן עַל הוֹרָאָתָם, וְהִיוּ צְקִיאִים צַע"פ כְּכֹל הַש"ס וְצְד"ח שׁו"ע, שְׁנַעֲלַם מֵהֶם מִימְרַת אֲצִי (גִּיטִין ל"ד, ע"א): דְּגִי"ד צְגִיטָא לְאוּ מִילְתָּא הִיא, הַמְפּוֹרֶסֶס כְּאֶחָד מִדִּינֵי יַע"ל קַג"ס מֵה דְּכֹל צָר צִי רַב דְּחַד יוֹמָא יוֹדַע דְּצִהְנָךְ מִילֵי

לְכַתֵּמָא כּוּוֹתִיָּה, אוּ הַכִּי חֲשַׁב, שְׁנַעֲלַם מֵהֶם דִּין הַג"ל הַמְפּוֹרֶשׁ צְשׁו"ע, אֲתַמְהָה, א"ו דְּהוּי פְּשִׁיטָא לְהוּ כְּחִילוּק הַג"ל. וּבְמִירְלָא פְּשׁוֹט, דַּע"פ "כְּלָלֵי הוֹרָאָה" אִין צְכוּחוּ לְהַקֵּל צְזָה, וְאִסוּר לְסַמּוֹךְ עֲלֵיו צְזָה. [וְרָאָה לְקַמְנן (ס"י ה', עֲנַף ו') מַש"כ צְאֲרוּכָה לְתַמּוּהַ עַל כֹּל יִתָּר דְּצָרִיו שַׁס].

עֲנַף ה

דִּיחֻוֵי דְבָרֵי בַּעַל וִיעָן אַבְרָהָם הַמוּפְרָכִין

לְד'. **וְבָן** מַש"כ צַעַל וִיעָן אַבְרָהָם (מִיִּזְעֵלַם, צְהַכְרוֹת הִיתִירו), צִלְשׁוֹן מִדְּצָרַת גְּדוּלוֹת: שְׁלֹא נִמְצָא שׁוֹס מַקּוֹר צְהַלְכָה לְהַחֲמִיר צְזָה.. **בְּנֵרָאָה**, דְּל"ח גְּדוּלֵי הַפּוֹסְקִים אֲרִיּוֹת וְנִמְרִים שְׂכֵל צִית יִשְׂרָאֵל נִשְׁעַן עַל הוֹרָאָתָם הַנְּמַנִּין לְעִיל (עֲנַף א', אֹתִיוֹת י"ח - כ"א), אִינַס חֲשׁוּצִים צְעִינֵינוּ לְכֹלוֹס, וְאִף לֹא צְגָדָר "מַקּוֹר" כְּלִשְׁהוּ כְּלָל... וְכַכֵּה הוּא מְנַסָּה לְהַכְחִישׁ אֶת הַשְּׁמַשׁ צְצֵהֲרִיִּים.

הַשְּׁקָר הַגְּלוּי וְהַבּוֹלֵט כְּאִילוּ שְׁהַמְדוּבָר מִמְקוֹם "עִיגוּן"
לְד'. **וּבַפְּרָט** מֵה שְׁהַרְחִיק לְלַכַּת, עַד כְּדִי שְׁהַרְהִיב לְכַתוּב שְׁקָר מוּחַלְט אִף צְמִילְתָּא דְּעִצִּי לְגָלוּי, כְּאִילוּ שְׁמַדוּבָר כְּאִין מ"מַקּוֹס עִיגוּן"... מֵה שְׁז"א וְכַז"ל (צְהַנְעַת הַשְּׁאֵלָה, סוּד"ה עַד), שְׁהַצַּעַל הִיָּה מוֹכֵן וּמְזוּמָן לְתַת לֵה גַט כְּשֶׁר לְכַשְׁתַּלָּא מִן הַעֲרַכְאוֹת צְלִי שׁוֹס עֵיכּוּב כְּלָל. זֹלַת אִם צְעִינֵינוּ נַחֲשַׁב ד"ז כ"עִיגוּן" גְּדוּל, אִם תְּצַטְרַךְ לְצָאת מַעַש"ג צְגִיגוּד לְרְצוּנָה, מֵה דַּעַסֵּס הַלִּיכְתָּה לְשַׁם, צִלְא"ה הו"ל חֲטָא צֵל יְכוּפֵר כְּשִׁלְעַנְמָה. וְמָה גַם דַּעַל עַנֵּס ד"ז גּוּפָא, לְהַחְזִיק צִידָה שְׁתוּכֵל לְהַמְשִׁיךְ צַעַש"ג, כְּכַר חֲרַךְ רְצִינוּ הַרְבּו"א (חו"מ ס"י כ"ו, ס"א) מַשְׁפֵּטוּ ע"ז: ד"מַחְרִימִין וּמְדַנִּין אֶת הַמַּחְזִיק צִיד הַהוֹלֵךְ לְעַכּוּ"ס", וְאִין לָךְ "מַחְזִיק" יוֹתֵר גְּדוּל מֵהַתּוֹמָן צִידָה ע"י הַכְּשֵׁרַת גִּיטָה, מֵה שְׂכֵל עַנְמָה אִינוּ נִכְרַךְ לֵה רַק צְכַדִּי שְׁתוּכֵל לִישָׂאֵר צַעַש"ג, וְכַדִּי צִוִּין וְקַצָּף.

וְאִם אֲמוּר יִאֲמַר, דְּתַצִּיעַת הַצַּעַל: שְׁטַרַס שִׁיתָן לֵה גַט שְׁנִי, תַשְׁלַם לוֹ אֶת הוֹצָאוֹתָיו מֵה שְׁגִרְמָה לוֹ צַעַש"ג [שְׁעֵלָה אוּ צַעֲרַךְ לְט"ו אֲלָף דוּלָרַן], זֶהוּ מֵה דְּמַשׁוּוִּיָּהוּ ל"עִיגוּן". תְּבַזָּה תְּמָה אֲקָרָא, דְּהַכִּי חוֹשֵׁב צְאֲמַת, דְּצַשְׁבִּיל סְכוּס כּוֹה יְכוּלִים לְהַקֵּל וּלְזוּלֹל צַעֲרוּהַ הַחֲמוּרָה דְּאִסוּר אִשְׁתּ אִישׁ, הִיכֵן מְנַא כּוֹאֲת. עִי' נַפֵּשׁ חִיָּה (ס"י ל"ז וּל"ח), שְׁחוֹתָנוּ הַגְּאוּן הַגְּדוּל מְקוּשָׁנָא לֹא רָצָה לְהַסְכִּים לְהַקֵּל צְנִידוּנוּ, עַל אִף שְׁהַצַּעַל כְּכַר נִשְׁלַח לְצָבָא, כִּיוֵן דְּזָה אִינוּ מַקּוֹס "עִיגוּן גְּדוּל" עִי"ש, [כְּנַכְרָאָה, מַשׁוּס דַּע"י

וראה לקמן (סי' ה', ענף ג', אות מ"ז, ד"ה ולא) לשונו החריף של השמן למאור על מי שרצה להכשיר גט על יסוד סברות, וד"כ לסתום פיות המכשילים והמתפרצים צנ"ד בגילוי פנים בתורה שלא כהלכה. [וראה לעיל (סוף אות י"ז), ולקמן (אות ק'), מש"כ עוד דדיחוי והפרכת דצרי, עיי"ש].

הסילוף מיני דרך רבותינו של המתירין והמכשילין בניד (למ'). ועד היכן שעיקמו עלינו את הדרך צמהלך זה, יש ללמוד ממה דחזינן בתה"ד (ח"ב, סי' ר"ס), איך שמרעיש על אלמנה עשירה שהשתמטה עלמה מליך לד"ת עם בעל דינה, וגזר עליה שאסור להשתדך עמה טרם שתתדיין עם בעל דינה דצ"ת, וכחצ לה בזה"ל:

איך שואלין בשלום אשה כלל, כש"כ אשה שכמותך אינה שרויה בשלום... קול ענות אנכי שומע עלייך... מחשוזי לגזול ולכחש הון עתק... תשים פנייך כחלמיש לכפור דברים ידועים ומפורסמים לרבים. ראייתי לגזור בגזירה חמורה ובעונש נחש... שעל יעלה על לב אדם לישאך... ואם תחני כתף קוררת ולא תשמעי לי ולא מעניני... תהא גזרתי קיימת על הבאים לישא אותך. עוד.. שאם ישנס אנשי און ומרמה, יסיחך ויפתוך.. ויאלפוך למיטען שיקרא ולהשיב דברי ערמה, הרי [הס] בכלל מחזיקי ידי רשעים ומסייעים לעוברי עבירה ונותנים יד לפושעים, וראויין לקלס קללה נמזרת.

ישם (סי' רס"א) [בהמשך לתשובה הנ"ל, כותב] בזה"ל: ואשר גזרתי עלייך שלא תנשא עד אשר תרדי לדין ישראל... חזרני לגזרתי הראשונה, שלא תנשא, וגם לא יתעסק לך שום אדם לזווגך לאיש, עד אשר תרדי לדין ישראל... ואם את מעבדת או תעשי שום דחייה, תהא גזרתי קיימת עליך, עכ"ל. חזינן, דהגם דשם היתה האשה אלמנה פנויה צלי שום סרך שאלה על היתר נישואיה כלל, דהדו"ד שצינה ולצין בעל דינה היה צד"מ דצברים שלא נתברר עדיין שאינה צודקת. ומה גם, שלא היה ציכולת הדו"ד להטיל שום סרך שאלה על היתר נישואיה, ועכ"ז גזר עליה שלא תנשא עד שתלך לד"ת, הרי דמכת עוולה צד"מ אסר הנישואין.

ובנ"ד, דחמור מהתם צד' פנים: חדא, דהליכתה צעש"ג נגד בעלה היה על תצעות שהם צבירור צניגוד לד"ת, דהרי רתה לגזול ממנו ציתו ומסחרו מה שאין מגיע לה ע"פ תורה כלל. ועוד, דהרי הדו"ד

התאמנות וחיפוש יכולים להתודע מקומנו], ואטו הולאה של ט"ו אלפים הו"ל עיגון יותר מזה...

ממון שהיית לשלם מדינא אינו עיגון, והוציאה יותר בעש"ג (לז). **ובפרמ**, כשהיא חייבת לשלם לו ד"ו מדינא, דהרי כבר כתבו הפוסקים, דאין נזקקין צד"ת למי שחצב את חצירו צעש"ג, טרם שמשלם להנחצב את הולאותיו מה שגרס לו צעש"ג. עי' מהרי"ק (שורש קנ"ד, ופסקים סי' כ'), ערות ביהוסף (ח"א, סי' י"ע, ומ"צ), נאות דשא (סי' נ"ב, סוד"ה איצרא), ד"ח (תו"מ ח"ב, סי' א'), בית יצחק (צטו"ת מהרי"א, סי' צ"ד), נצח ישראל (סי' כ"ז אות י"ב, וסי' מ"ה עמודים רע"ז-ח'), משנה"ל (ח"ד סי' קי"ד, וק"ה, וקפ"ג אות ג'), עיי"ש. וא"ב צודאי דה"ה צנ"ד, דג"כ אין נזקקין לה שבעלה יתן לה גט כשר, טרם שמשלם לו את הולאותיו מה שגרמה לו צעש"ג שלא ציור, וממילא פשוט דזה לא נחשב כמקום עיגון כלל.

ברם צר מן כל דין, הרי הפרכת הרמיה שצטענה זו, צולט ויכזר לעין כל, דהרי המשכחה צעש"ג עלתה לה הרצה יותר מסכום זה, [דהבעל צלצד הוליא צחצי שנה לחח"ז כ"ה אלפים נוספים, ס"ה מ' אלפים]. וא"ב, מהיכן [שלקחה המ' אלפים צכדי שחוכל ללחום נגדו צעש"ג צכלל, ועכ"פ מהיכן] שלקחה אז הכ"ה אלפים צכדי שחוכל להמשיך צעש"ג, הלל היתה יכולה [לנאת משם, ו]ליתן לצעלה רק ט"ו אלף צכדי שחוכל לקבל גט כשר, והיתה נשאת עוד עם עשרת אלפים ריווח...

דבירור טמון אינו בלום, ואל יתהלל חוגר במפתח (לח). **ומה** שמפליג עלינו צדברים, שיש לו צירור צארוכה לציקוס והחזקת דצרי, אדרצה אם אכן כן הוא, אז מי יתן והיה מגלה לנו את מטמנותיו, ונראה מה יהיו חלומותיו. אבל טרם כן, כל עוד שקותם דצרי וטומן את ידיו צללחת, אין זאת רק סימן חולשה מוצהק, דצאמת אין לו שום צסיס על מה לסמוך. דבבר כתב הנודב"י (תנינא א"ת, סי' כ"ד וכ"ה) על כה"ג בזה"ל: אמנס כתב מילתא צלי טעם וצלי ראה, ומפליג לומר שכתב צאריכות, ואין לנו לסמוך על דבר שלא צירר לנו טעמו... ואין עלינו לקבל דצרים שאין אנו רואים הטעם אם הוא לשצת, עכ"ל. ובעי"ו כתב (שס, אה"ע סי' ק"ה) לאסור על אשה מלהנשא לאיש, עד שהמכשיר את הגט "ישלח דצרו.. לצבר כל דבר צטעמו" עכ"ל.

ב תוקף סימן ג דלמעשה קימ"ל בדעת הפוסלים בהגט מווינא ענף ה הסכם

(סימניס ד' - ו'), דאף המקילין שם, יודו דבנ"ד הגט פסול, וזהו מכח ג' חילוקים יסודיים שבין הנידונים, מה שב"א מהם די בפע"צ, וכש"כ בהצטרפות כולם ביחד, ואלו הן:

אין שום הגיון בדבר לתבוע מן הבעל שלא ינצל העצה היחיד מה שיש לו איך במה להבטיח שאשתו לא תקפחנו מזכותיו

ב. ראשית, להנהיג שם בהגט מווינא היה אחד מעקרי סמכות המקילים [עי' גאוני

בתראי (סי' נ"ז), וב"ח (ישנוט, סי' נ"א)] על הנימוק המזק, לכיון שעשו צטיחות על חזרת הנישואין ע"י התקשרות צחרמות ושמחות, הרי סמך לצו של הצעל להיות צטוח ע"י שמחזור להנשא לו. ומבי"א שפיר י"ל דכשחמר שמגרשה בלי תנאי, דכיוון צוה לצטל גם הגי"ד שיחזרו להנשא ע"ז, דהרי יש לו ציטוח אחר תחתיה, הקנסות והחרמות שיטילו עליה אם לא תרצה לחזור אליו, ומש"ה ס"ל להמקילים דאף כשחזרה אח"כ מדצריה ולא חזרה אליו, אין הגט צטל, משום שהצעל הסתמך על החרמות וקנסות, ולא על ציטול הגט, והו"ל בגדר "סכר וקיצול".

משא"כ צנ"ד, שאין לו להצעל שום ציטוח אחר מה שיכריח אותה לאשר ההסכם ושלא תלחוס נגדה בעש"ג, מה שיוכל לסמוך עליה, זולת בכשיתלה כשרות הגט צוה, כלצד, מהיכ"ת נימא שעשה עצמו לשטות המאצד מה שיש לו ורצה שהגט יחול אף כשתלעננו בתציעות צערכאות. ובפרט צגוונא, שהצעל רצה צשלוס ול"ה חפץ כלל צגירושין, [דהכי הו"ל ע"פ רוב כהי"ס], ונמנא דכל הגירושין מנידו הוא צצחינת צלית צרירה מכיון שמתעקשת למאן צשלוס. בודאי דאין לך "אומדנא דמוכח" גדול מזה: שלא גירשה אדעתא דהכי שמשלם לו אח"כ רעה תחת טובה, להפיר את כל התחייבותה אליו, וצפרט כשתלך בעש"ג ללחוס נגדו, הגורם לו לער ועגמ"נ גדול צל ישוער, וגם צצוח הון רב. [ושור"ר שכ"כ להדיא בעזרת ישראל (סי' נ"ט), דכשגירשה לטובתה, אז הו"ל אומדנא דמוכח דלאו אדעתא דהכי שיפסיד עי"ז, גירשה].

בנ"ד הו"ל בבחינת אומדנא דמוכח טובא, דאדעתא דהכי שתלחום נגדו בעש"ג לאחר הגט, לא גירשה

ב. דאמו. צשופטני עסקינן, שלא ינצל את העצה היחיד מה שיש לו איך וצמנה למנוע צעדה מלעשות כן, אמתהה. [וכ"כ להדיא ברשב"א (סי' ו), סי' ע"ג] צזה"ל: אינו צדין שיגרש הוא, ואח"כ תכריחנו היא למיקם עמה צדינא ודיינא... שהכל תלוי בצרכו,

היה נגד צעלה ולא נגד איש זר וכצנידון דהמה"ד. ועוד, דהרי יש צעלם תציעות הללו שהם צניגוד להגי"ד, צכדי יכולת להטיל "פסול" חמור על גיטה וכנ"ל. ועוד צה צציעיה: דיש צזה משום החזקת יד ההולך לפני עכו"ס וכנ"ל. ועב"ז הרהיבו המכשילים דנן לתמוך צידה שמתנא דוקא צגט פסול, ודוקא צעוד שמתמכת בעש"ג, ותוך כדי העצרתה על הגי"ד, האם יש לזה הצדקה כלשהו.

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. רוב גדולי הפוסקים האחרונים נקטו להלכה בדעת המחמירין בהגט מווינא: דהעברת האשה על גי"ד פוסל את הגט, והפת"ש הביא דברי המשכנ"י: דהמקילים בזה "מכניסים את עצמם בעונש גדול".

ב. וכן יוצא ע"פ חמשה גדדים מ"בללי הוראה" שהרמ"א כתב, דהמתעלם מהם דן "דין שקר", ומהרי"ק ותו"ח ושב"י כתבו דלומר "קים לי" בהמיקל באיסורא, ובפרט בדאו', הוי "עקירת הדת" ו"מינות".

ג. הד"ח לא כיוון מעולם להכריע בדעת המכשירין בהגט מווינא, אדרבה זהו נגד שימתו שקובע חזור ושוב, שאין בכוחינו להכריע מדעתנו במחלוקת הפוסקים, אלא דנשאר ב"ספיקא דינא" שמוטל עלינו ליזל בתר "בללי הוראה והכרעה", רק צידד בן בשלא נגע למעשה, ולהלכה אין לסמוך על דבריו להקל.

ד. וכן נקטו כל גדולי זמנינו להלכה ולמעשה דגי"ד פוסל הגט, ובפרט כשאינו בא להוציא עי"ז משלה, רק להבטיח שלא תקפחנו משלו.

ה. דברי העמק תשובה להקל בני"ד נכתבו מקופיא ושלא בעיון הראוי, ודבריו תמוהין, וגם הם בניגוד לבללי הוראה והכרעה, וגם הו"ל יחיד ממש בזה נגד כל גדולי דורינו, ואסור לסמוך עליו בזה. וכן דברי בעל ויען אברהם הם מופרכים ומסולפים, ובפרט מש"כ בשקר דהמדובר מ"מקום עיגון".

סימן ד

תוקף הגי"ד כשאין לו ביטוח אחר בבנ"ד

ועתה, לאחר שהוכחנו (צסי' ג'), דלמעשה חיישינן בדעת הפוסלים בהגט מווינא. נפן להוכיח

לפי גדולי זמנינו ד"הסכם" מהוה גי"ד מובהק. ו. דיחוי דברי עמק תשובה התמוהין דהסכם אינו משמש כגי"ד.

ענף א

החילוק בין גי"ד שבבעל פה ולבין גי"ד שבכתב

מב). **וישנית**, דגני העוזדל דהגט מווינא לא היה הגי"ד כתוב וחתום ככתב מפורש, אלא דצרים בעלמא צבעל פה, [וצאמת דשם אף לא אמר הצעל את הגי"ד בפיו כלל, אלא שחמותו היא שדיצרה על לבו דצרי תנחומין קודם הגט, והצטיחה לו שאם יקום מחליו אז תחזור צתה להנשא לו, והב"ח (בחדשות, סי' 5) דן לומר, דהו"ל רק כמו גי"ד צ"מחשבה", כיון שהוא עצמו לא אמר כלום, אלא שנתן הגט על דעת הצטחת אחרים (חמותו), עי"ש]. ועל כן סמכו שם המקילים על הנימוק ד"אתו דיצור ומצטל דיצור", כלומר דה"דיצור" של הציתולים מה שאמר הצעל לאחר הג"ד: שמגרשה צלי שום תנאי, אחי ומצטל את ה"דיצור" של הגי"ד שמלפניו, מה שאמרו והצטיחו לו צעל פה שתחזור להנשא אליו.

משא"ב צנ"ד, דמלצד מה שהודיעו והסבירו לה צ"דיצור" שצעל פה תנאי ההסכם, גם "נכתבו" התנאים בתוך "סטר" הקרוי "הסכם גירושין" [מה שגם בלשונם נקראת "דיווארס עגרימענט", כלומר: שהסכימו ונשמו להסגרש ע"פ תנאים הללו], כדי שתעמוד לראיה לימים רבים על איזה תנאים שהשווה עמה לגרשה, [דהגם שע"פ דיניהם שניהם יכולים לגרש זא"ז, הרי ע"פ תוה"ק רק הוא מגרש אותה, וראה לקמן (אות ס"ג) ודו"ק], והיא חתמה על זאת, כלומר שהתחייבה לו לקיים את התנאים הכתובים שם. **בבה"ג**, אין צכח אמירת הציתולים [שע"פ נוסח רגיל] צ"דיצור" גרידא, לצטל התנאים שנכתבו צ"מעשה" בתוך סטר מיוחד לזה.

ענף ב

ראיה מדברי הב"ח דגי"ד בכתב אלים מדיבור

מג). **ובאמת**, שכן יולא צרור מדברי הב"ח (חדשות, סי' 5, אד"ה תוקף, וד"ה וראיתי) שכתב לצאר, דגי"ד לאחר כתיבת הגט לא מהני, משום דלא אחי הדיצור של הגי"ד ומצטל המעשה דכתיבת הגט [אפילו כשעדיין לא הגיע הגט לידה], דכלפי הגי"ד שצעל פה מיחשצ כתיבת הגט כמעשה. ומהיי"ט כתב דכיון דצהגט מווינא היתה הגי"ד לפני כתיבת הגט, שפיר היה

עכ"ל, ואם כתב כך אף צהנוגע שתמחול לו משלה, כש"כ צנוגע שלא תקפחנו משלו וכבנ"ד, וזפו"צ]. **אדרבה**, צכה"ג הו"ל הדצר צגדר אומדנא דמוכח טוצא הגלוי לכל העולם, [מה שהציתולים אינם מצטלים זאת, כמש"כ הפוסקים, עי' אבנ"צ (נוספות, סי' ה') וז"ל: דג' עניינים יש, דלפעמים צריך דיני תנאים, ופעמים סגי צגי"ד, ולפעמים אפילו גי"ד א"צ דהיינו צמקום שנודע לצו"ע צלי אמירתו, א"צ גי"ד, עכ"ל.

וב"ב בשו"ב (קמא, ח"צ סי' קי"א, ד"ה והנה ציצמות) דגי"ד ואומדנא עדיף מאם התנה ולא התנה כהלכתו, עי"ש, וכ"כ בעזרת ישראל (סי' נ"ט), אגר"מ (אה"ע ח"ד, סי' קט"ו) ועוד], דהאמת כדצרו, שאכן ניצל את העצה היחיד מה שיש לו איך להצטיח את זכיותו, והיינו שיפסול את הגט כשתעבור על ההסכם. ונחויץ להדגיש, דכן הוא אף אף צסתמא, כשהצעל לא עשה גי"ד מיוחד להודיע: שהוא תולה כשרות הגט על קיומה תנאי ההסכם, דה"הסכם" עצמו משמש כהגי"ד היותר צרור מכח אומדנא דמוכח וכנ"ל (אות מ'), [וראה ציתר אריכות לקמן (סי' ה')], וכש"כ צנ"ד שהצעל גילה דעתו צפירוש פעמיים שאכן כן הוא, וזפו"צ ואינו סובל שום אריכות.

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. כשאין לו להבעל עצה אחרת במה להבטיח זכיותו רק ע"י הגי"ד, וכבנ"ד, אז אף המבשרדין בהגט מווינא יודו שהעברתה ע"ז פוסל הגט, דהו"ל בבה"ג בגדר אומדנא דמוכח טובא, דאדעתא דהבי שתשלם לו רעה תחת טובה, ללחום נגדו בעש"ג אח"כ, ודאי שלא רצה לגרשה.

סימן ה

הגילוי דעת של "הסכם גירושין" [תקאי וקיים] ב"כתב", אלים כוחה טובא [מגילוי דעת שבדיבור בעלמא] להטיל פסלנות על הגט, ושכן פסקו כל גדולי זמנינו

[ובו ו' ענפים]: א. החילוק בין גי"ד שבבע"פ ושכתב. ב. ראיה מדברי הב"ח ד"כתב" אלים מדיבור. ג. דברי הה"מ ועמק שאלה ושמן למאור. ד. ד"הסכם גירושין" הוי ככתיבת הבעל עצמו. ה. מסקנת ההלכה

מקום לומר דמהני להטיל תנאי על מעשה כתיבת הגט. **אלא** דמ"מ מסיק (שם, ד"ה אצל), דכיון שאמר אח"כ בפירוש שנותן הגט שלי שום תנאי, וא"כ אחי דיבור זה ומוציא מידי "מחשבה" שלפניה, [דכאמור לא נחשב הגי"ד דהתם כדיבור, משום דהבעל גופיה לא אמר התם כלום, אלא חמותו הצטיחה לו שאם יקום מחליו אז תחזור אשתו להנשא לו, וא"כ מדידיה גופא ל"ה הגי"ד רק במחשבה, כלומר שנתן הגט בשמיהא דהתאם להצטחת חמותו].

ועוד כתב (שם), דאפילו אם לא היה אומר הבעל להדיא שמגרשה שלי תנאי, מכל מקום לא היה מועיל הגי"ד לנטל הגט, דכיון שעשה מעשה ההתקשרות החדש עם אשתו לאחר הגילוי דעת. **א"כ** הרי זה מורה על הגירושין שהיו גמורים שלי שום תנאי, [דאל"כ, אלא שהגט נתבטל ע"י שקם מחליו, א"כ אין שום מקום כלל להתקשרות חדשה], וא"כ פשוט דמעשה ההתקשרות החדשה מוציא מידי מחשבתו של הגי"ד הראשון, עכ"ל.

הרי לנו דברים ברורים יוצאים מדברי הצ"ח (שהיה מראשי המקילים בהגט מווינא), דמעשה כתיבת הגט מיחשב כמעשה גמור, ועד כדי כך דגי"ד כדיבור שלאחריה ל"ה מועיל כלל, משום דלא אחי דיבור דהגי"ד ומבטל מעשה כתיבת הגט דמקמי הכי. **אלא** דמפני שהתם היה הגי"ד דבמחשבה "קודם" כתיבת הגט, משו"ה שפיר היה מהני הגי"ד דבמחשבה להטיל תנאי על הגט שאינו נחנה במקרה שיקום מחליו, לולא שביטל את הגי"ד דבמחשבה בכפילה, בין ע"י ביטול התנאים ש"כדיבור", ובין ע"י ההתקשרות ש"במעשה", ומשו"ה קאתי הדיבור (הביטולים) והמעשה (דהתקשרות) ומוציאים מידי הגי"ד שבמחשבה (או כדיבור). **משא"כ** בנ"ד, דמלבד הגי"ד שבדיבור [במה שנו"נ בפרטי תנאי ההסכם קודם הגט], הרי היתה הגי"ד גם כמעשה ד"כתיבת שטר ההסכם". **וא"כ** פשוט, דאין צרכי הדיבור דהביטולים שלאח"כ, להוציא מידי הגי"ד שבמעשה הכתיבה שבהסכם, משום דלא אחי דיבור ומבטל מעשה.

ענף ג'

דברי הפוסקים דגי"ד בכתב אלים מגי"ד בע"פ

הרב המגיד והחלקת יואב:

(מה). **וישנו"ר** דענ"ס החילוק בין גי"ד ש"כדיבור" ולבין גי"ד ש"במעשה", כבר כתבה הח"מ

(גירושין פ"ט, הכ"ה), דאף אצ"י דס"ל (גיטין ל"ד, ע"ב) דגי"ד בגיטא לאו מילתא היא, מ"מ מודה דגי"ד דבמעשה שאני ומילתא היא. [וי"יין לדבריו בחלקת יואב (כרך ב', בהגהותיו לגיטין סט), ומה דמסתפק בסוף בכתב אם דינה כמעשה, אשתמיטתיה דברי הצ"ח הנ"ל (ענף ב') שכ"כ להדיא].

השמן למואור והעמק שאלה:

(מו). **ובן** מנאנו שכבר דן על זה בשו"ת עמק שאלה (אה"ע, סי' קי"ד), אם גילוי דעת בכתב עדיף מגי"ד בצמירה, [שם היה העובדא, שהבעל השליש גט שינתן לה לאחר שמתן לו מעות סכום מסוים, ולאחר זמן כששמע הבעל שעדיין לא נמסר לה הגט כי לא היה לה מעות ליתן לו, כתב לה מכתב שהוא שמח מאוד לקראת שמייעה זו, והוא מחכה לצבא לציות ולחיות עמה להלכה עד זקנה ושיבה]. **והשואל** ר"ל דגי"ד דבכה"ג שהיתה בכתב עדיפא טובא מגי"ד שבעל פה, והציא ראיות לזה.

והמחבר השיב לו, שכן פסק גם בשמן למואור (בפתיחה, שער י"ח), [שדן על שאלה כיו"ב שהבעל כתב לבתו, דאם אמה לא קיבלה עדיין הגט ששלח לה, אז מסכים ורוצה לישראל בעלה, דנראה קצת כביטול], והציא בעמק שאלה ראיות דגי"ד בכתב חמור מבצמירה, משום דכתיבה מיחשב כמעשה, אלא דאח"כ שקו"ט צוה בדעת נוטה להקל. **אבל** בסוף התשובה מסיים, דלמעשה הוא מסתפק בדבר, והיות שהוא טרוד והדבר נריך שאלת חכם, על כן לא יתירו את האשה על סמך דבריו, עי"ש.

(מו). **והנה**, בספר שמן למואור (שם), הציא ראיה מדברי הח"מ (גירושין פ"ט, הכ"ה) הנ"ל (אות מ"ה), דגי"ד כמעשה עדיפא טובא מגי"ד שבדיבור גרידא, והרי "כתיבה" הו"ל "מעשה" גמור, וכדחזינן דלוקה ונסקל עליה בשבת, וא"כ בודאי דגי"ד בכתב עדיף טובא מגי"ד שבצמירה. **אלא** שאח"כ חוכך בזה, דכיון דקו"ס לא כתב בפירוש שמבטל את הגט, והוא גם מנוגד להשעוה מה שנסבעים שלא לנטלה ועוד זירופים, ע"כ חולי יש מקום להקל, אבל גם הוא קמזהיר בקיום דבריו, דלחומר הנושא והאיסור לא יסמכו עליו להקל בזה.

ולא עוד, אלא שאח"כ כתב (שם) שנית להשואל ומוכיחו עמו על מה שרצה להקל בזה, וכתב לו בחריפות בזה הלשון: **תמיהני עליך, איך נטית מדרך המוסר הראוי ליראי אלקים, אשר כאשר ירצו להקל בדבר**

ענף ד

ד"הסכם גירושין" הוי כבתיבת הבעל עצמו

במט'). **והגם**, דשאני נ"ד מהנידונים של הצ"ח והשמן למאור והעמק שאלה, דלא מיבעיא נידון דהצ"ח דאיירי כלפי כתיבת הגט, דזה שפיר מיחשב כמעשה גמור מהבעל עצמו, דהרי מדינא צריך הבעל עצמו לכתוב הגט, וכדכתיב בקרא (דברים כ"ד, א' וג') "וכתב לה" וגו', אלא שהוא ממנה את הסופר כ"שליח" לכתוב את הגט תחתיו ובמקומו, וא"כ שפיר מיחשב כתיבת הגט כמעשה הבעל עצמו. ובין צהנידונים של השמן למאור והעמק שאלה, הרי כתב הבעל את הגי'ד צ"מכתב" צכתב ידו ממש. **במשא"ב** צנ"ד, הרי לא כתב הבעל עצמו את ההסכם צמו ידיו ממש, אלא שנכתב ע"פ דעתו וציוויו מצלי מינוי שליחות ע"פ דין תוה"ק.

אולם כמה תשובות יש צדקה, ראשית: דהרי הבעל חותם על ההסכם צמו ידו ממש, וא"כ שז הו"ל גי'ד שב"מעשה" גמור. **[אמנם** גם לולא זאת, כיון דסו"ס נכתב ההסכם ע"פ דעתו וציוויו של הבעל, צודאי דלא גרע מאילו כשהבעל מצווה על כתיבת הגט בלשון "כתבו ותנו" מצלי להזכיר לשון "שליחות" להדיא, דג"כ כשר הגט אף לכתולה, כיון דהלשון ד"כתבו" עצמה פירושה: שהוא ממנה אותו לשליח (לצוות להסופר) לכתוב, וא"כ ה"ה צנ"ד, כיון שנסתם ההסכם ופרטיה נכתבו ע"פ דעתו וציוויו, ודאי דבהכי סגי לן למיחשציה כמעשה שלו, וכן מצואר בריב"ש (סי' קצ"ג, ד"ה אצל) דצכה"ג מיחשב כשליח שלו אף כשלא אמר להדיא שמשויהו לשליח, עיי"ש].

ג). **וישנית**, דאף לולא הנימוק ההלכתי ד"לא אחי דיבור ומצטל המעשה" של הכתב ההסכם דמיחשב כמעשה ידיו ממש וכנ"ל (אות מ"ט). **ב"ב** עכ"פ צוה מיהא וודאי עדיפא גי'ד שב"הסכם כתוב, מגי'ד שב"מירה צפה בעלמא, צמה דה"כתב ההסכם" הוא "חפץ מציאותי" מה שאפשר למשמש צה צידיים, ומה שנשאר קיים בעולם אף לאחר אמירת כל הציטולים. **וא"ב** אף נאמר דצאמירת הציטולים התכווין דגם עצירתה על הגי'ד שצהתנאים שנכתבו צשטר ההסכם המונח לפנינו, ג"כ לא יטילו פסול בצשרות הגט. ובמשל למה"ד: לצעל שהציא אל סידור הגט פיתקא, שצו רשם צכתב מה שהוא מטיל על אשתו לעשות, אטו נימא דבעת שאמר נוסח הציטולים, שהתכווין צוה שהגט יחול אף אם

ערוה, חיל ורעדה יאחזון אפילו להקל נגד קטן שבאחרונים, כש"כ נגד הני אשלי רצרי ודעתינו קצרה, והלואי שנוכל להצין דצריהם הקדושים ולא לחלוק עליהם, ומכש"כ להקל... עכ"ל. והוסיף עוד ראיות להוכיח דגי'ד צכתיבה חמיר טובא, ומקיים צוה"ל: ולכן הענין חמור אללי, ולא אסמוך להמיר צנ"ד עד שאתייעץ עוד עם אחד מהרצנים מוצהקים, עכ"ל.

[והתימא גדול מאוד, שלא הזכירו שכבר האריך צוה הב"ח וכנ"ל (ענף צ'), וצבירא ליה צפשיטות דכתיבה אכן מיחשב כמעשה גמור. ולא עוד, אלא דעד כדי כך אלים כוחה של גי'ד שב"מעשה לדעת הה"מ הנ"ל (ד"ה והנה) דמהני אף לצטל את כל ענש חלות הגט, דחמיר טובא מהטלת "תנאי" גרידא על אופן חלומה, עי' הברבת יוסף (אה"ע, סי' צ'), וחסד לאברהם (אה"ע, סי' מצ'), וערך ש"י (אה"ע, סוס"י קמ"ג), ובנחת פתים (לאה"ע סי' קמ"ה, ס"ט) ועוד וכנ"ל (אות ל"ד), וצ"ע].

ועכ"פ אף שיהיה, זה מיהא צרור דלמעשה קימ"ל צוה כהצ"ח דגי'ד שב"כתב אלים טובא, ואין צכוחה של הציטולים שב"ע"פ לצטלה, וזהו מכת תרי טעמי. **חדא**: לפי הכלל הידוע: דמה דקימ"ל דהלכה צבתראי, הוא דווקא כשהציאו את דברי הקודמים וחלקו עליהם צראיות צרורות, משא"כ כשלא הזכירו את דצריהם ולא דחאוהו מהלכה, קימ"ל דהלכתא כהקמאי, [עי' רמ"א (חו"מ סי' כ"ה, ס"צ)]. **א"ב** צנ"ד דכולהו: השמן למאור והעמק שאלה והחלקת יואצ לא הזכירו דצרי הצ"ח, צודאי דקימ"ל כוחיה דתנאים צכתב מיחשב כמעשה, ולא מהני הדיבור של הציטולים לצטלם.

ועוד, דאם כן הוא אף אם היה מחלוקת ציניהם, דעכ"ז היה קימ"ל צנ"ד כקמאי וכנ"ל. **בש"ב** צנ"ד, דהשמן למאור והעמק שאלה והחלקת יואצ לא החליטו להקל, אדרבה כולם נשחרו כמסתפקים צדבה, והשמן למאור והעמק שאלה אף הזהירו שלא לסמוך עליהם להקל וכנ"ל (איותיות מ"ו, ומ"ו). **א"ב** הרי כלל ידוע הוא מכללי הפוסקים ד"אין ספק מוציא מידי ודאי", [עי' שד"ח (כללי הפוסקים, סי' ט"ו)], דהלכתא כהפוסקים המחליטים ולא כהמסתפקים, וע"כ פשוט דספיקם של השמן למאור והעמק שאלה והחלקת יואצ אינו מוציא מידי ודאו של הצ"ח, שפסק דכתיבה אכן מיחשב כמעשה ואלים טובא מדיבור גרידא וכנ"ל (ענף צ'), עיי"ש.

ענף ה'

מסקנת ההלכה לפי גדולי זמנינו: ד"הסכם" מהוה גילוי דעת מובהק, והפרכת הבלבולים והמשמושים והרעיונות הפסולים הנגדיים

גב). ובן נקטו צפשיטות להלכה ולמעשה, כל גדולי גאוני ופוסקי זמנינו הנ"ל (סי' ג', ענף א', אות כ"א), דגי"ד שע"י "הסכם גירושין" אלס כוחה טובא להטיל פסלנות על הגט כשעברה עליה, [עכ"פ כשהצטל טוען, דרק אדעתא דההסכם נתן הגט], ואלו הם: [א], מנחת יצחק (מכת"י) [המואג בפנקס בי"ד (מסמך 1048)]. [ב], אגור"מ (אה"ע ח"ד, סי' קט"ו). [ג], קנין תורה (ח"ד, סי' קל"ה אות ז'). [ד], קנה בשם (ח"ג, סי' קי"ז), וכן בתשובה מכת"י [המואג בפנקס בי"ד (מסמך 5021)]. [ה], משנה הלכות (ח"ד, סי' קמ"ד). ולזהב"ח: [ו], תשובות והנהגות (נמכתב) [המואג בפנקס בי"ד (מסמך 1079)]. [ז], ואמרי בינה (פרנקל, סי' קכ"ד), [ולעיל (אות כ"א) כתבנו תוספת ביאור קצת צשיטתם, עי"ש].

דיחוי טענה המפוזר: כאלו שיש "הכרח" להבשיר גיטין פסולים, בו בזמן שהם מסייעים לייצר את ההכרח המדומה

גג). ועל טענת הכסילים שהגיע לאזנינו, ד"על כרחק" שהתנאים שבתוך ה"הסכם גירושין" אינם מעלין ומורידין כלום להלכה, דאל"כ הרי ינמח מזה בעיה גדולה לכל הנך נשי העוברים צשטט נפש על התנאים שבתוך ההסכם. ע"ז נשיב, דמלכד העיוות הגדול שיש צטענה זו, דצשלמא אילו היו עושים כל מה שצכולתם למנוע החשש ד"גט מוטעה", והיו יוצאים צחרב וצחנית נגד הטוענים הרשעים המלמדים להנשים לעצור על ההסכם, והיו מנסים עכ"פ למנוע את זאת, ע"י שיזירו את הנשים שישתמרו מלעצור על תנאי ההסכם. אלא דצמקרה דעכ"ז הרהיצה האשה לעצור על תנאי ההסכם, ומדובר ממלכ עגום, היות שכבר נישאת לשני ויש לה צניס ממנו, וצכה"ג היו חותרים ומחפשים לסמוך על קולות, שפיר היה מקום להאמינם שהם דואגים ויראים מכשלון.

גד). ויורתר מזה, אילו היו נוחתים לחלק צזה, עכ"פ ע"פ צברתם, צאיזה חילוקים הגיוניים, וכגון: [א], דיש חילוק צין אס ההסכם היה צנוסת רגיל ונחתם צהשקט, ולצין כשנערך על ידי ענמס או עוזרס ונחתמה לאחר מחלוקת ממושך על כל סעיף שצה, [דצכה"ג ודאי מסתבר דרק אדעתא דהכי גירשה שמקיים

מעצור על אותם התנאים שהציא רשומים צכתב מפורש צאותו פיתקא, ודאי דלא, וא"כ ה"ה לנ"ד. [ובש"ב צגוונא כשאינה רק "כתב" צעלמא מה שהוא כתב, אלא שגס נתאשרה צערכאות ונתהוה צבר כ"מסמך חוקי", צודאי דעכ"פ אלימא טובא מגי"ד שצב"פ גרידא].

דביון דשטר זה הרי עדיין קאי וקיים צתוקפה לפנינו גס לאחר אמירת הציטולים, א"כ הו"ל כאומדנא דמוכח טובא הגלוי לכל העולם, דלא על מה שכתוב שס כיוון הצעל צאמירת הציטולים שלא יהא צכוחס להטיל פסלנות על הגט. לא רק משום הטעם הפשוט: דצודאי סמך לצו צטות על השטר הנשאר קאי וקיים צעולם גס לאחר אמירת הציטולים, שלא יגרע כוחה צמאומה ע"י אמירת הציטולים. וב"ב להדיא בחסד לאברהם (מאומים מהדו"ק, אה"ע סי' מ"צ), כשהיה מונח ציד צי"ד שטר שצו התחייבה ענמה הוצאת הספקת הילד, [ואח"כ איגלאי מילתא, דהילד מת לפני"ז], וז"ל:

דאיין דאין לסמוך צזה על מה שאומר שמגרש צלי תנאי... דהרי צשעה שאמר "צלי תנאי", היה גי"ד הזה צפה מלא שמגרשה אדעתא דהכי, ועל כן מה שאמר צלי תנאי, לא קאי על תנאי זה שמחזיק צו עד סופו, ע"כ אשה זו אסורה להנשא עד שתקבל שנית ג"פ מצעלה כדת עכ"ל. [ואף הד"ח (אה"ע ח"ב, סי' צ"ה) שכתב דמעיקר הדין יש להקל צכה"ג, זהו משום דסמך דכוונת הצעל ל"ה לצערה, רק להנאת הילד וממילא הוי כאילו נתקיים התנאי, ועכ"ז סיים עלה, דמהיות טוב יתן לה גט שני, עי"ש].

גא). אלא גס, מכח הנימוק הצולט והמוצן לכל: דאטו צשופטני עסקינן, שיתנהג ענמו כשונה לצד צידים מרצונו הטוב, את הדבר היחיד מה שיש צכוחה להצטיח לו הענקת זכיותו שע"פ ההסכם. ובפרט כשהמדובר מדצרים נחוצים מה שצנפשו הוא להצטיחס לענמו, דהלל המדובר מעתיד כל רכושו, ומקשריו העתידיים עם ילדיו, וזה מהווה הדבר היחיד מה שצכוחה להצילו מן הצער הגדול ומן הטירדות הצצדים וההפסידים הענומים הקשורים צמערכה צעש"ג. ובעין ראייה לצבר דשאני מילי דצכתב, יש להציא מהא דקימ"ל בשו"ע (ת"מ סי' פ"א, סי"ו) דעל הודאה צכתב א"י לטוען משטה הייתי צך עי"ש, וז"פ לכל הולך ישר, ולא יחלוק ע"ז רק הפכפכן ההולך עקלקלות להכחיש השמש צצהריס.

השיב לו: דאין כאן שום צעיה כלל, דהרי לא כתוב בשטר "זמן" מפורש מתי שעליה ללכת מעש"ג, [דמסדה"ג מי שערך נוסח השטר, כתב שם: שחל מעש"ג "צמוקדס האפשרי"], וממילא אינו ברור צמוחלט שאכן הטעמו, והכל בסדר... שומו שמים... ובאמור, דזהו מעשים בכל יום ממש, שהם מעודדים ומסייעים להנשים לצבור לכחלה בתנאי ההסכם, בלי שום הגבלה כלשהו כלל.

ומעתה, אחרי התנהגותם בהתפקות נורא שזכה, איך יכולין לתפוס את החבל בשני ראשין, לצעוק מנד אחד: שהם יראים שיצא מזה כשלוף את הגט ייפסל ע"י העברתה על תנאי ההסכם. בעוד שמנד השני, הם עצמם מייצרים הכשלוף, ע"י שמעודדים את הנשים בכל מיני רמאות וטלדקאות, איך לצבור בתנאי ההסכם, ואח"כ הם צאים ומנעקים כאילו שהם יראים ודואגים מכשלוף... ולדעתם הנבער, הרי הענה היחידה הוא, להחליט לשנות תורת מרע"ה, ד"גט מוטעה" אינו פסול, וחסל... נחוק מכאיב, כאילו שזה מועיל להסיר הפסול. [וידועים דברי החזו"א על מתייר המכירה בשמיטה, שרצו להשתמש עם הטלדקי: בצעקס דזהו הלל התורה, היות שבלתי היתר א"א לקיים כלל מצות שמיטה בשו"א... וכמו"כ ממש עושים המרעישים צנ"ד, שמיילגים עצמם כמזילים, צו צומן שהם עצמם הם המחרצים...].

הרעיון הפסול ש"הכרח" הוא "פוסק" שבכוחו להתיר איסורים
אבל צאמת, דבלא"ה אין כדאי לענות על דברי (ג). סרק וצרות שזכה, כאלו שחריצת משפט התוה"ק את הגט כשר להלכה או לא, תלויה על טהרת "רלוונס" לקפח את הגברים מזכותיהם, ואם קיים אללס רצון די חזק לעשות כן, אז ד"ז מתהפך ל"הכרח" גמור עי"ז, ושזו זה קובע ומשנה את ההלכה: שמתר לעשות כן, ושאינו פוסל את הגט... דהרי כן היתה דעתם הכוזבת של כל עוקרי הדת, כאילו דיש כזוחה של קושי מציאותי [אפילו אמיתי, וכש"כ מדומה ומרומה כצנ"ד], לשנות ח"ו את ההלכה ולהקל באיסור א"א, דצמוקס להתאים את חיייהם להתורה, רצו לעשות להיפך לשנות דיני התורה שיתאימו לחיים "נוחיים". ואיך שכחו דברי רש"י (עה"מ ויקרא כ"ה, ל"ח): ע"מ שתקבלו עליכם מצוים "ואפילו הן כצדות עליכם", מה דאף בר צי רב דחד יומא יודע. וזה גופא, מה שכל סיעת גדולי פוסקי דורנו הנ"ל (אות ג"צ) אכן נקטו פה אחד לפסול,

את תנאי ההסכם]. [ב], או צין את עברה על ההסכם רק צדצר קטן שאין הדרך להקפיד עליה כ"כ, ולצין כשעברה עליה צדצר גדול, [דצכה"ג אכן סהדי צאומדנא דמוכח טובא, דאדעתא דהכי לא הסכים לגרשה].

א [ג], צין את ההסכם נעשה ע"י "עורך דין" [או ו"מתווכים"], ולצין כשנעשה ע"י מסדר הגט עצמו וכצנ"ד, [דצכה"ג ודאי מסתברא דהגירושין תלוין בה, ושלל גרשה רק אדעתא דהכי שתקיים את תנאי ההסכם]. [ד], צין את הצעל שמק כשראה שעברה על תנאי ההסכם, ולצין כשערער וצעק דע"מ כן שמתעצור על ההסכם לא גרשה, [דצכה"ג מורה לעקמו שלא כיוון בהצטולים על תנאים אלו], מה דצנ"ד הרי כל הנך חילוקים איתנהו בה לחומרא. [ואנו מדגישים, דאין זאת אומרת דאכן יש להקל ע"פ חילוקים אלו, אלא דכוונתינו צוה הוא רק להוכיח, דמאחר שהנעוקים הללו אינם רואים בשום תיקון ממשי, זה מעיד עליהם דבהפקירא ינחא להו, וצאמת אינם יראים מכשלוף דא"א, ולא איכפת להם כלל].

(גה). **ברם,** הרי האמת העגום שהוא להיפך הגמור מזה מטפח על פניהם: דהרי מעשים בכל יום, שהם מעודדים את הנשים שיעצרו בשאט נפש על תנאי ההסכם, ומחזיקים בידם. והא לך דגמאות אחדים מני עוצדות רבות הידועים לנו צצירור גמור: [א], אשה אחת ערכה מלחמה כצידה נגד צעלה לקפחו מזכות ציקור הילד, ולאחר התרוצצות ממושך, סו"ס הסכים לגרשה ע"פ מה שהכניס תנאי מפורש בחוק ה"הסכם גירושין": שהיא מחייבת עצמה ליתן לו ציקורי הילד, וגם לאשרה צעש"ג, וחתמה ע"ז סמוך לציוע הגט לפני המסדר, ותיקף לאחר הגט צגדה צוה. **ואביה** של הגרושה אמר לנו: שמסדר הגט צעל בוגר יהודה אמר להדיא לצמו עוד טרם הגט: שאין לה לדאוג על מה שתצטרך ליתן לו זכות ציקורים, כי לאחר הגט תוכל לצחוק מכל ההסכם... שומו שמים...

ובן [ב], אשה אחת ערכה מלחמה כצידה נגד צעלה צעש"ג, וטרם הגט הוסכם צציריות שתחל מעש"ג, והצעל שלא רצה ליתן אימון בהצטחתה צעלמא, ציקש מרצנים המסדרים, שהם, כלומר חצרי צצ"ד, וגם האשה והוריה, יחתמו כולם על שטר מיוחד, שתחל מעש"ג, וכן עשו, ואחר הגט נחקה ממנו והמשיכה נגדו צעש"ג כמה שנים, וגם לאחר שכבר נישאת לשני וילדה ממנו צנים. ועל שאלת רב אחד ממסדה"ג, הייתכן,

ולא חששו כלל דהו"ל דבר שא"א להתקיים, כבר מעיד לכל מצין על הפרכתה המוחלטת של טענה מסולקת זו.

אדרבה, האמת הוא להיפך הגמור מטענה זו, וכמש"כ הס"ק מהרש"א אלפאנדריי ז"וק"ל בקונטרס גדולה תשובה (דף ז', ע"א) [שנדפס בסוף ספר אשרי האישי], שכתב צוה"ל: וכבר הארכתי צוה בקונטרס מיוחד, שלא יהי קל למנהיגי הקהל להעלים עין מקוררים, ולומר שצומה"ו לרצו הפריצים טוב להעלים עין, שזה ודאי הריסת הדת, שקיצת מה שנתרצו הפריצים, הוא מפני שהעלימו ראשי העדה עיניהם, עכלה"ק. ובעי"ז כתב גם הגה"ק מסאטמאר ז"ל במכתב הנדפס בספר ביאור דרכי הלימוד (דף כ"ט) וז"ל: ומש"כ שהוא גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה, תמיהני שחשד אותי שח"ו אני גוזר גזירות, ומי אנכי לגזור גזירות בישראל, אבל אין זה גזירה, אלא כן כלענ"ד מעיקר ההלכה... וזכונס חושדין אותי על גזירות, אבל גזירה רעה עשו על ישראל אותן שהתירו המאשין אייז, שזיטלו הטירה מישראל עכלה"ק, וד"ב.

הפרכת הרעיון הפסול והכפרי להשוות כח הנשים להגברים

(זו). **ומה** שהתריס נגדניו המסד"ק, [מהמתירין צנ"ד, שהכשילם בפועל באיסור אשת רח"ל], עם הטענה העקום: דאם אכן כן הוא, דהעצרת האשה על התחייבותיה, מטיל פסול על הגט, א"כ איזה ציטוט וכח נגדי יש להאשה, מה שיכריח את הצעל לקיים את התחייבותיו, [הספקת הילדים], עכת"ד. ובאילו שטיקרה הדאגה מה שרריך לכרסם בלבו של מורה בישראל, אינו להצטיח שהגט כשר והפחד שלא להכשל באיסור אשת איש, רק להצטיח: "שוויון זכויות הנשים"... ואם העצרת הצעל על חיובים שלו אינו פוסל הגט, אז "אין מן היושר" דהעצרת האשה על חיוביה יפסול הגט דהרי זהו "עוולה" גדולה: להגביר כח הצעל יותר מכחה, והענה היחידה ע"ז היא, להחליט: דגם העצרת האשה על חיוביה לא יפסול הגט... כלומר לתקן הדת להכשיר גט פסול... ותסל.

והשבנו לו, שצשו"א אין בכוחו וגם צאלק כמותו, לשנות אף אות אחד מתורת מרע"ה.

ובמזנ"פ העיד על עצמו עם "טענה" זו על אחת משני אלה. **או:** שאינו צקי כלל בטיב גיטין, ועל כן נדמה לו כאילו דיס מקום כלשהו לומר דהעצרת הצעל על חיוביו אליה יוכל להטיל פסול על הגט, מה שזהו טעות עצום,

דהרי הפסול ד"מוטעה" ל"ש כלפי האשה כלל, וכדלקמן (אות ס"ג). גם מה שטען: דאם הגט נפסל ע"י העצרתה על התחייבותה אליו, אז אסור לו לישא אחרת, ואם כבר נשא חייב לגרשה, הוא טעות עצום ויסודי כשלעצמה, דהרי הלכה רווחת היא [ע"פ ארבעים פוסקים, כדנימנו במבוא (ענף ה', אות ד')] מצלי שום חולק, להיפך הגמור מדבריו: דאף לכתחלה מותר לו לישא אחרת צכה"ג. וא"ב, הרי הוא בכלל אותן שאמרו עליהם חז"ל (קידושין ו', ע"א): שהם קשין לעולם יותר מדור המצול, [והו"ל מזיד צהיתירו המופרך והכשלתו הנורא, דהלל משנה ערוכה היא (אבות פ"ד, מ"ג) דשגגת תלמוד עולה זדון, וכ"ה גמרא ערוכה (צ"מ ל"ג, צ'): דלת"ח נחשב להם השגגות כזדונות, ע"ש].

ואילו לאידך גיסא: אם אכן ידועים לו גדרי תוה"ק צוה, אלא שהוא מתרעם עליהם וצועט בהם, כאילו שהוא עוולה להגביר כח הגברים על הנשים. **א"ב** הרי הוא בכלל האפיקורסין שלצם חלוק על המקום, [עי' ספרי (דברים ו', ה'), ורש"י (שם)], וכן פסק בספר החינוך (מנחה כ"ה, כ"ו, תי"ז, תי"ח, תל"ב, תפ"ז), דהחושב ומעלה על לבו היפך דעת תורה, הרי הוא עובר על הל"ת דלא תתורו (צמדנר ט"ו, ל"ט), [והובא להלכה במ"ב (ביאור הלכה, ס' א'), ע"ש]. **ואצ"ל** דהפרכת הרעיון הפסול הזה ד"שוויון זכויות לנשים" שהוא היפך דע"ת אינו סובל שום אריכות, די להצדיע עמש"כ הגה"ק בעל בני" צספה"ק דרך פיקודיך (מל"ת מ"ו, מחשבה אות ד'), דרעיון זה נלמח אלל האדם מתאוות ניאוף, רח"ל.

המצדקי: לחקריא עם הבעל שהגט חל אף בשתעבור על ההסכם

(נט) **אנב** יש להדגיש, דגם זה צרור, דההשתמשות עם הטלדקי, לזוות על הצעל צעת אמירת נוסח הציטולים, שיאמר: שהגט יחול אף אם תצגוד צתנאי ההסכם, שהעושים כן סוברים שצוה כבר ילאו לכל הדיעות, [עי' פת"ש (אה"ע ס' קמ"ה, סוס"ק ו') צסם הבי"ב, ע"ש]. אבל צאמת דאינו מועיל כלום, וזהו מכה כמה טעמים. **חדא**, דהרי הכל יודעין דצרוצ המקרים הצעל צעת הגט הוא צמצב מצוהל מאוד, ואומר ככל מה שמקרין לפניו כמעשה קוף צעלמא, מצלי שיצין כלל מה שאומר, ופשוט דצכוה לא מיחשב ציטול כלל. **ועוד**, דאפילו כשמצין מה שאומר, הרי הוא חושב שזהו רק "נוסח" צעלמא, אבל אינו עולה על דעתו שהוא מצטל עכשיו צוה למעשה את כל אותן התנאים מה שלחם עליהם

ככל כוחו צעוז ותעצומות, ומה שעלתה לו צדמים תרמי משמע, וממילא פשוט ללא מהני כלל.

ובפרט, כשהבעל חושב בטעות, שזהו נוסח הרגיל מה שנתקן ע"י גדולי הקדמונים. ואינו מעלה על דעתו כלל, דזהו "הוספה" חדשה מה שחימקו והכניסו הקלים דכהיום מדעת עצמם, בכדי לאפשר להאשה שתוכל להתל צו, להטעותו ולקפחו מכל זכותיו. ומה גם אינו עולה על דעתו, שאין בכוחם של המסדרים דכהיום, לחייבו לומר מלה אחת יותר מהכתוב בנוסח סדר הגט שבשולחן ערוך (אה"ע, סו"ס קנ"ד), ע"ש.

ונמצינו לפי"ז, דלמעשה לא הועילו בזה כלום, ואדרבה התולאה מהשתמשותם עם טזדקי זו, הוא להיפך הגמור ממטרת מבוקשם, דצמקום שתועיל להשתמר עי"ז מן הפסול ד"מוטעה". באמת הוא להיפך הגמור, דזה גופא מה שמרמים אותו לומר תוספות מלים, והוא מניית להם רק משום שנדמה לו שחייב צכך, כשצאמת אינו כן, זה משווייהו ל"גט מוטעה" ופסול.

ענף ו'

דיחוי סברותיו וראיותיו של בעל עמק תשובה: דהסכם גירושין אינו משמש בגילוי דעת בהגט

וּמבַל האמור עד כאן, מתבאר ללא כמש"כ בעמק התשובה (ח"צ סי' ק"ט) היפך דברי כל גדולי פוסקי זמנינו הנ"ל (אות נ"ב), בנמקו מתוך "סברא" בעלמא: שהתנאים שבהסכם גירושין אין להם שום שייכות עם חלות הגט, למה, דהרי חזין דגם לאחר הגט חייבים לקיים ההסכם על אף שהבעל אמר הציטולים.

וא"ב, לא מציעא בגוונא שתנאי ההסכם נקצעו ע"י צי"ד, שהם הכניסוה בתוך הפס"ד כחלק מן ה"פסק דין", בודאי דהם לא כיוונו למשווייהו כ"תנאים" באופן חלות הגט, רק כ"חיוב" בעלמא מה שמוטל עליהם לעשות ולקיים אח"כ. אלא אפילו בגוונא שהבעל והאשה בעצמם עשו ההסכם ציניהם [ע"י פשרנים ומתווכים או עורכי דין כנהוג], ג"כ ברור שהבעל לא התכוון לתלות כשרות הגט על התנאי, באם שתקיים את התחייבותיה אליו שע"פ ה"הסכם גירושין", אלא דהוי ליה כ"התחייבות" בעלמא מה שמוטל עליה לעשות ולקיים, ואם עוברת עליהם, לכל היותר הו"ל כמי שעובר על "התחייבות" בעלמא, שהצי"ד יכיפה לקיימם, עכת"ד ע"ש.

הטשטוש פאילו די"ל שע"י הציטולים אי"צ לקיים התנאים (א). **ומרם** כל שית, מקודם יש להצהיר, דמה שמכפיל להדגיש שם כמה פעמים חזור ושזב: דיג מקום לצדד ולומר, דלאחר שעשה הבעל הציטולים, א"כ נתצטל עי"ז כל ההסכם, ושזב ייפטרו שניהם [הבעל והאשה] מלקיים כל מה שהתחייבו עצמם בהסכם. ואח"כ מסיק על יסוד זה, דמכיון דהדבר ברור דא"ל לומר כן, דהרי בודאי שהבעל [וגם האשה] לא נפטר[ו] ע"י אמירת הציטולים מלקיים את חויבויה שע"פ ההסכם, [וכגון הוא: מלשלם הספקת הילדים, והיא: מליתן לו אפשרות ציקורים עם הילדים, וממשך]:

א"ב, כמו"כ ה"ג וה"ה, דאין הגט מתצטל ע"י הפרת האשה את התחייבותה אליו שע"פ ההסכם, [וכגון כשאינו נותנת לו זכות קשר וציקורים עם הילדים]. ומב"ח זה הוא בא למסקנא הנ"ל, דעכ"ל דכל זה [צין מה שהם צריכים לקיים תנאי ההסכם גם לאחר הציטולים, וצין מה שהגט כשר אף אם היא אינה מקיימת את התחייבותה] הוא מן הטעם, משום דצין הצי"ד וצין הבעל אינם מכוונים לתלות את חלות הגירושין על תנאי קיום התחייבותם שצמוך ה"הסכם", אלא שזהו דבר נפרד העומד בפני עצמו, שאין לו שייכות עם חלות הגט, ע"ש.

ובמחב"ת, הרי דצרו הללו הם ערצוב וטשטוש הגבולים והמושגים לצין "חיובם לקיים את התנאים", ולצין תולאת "פסלנות הגט" צמקרה של "העדר קיום האשה את התחייבותה צפועל". ואדרבה, אם אכן היה חיזה רציה מול"ז, אז היתה זאת רק בהכיוון דלהיפך: דכיון דתנאי ההסכם לא נתצטלו ע"י הציטולים, א"כ מוכח שנשאר עדיין צתקפס וצמעמדם, וממילא אם עברה האשה עליהם, הגט צטל.

אמנם באמת, דהם שני מושגים נפרדים, משום דהכוונה צעשיית ה"ציטולים" [אף בגוונא כשהיה ציניהם תנאי גמור ע"פ משפטי התנאים], הוא רק בהמכוון: שהגט יחול אף אם לא תקיים אח"כ את התנאי. אבל ודאי דע"ס ה"חיוב" לקיים התנאי נשאר על מעמדה אף לאחר הציטולים, וז"צ לכל מי שיש לו מושג כלשהו בכוננת הציטולים, וצפו"צ. וליתר שאת נציא רציה ברורה לזה, מדצרי בחרש"ם (ח"ה, סי' מ"ג), דהגם דס"ל שצגידתה צתנאי הגי"ד אינו פוסל את הגט, מ"מ כתב דפשיטא שהצי"ד צריכין לכופה לקיימו, ע"ש.

ושו"ר, דכ"כ להדיא הד"ח (אה"ע ח"ב, סי' ז"ה, ד"ה ומה), דחיצו קיום התנאי נשאר על מעמדה אף לאחר הציטולים, וקמסיים עלה: דכל מי שרצה להודות על האמת יודה לזה, עי"ש.

דבריו התמוהין באילו שבכח הבי"ד להחליט אופן חלות הגט (סד). ובפרט מש"כ להסיק על יסוד סברה בעלמא, [במקרה כשהצי"ד קבעו את תנאי ההסכם, וספחיה כחלק מן ה"פסק דין"], דאין העברתה על התחייבותה מטיל פסול על הגט, למה, משום שהצי"ד לא התכוונו לתלות את חלות הגט על תנאי קיומה את חיוניה ע"פ ה"הסכם", עכ"ל. דבריו הללו מפרסין איגרא ואין להם שום מובן כלל, דמהיכן שפט דכשרות הגט תלויה ב"רצון הצי"ד", ומאיזה מקור שאב חידוש זה: שיש בכח צי"ד לקבוע [או למחול] תנאים בחלות הגט.

ובהיותן כן אינו מובן כלל, דמאי שייטא ממה דחיצו הנגדיים שבתוך ההסכם לא נתבטלו ע"י הציטולים, למסקנתו: להכשיר את הגט אף כשהאשה עברה על התחייבותה אליו שע"פ ההסכם, ואיך תלה שני דברים נפרדים שאין להם שום שייכות, זה עם זה. דהרי אף אם אכן נניח כפי הנד, שהבעל לא כיוון לכלול את הציטולים שיחולו גם על תנאי ההסכם, כלומר: שלא רצה לאשר חלות הגט אף אם תעבור על התחייבותיה אליו, אלא דאדרבה אכן רצה שחלות הגט ישאר תלוי ועומד על תנאי קיומה את התחייבותיה שע"פ ההסכם. מ"מ אין מזה שום סתירה כלשהו, ממה שהבעל והאשה אחתי חייבים אח"כ לקיים את התחייבותם זל"ז שע"פ ההסכם, מכיון דזה ברור, דאף אם אכן כיוון את הציטולים גם על תנאי ההסכם, זהו רק בהמוצן שהגט לא יופסל אם תעבור עליהם, אבל זה פשוט דעכ"ז הם חייבין לקיימם, וכנ"ל.

דקרי שפתי הרמב"ם (גירושין פ"א, ה"א) ברור מללו, דכשרות הגט תלוי אך ורק ב"רצון [והסכמת] הבעל" ו"לא ברצון והסכמת שום אדם זולתו], וא"כ מאי איכפת לן אם הצי"ד כיוונו לתלות כשרות הגט על התנאי שתקיים את התחייבותיה שבהסכם, או לא. הלא הבעל הוא הקובע היחידי והבלעדי ע"ז, ואם הוא טוען שאכן נתן לה הגט רק אדעתא דהכי שתקיים את חיוניה אליו שבפסק הצי"ד, שהם דברים הנוגעים לנפשו והנחוצים לו מאוד שתקיימם, כגון לימן לו זכות קשר וביקורים עם ילדיו, ובפרט כשיש לנו אומדנא דמוכח שאכן כן הוא האמת], מאי משנה ומאי איכפת לן כוונת הצי"ד בזה.

רגמ"ה תיקן להנשים רק הענין ד"מעושה" ולא ד"מוטעה" בלל

(סג). [וזה מיהא פשוט ואז"ל, דלאידך גיסא ודאי ל"ש לפסול הגט, כלומר באופן כשהבעל אינו מקיים את חיצויה אליה שע"פ ההסכם, כגון שאינו משלם לה הספקת הילדים כפי המוסכם שם], בכשנאמר דאדעתא דהכי שלא יקיים את התחייבותה אליה, לא הסכימה לקבלת הגט. דהרי אפילו כלפי המושג ד"מעושה", שאכן תיקן אלן רגמ"ה שלא לכופן על קבלת הגט, ג"כ לא תיקנו שעליה לבטל המודעות בשביל זה, וכמוצא בפת"ש (אה"ע סי' קנ"ד, סדה"ג סקל"ד), ובנח"י (ח"ח סי' קל"ד, אות ב') ע"ש.

[א"ה: דומה לזה, הוא כותב (בסי' ק"ח) לענין ה"גט לא"ה הידוע לשמנה, מה שכל גדולי הדור זעקו וכתבו, שגט הניתן על סמך "חוק" זה פסולה בהחלט מטעם "מעושה". ובחבר דין מנסה "לחקור" במהות "כוונת השופט" צעת שגוזר על הבעל לימן הגט על פיה, דאם כוונתו הוא באופן מסוים אז אינו פוסל הגט עי"ש, [וכבר התרענו על טשטוש זה בספרינו משפ"ט הכפיה (סי' א', ענף י"א, אות ח', ד"ה שנית), [שהולג בפנקס בי"ד (מסמך 5010)], כאילו שכוונת השופט משנה בזה במשהו, מה שאין לו שום יסוד בהלכה כלל, עי"ש].

ובשי"ב כלפי המושג ד"מוטעה", מה שלא תיקן אלן רגמ"ה כלל, דאם הבעל הטעה אותה שיפסל הגט, עי' חסד לאברהם (תאומים, מהדו"ק אה"ע, סי' מ"ד), [בבעל שרצה לחזור מהבטחתו אליה להוסיף לה עוד ממון עבור הסכמתה להתגרש], דמה שרצה מקודם לחייב את הבעל לקיים הבטחתו, הוא רק מכח ד"מ ולא מכח שאלה על כשרות הגט, ולצדק פטר אותו אף מזה, עי"ש טעמו. הרי דלא עלתה על דעתו, שיהיה בזה משום חשש גט מוטעה, משום דר"ג לא תיקן זאת אלן כלל, ופ"ו"ב.

ראיה ברורה דאין בכח הבי"ד להחליט באופן חלות הגט

(סד). אף שכ"ז הם דברים פשוטים וברורים, דאין להצי"ד שום דיעה באופן חלות הגט, וא"כ ראה לזה, מ"מ ליטר שאת ולרווחא דמילתא נעתיק לכאן לשונו הבהיר מש"כ בזה ביד המלך (גירושין פ"א, הכ"ה) [לכנד הנודצ"י], וז"ל: דהלא עיקר זמן חלות הגט, רק בדעתו של בעל המגרש לבדו תליא, ואין שום

מקום אל התחלת חלות הגט בלתי דעתו ורצונו של המגרש... ואיזה מקום יש אז בעמידתה לפני הצי"ד להתחלת חלות הגט. הלא אין הכח ביד הצי"ד לגרשה בלתי דעת הבעל... ואיזה יתרון ואיזה כח לחלות הגירושין יש באותו יום של עמידתה לפני הצי"ד, הלא יום העמידה זו אינו מדעת הבעל, רק מדעת האשה והצי"ד, ומה מועיל דעת האשה והצי"ד לחול הגירושין על ידם, בלתי דעת המגרש, עכ"ל. ונמצאנו, לדברי העמק תשובה אין להם שום בסיס כלשהו בהלכה, אדרבה הם תמוהים ודחויין מהלכה.

ו**אם** אמור יאמר, דכיון שהבעל לא אמר בפירוש (סו). [בגוונא דהסכם גירושין בעלמא מה שדן עליה שם, אבל בצי"ד אכן אמר כן בפירוש], שנותן את הגט רק אדעתא דהכי שתקיים את החייבותה אליו שע"פ ה"הסכם גירושין" או ה"פסק צי"ד", וכן מה שהיא ענמה לא הבטיחה לו שתקיים את החייבותה שעל פיהם, ומשו"ה אין להתנאים שום שייכות ותוצאה על אופן חלות הגט. **אמנם** באמת, דכל זה לא משנה כלום, דהרי בודאי דזה לא יגרע מהעובדא ד"גט מווינא", שהבעל ענמו לא חצע שם ממונה כלום, וגם האשה ענמה לא הבטיחה לו כלום, אלא שחמתו היא שאמרה לו שלא ידאג, דהרי אם יצריא מחליו אז תחזור בתהאשמו להנשא לו, וייתכן שאף מצלי הבטחתה היה מגרשה]. ועב"ז חזינן דהפוסלים טענו, דכיון דסו"ס הבטיחה לו חמתו כנ"ל, שוב הו"ל אומדנא דמוכח דרק אדעתא דהכי נתן לה הגט, ע"מ שתקיים הבטחת אמהאחמתו לחזור ולהנשא לו אם יצריא, עיי"ש, [והלכה כמותם וכמבואר לעיל (סי' ג') עיי"ש].

ומעתה, הכי יאמר אדם, ד"זכות" גמור שע"פ "הסכם גירושין" הכתוב וחתום משניהם, או "פסק צי"ד" הכתוב וחתום מג' דיינים שחתמו אללם שט"ב, יגרע מ"הבטחה" של חמתו, ודאי ללא. **ואם** אף בזה כבר יש די כוחה למשווייה ל"אומדנא דמוכח" לאמיתת דבריו, דרק ע"מ שתקיים אשמו הבטחת חמתו גירשה. **א"ב** כש"כ דיש בכוחו לטעון כן על יסוד "הסכם גירושין" או "פסק צי"ד", דרק אדעתא דהכי גירשה, שתקיים החייבותה שע"פ ההסכם, או שע"פ הפסק דין.

ובפרט כשאין כאן המדובר, רק משינוי של איזה פרט קטן בעלמא מתנאי ההסכם, וכגון כשכתוב שם שעליה להראות לו הילדים בכל יום ראשון

בשבע, והיא שינתה להראותם לו רק בכל יום שני בשבע, ואין יוצא לו נקפ"מ גדול מזה, אי"נ דבזה היה מסתבר לומר, שהבעל לא כיוון לחלות חלות הגט רק באם שמתרה לו הילדים דוקא ביום ראשון. אבל בהנוגע לדברים גדולים הנוגעים לנפשו של הבעל, וכגון כשהיא מפסקת כליל את כל הקשר שבין ולילדיו, דבר היורד לחייו ממש, היעלה על הדעת שהצי"ד יכולים להכחיש דבריו כשטוען דאדעתא דהכי לא גירשה, זו בזמן שיישרות השכל מסייע לו, אף יכולים לקבוע היפך דבריו ולומר שהוא משקר, ואכן רצה לגרשה אף בכה"ג. דאמרו בשופטני עסקינן, שיאבד צידיים את הדבר היחיד מה שיכול להצטייח על ידה שלא תעשה כן, וכנ"ל (סי' ד', אות מ'), אמתמה.

דברי הקנה בשם הברורים בדחיית דברי העמק תשובה

(סו). **ובבר** קרא חגר על דבריו בקנה בשם (נמשכה בכת"י), [הואג בפנקס ב"ד (מסמך 5021), ונדפס לאחרונה בצי"ד], וז"ל: ויש... המקילים עוד יותר, שכל עיקר ציטול ההסכם שביניהם, אין בזה שום קשר להגט, ועל הצי"ד מוטל להשתדל בזה שיקיימו את תנאם, ומ"מ אין בזה שום ענין בנוגע לכשרות הגט... עכ"ל. ונראה בעליל שכיוון בזה על דברי עמק תשובה הנ"ל, דהרי "סברא" זו לא נמצא במקום אחר [וזולת אולי בהפסקים של ה"ראב"שטיקעס" שאנו נמנעים בדרך כלל מלעייין בדבריהם כיון שמקוריהם את נפש הקורא בזה מכל זיק יר"ש, ומחבר דין משמש כהמונח והמביא הקולות מהתם לדין... ועי' מה שנעק עליו אף בקובץ תשובות (ח"א, סי' פ"ג), וד"ל, והלא על כה"ג קמזהיר הד"ח (אה"ע ח"א, סי' ע"ג), שח"ו להקל בגיטין על סמך "סברות כריסיות", עיי"ש].

אולם, הקנה בשם (שם) דוחה דבריו בצרירות, וז"ל: אמנם, כיון דבספק איסור אשת איש קיימינן השתא, בודאי דאין לנו לסמוך על דעתנו בזה, כפי שיעלה על רוחנו... והרי רואין אנו דאף דנחלקו רוב גדולי דורו על המהר"ם מלוצלין, מ"מ הרי מצינו לכו"כ מגדולי האחרונים הבאים אחריהם, שמפני חומר איסור אשת איש כן חשו לדברי המהר"ם מלוצלין... כי מה יתן ומה יוסיף לנו להכריע בזה מדעתנו כלום. ואין לנו בזה רק מה שכבר העלו גדולי האחרונים אשר מימיהם אנו שותים, דגילו דעתא בצירוף אומדנא דמוכח מילתא

היא, ומהני לצטל הגט, דאדעתא דהכי לא גירשה, ואדעתא דהכי לא ציטל התנאים...[וממשיך]:

והכרי נמי צי"ד הדבר כן הוא, דצוודאי אדעתא דהכי שתעליל עליו, ולעורר עליו מדנים זערא דגופא וממונא העלולים ליפול עליו מחמת עליה זו, אדעתא דהכי לא גירשה, ואם נצוא לחלק צין הנידונים... אין זה אלא דברי הבאי לומר כן, אלא דכל שיט גילוי דעתא ואומדנא דמוכח דאדעתא דהכי לא גירשה, מהני לצטל הגט, וצריכה גט שני מחדש. ועל כל פנים צהא נחתינ וצהא סלקינ... דאשה זו אכתי בצוקת אשת איש קיימת, ואפילו אם יחזרו ויתקנו להסכים כפי אשר התנו תחילה... אין זה מועיל להכשיר הגט הראשון... וצריכה גט שני מחדש, עכ"ל הצרור, מה שכל הולך ישר לא יחלוק ע"ו, וזלתי מי שמקלו יגיד לו.

ממנ"פ דבריו מופרכין, וגם לא ראה ולא התטפל בלל עם דברי הפוסקים בתוקף בוחה של גילוי דעת שבכתב

סח). ובבלל אין דבריו מוזנים, דאם כבר נקט צפשיטות, דהלכה כדעת המקילים צדין גי"ד צגיטא, וכנ"ל (סי' ג', ענף ד'), אם ע"ו כיוון להסתמך. א"ב מדוע הוצרך להוסיף שהצי"ד או הצעל לא כיוונו לתלות כשרות הגט על קיומה את תנאי ההסכם, תיפ"ל דאפילו אם אכן כיוונו לזה, ג"כ לא משנה כלום, דהרי גי"ד אינו כלום לפי דעתו. ונמציינו, דאין שחר לדבריו אלה שכתבם ללא הועיל, דממנ"פ: או דלא נצרכו, או דאינו מועיל כלום, וצ"ע.

ומה גם, דנראה צעליל שכל דבריו הם מקופיאל, דהרי חזינן שלא עלתה על דעתו כלל לנחות ולדון ע"ו, מכח מה דה"הסכם גירושין" הו"ל "צכתצ", ע"פ דברי גדולי הפוסקים דגי"ד ש"צכתצ" אלס כוחה טובא, וכמש"כ: הה"ב, הב"ה, השמן למאור, העמק שאלה, והחלקת יואב וכנ"ל (ענפים א' - ג') עי"ש. וממילא פשוט, דע"פ הכלל הידוע מכללי הוראה והכרעה שכתב הרמ"א (ח"מ סי' כ"ה, ס"צ), צודאי דאין הלכה כמותו, כיון שלא ראה את דבריהם, ואצ"ל שלא דחאם מהלכה, וז"פ.

דבריו התמוהין באילו שבבחה הבי"ד לקבוע בכוננת הבעל

סט). ברם האחרון הכציד, והוא מה שהחליט צסוף תשובתו, דה"ה והוא הטעם דגם צגוונא

כשהצעל והאשה צענמס כתצו וקצעו תנאי ההסכם, [ע"י מתווכים או עורכי דין, וכנהוג], דגם צכה"ג הוא גזור ואומר, שהצעל לא כיוון לתלות כשרות הגט על תנאי קיומה את התחייבותה אליו שע"פ תנאי ההסכם.

דהלא דברים הללו אינם אלא דברי נציאות, דצשלמא מה שקצע צגוונא כשהצי"ד עשו ההסכם וכללוה צתוך הפס"ד: דהם לא כיוונו לתלות כשרות הגט על קיומה התחייבותה שע"פ הפס"ד, צזה צודק עכ"פ צהנחה זו, שהם לא כיוונו לתלות חלות הגט צזה, אלא דהתמיהה היתה שאין להם דיעה כלל צקציעת אופן חלות הגט וכנ"ל (אותיות נ"ו, ונ"ח). אבל מה שמוסיף שלצ לקצוע דגם הצעל עצמו לא כיוון לתלות חלות הגט על קיומה תנאי ההסכם, צזה הוא כבר רוצה להכחיש את דברי הצעל דבר עצמו, דבר שאין לו שחר, דמהיכן ידע לשפוט ולהחליט מה שצלב הצעל, צו צומן שהוא עומד וצוות לפנינו צברי להיפך מדבריו, שאכן התכווין לתלות חלות הגט על תנאי קצלת זכיותיו שע"פ ההסכם, ושלל התכווין כלל לצטל תוקף תנאים אלו כלפי הגט צאמירת הציטולים.

כשיש אומדנא דמוכח שדברי הבעל בנים ואמתיים

ע). ובפרט צגוונא שיט לנו "אומדנא דמוכח" שדברי הצעל הם כנים ואמתיים, וכגון כשההסכם לא נשאר צתופס נוסח הרגיל, אלא שנעצדה ונכתצה צזיעת אפיים תוך כדי הערכת מלחמה כצידה על ניסוחה של כל סעיף וסעיף צצה, וכרגיל צרוצ המקרים. מזהיב"ת נימא דלאחר שכל זאת עלה לו צדמים תרתי משמע, החליט פתאום לנהוג צענמו מנהג הפקר ושטות ושגוען, להניח את כל צטיחת רכושו וזכיותיו על קרן הצבי, ולהפקיר צמו ידיו את הציטוט היחיד מה שיט לו אין וצמה לוודא את זכיותיו וכנ"ל (סי' ד'). ורצצה צדוקא שהגט תחול אף אם תשלם לו רעה תחת טובה, להעריך נגדו מלחמה כצידה צערכאות [המטריד גוף ונפש עד אין לשער, והעולה להון תועפות] לקפחו מרכושו וזכיותיו, למה רצה צקר, צכדי לאפשר לה שתוכל לעשות כן... האם יש הגיון כלשהו צזה.

ובצי"ב צגוונא כשמסדה"ג עצמו הוא מי שערך גם את ה"הסכם גירושין" וכצנ"ד, צודאי דעדיף הרצה טפי מנידונס של המנח"י והקנה בשם, דהם מיירי צהסכם שהמסדה"ג לא היה מעורב צזה רק שנעשה ע"י אחרים, וממילא אולי הי' מקום לצדד [עכ"פ צמקרים

מסויימים, וכדלעיל (אות נ"ד), דאין לה שייכות עם הגט. **משא"ב** נ"ד, שמסדה"ג עצמו היה מעורב צמו"מ של תנאי ההסכם, דהרי הוא מי שערך את ה"הסכם גירושין" שזינייהם, וזאתו מעמד סמוך לסידור הגט דיברו מזה, שהגט ניתן על דעת אותו ההסכם, ודאי דכזה"ג כו"ע מודים שאכן יש שייכות מקיום תנאי ההסכם לחלות הגט, ומה גם דיש למסדה"ג כזה"ג סמכות לומר כן, וכמש"כ הב"ח (ישנות סי' ט'), והשו"ז (סי' קמ"ה, סק"ו), עי"ש].

מדעתמינו שהיה בלבו בשעת נתינת הגט היפך דבריו, א"כ הרי יוקשה לנו לפי"ז קושיא גדולה מאוד. דלמדה הוטרבו המקילים זה"ג מווינא"ל לבסס את טענתם דהגי"ד נתבטלה מכת המצאה הנימוקים: דחוקר משפטי התנאים, או משום דהו"ל דברים שבלב, או משום שסמך צעיקר על הקנסות, או משום שהגי"ד כבר נתבטלה צהיטולים, [למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, מה שהפוסלים דחו כל נימוקים הללו כראיות ברורות שאכמ"ל]. **מדוע** לא אשתמט אף אחד מהם לקבוע צפשיטות, שהצעל משקר בטענתו שתלה כשרות הגט על תנאי קיומה ההצטחה שתחזור להנשא לו לכשיצריא, אלא שרצה לגרשה אף אם תבגוד בהצטחמה, וחסל. **א"ו**, דאין בכוחנו לקבוע כן מבלי ציטוס ויסוד חזק שאכן כן הוא, וצפ"ב.

המהלך המופרך לחדש קולות ע"פ מברות ילדתיים

(עג). **ובבר** ציארנו במבוא (ענף ד', מצחן הג'), [מוצג בפנקס בי"ד (מסמך 5026)], דכן דרכם ככל לנו של המתחכמים [ראצאנטשיקעס בלע"ז], להמניא איזה "סצרא" ילדתיית מה שעולה בלב כל צד כי רצ דחד יומא, ולצנות עליה הררים של קולות פורחות באויר. בו בזמן שכל הולך ישר מצין, דאם אכן היתה אותה הסצרה כנה ואמיתית, הרי א"א שלא הרגישו הפוסקים הקודמים בסצרא פשוטה כזה, וא"כ הרי זה גופא, מה שהם לא הזכרוה, משמש לנו כראיה היותר ברורה וחזקה שהיתה מופרכת צעיניהם, דהרי א"א לומר שלא עלתה על דעתם סצרא זאת, עי"ש. **ובמו"ב** ממש הוא גם לענינינו, דעלם הדבר מה שהם לא השתמשו עם טנדקי זה, להכחיש דברי הצעל, ולומר שאכן כיוון לגרשה אף בגוונא שיעמוד מחליו ותמאן לחזור אליו, [רק צירוף הנימוק: דכזה"ג סמך עצמו על הקנסות והחרמות], זה גופא משמש לנו כראיה היותר ברורה שסצרא זו גרידא [מבלי צירוף איזה צטיחות], ודאי שהיא מופרכת ונידחית בתכלית הדיחוי.

(עד). **ובאמת**, דאפילו אם לו היה בכוחו להמניא איזה "סצרא" חזקה, מה שאכן היתה מחזיק מעמד ע"פ שכל הישר, ג"כ ל"ה בכוחו להקל באיסור א"א, וכמו שכל הפוסקים מתבטאים כזה"ג עם הלשון: אטו מפני שאנו מדמין, נעשה מעשה להקל באיסור א"א החמורה. ונצייין לכמה מ"מ, עי' מרדכי (גיטין פ' השולח, רמז ס"ח), שו"ת בעלי התוס' (סי' נ"ה, וקל"ג), מהר"ח א"ו"ז (סי' קכ"ו), תה"ד (פסקים ומצבים,

עא). **ובל** הולך ישר שיש לו מה צקדקדו יודה, דהו"ל צצחינת "אין סהדי" באומדנא דמוכח טובא הגלוי לכל העולם [מה ד"ציטול תנאים" אינו מועיל לבטלה, וכמש"כ הפוסקים] דהאמת כדבריו: שאכן כיוון לחלות את כשרות הגט על תנאי קיומה ההסכם. דביון שזהו העצה היחיד מה שיש לו, איך ובמה להינצל מקיפוח זכויותיו ומהפסדת רכוש, א"כ למה לא נאמין לו שלא התנהג עצמו כמנהג שוטים שיאצד צידים מה שיש לו, אמתמה. והתמיהה גדולה מאוד, דאיך העלים את עינו מהחלטת גדולי הפוסקים: דגילוי דעת שצירוף "אומדנא דמוכח" ודאי דמועיל לפסול הגט וכנ"ל (סי' ד') עי"ש.

ומענה זו, הוא הגיוני וחזקה כל כך, עד שייחכן דאפילו אם הצעל ל"ה טוען כן, ג"כ היינו טוענים לו כן, דכן משמע מדברי מהר"ם לובלין (סי' קכ"צ), שכל ושיגש בלשונו כ"פ: דאף אם איהו שתיק אן מי שתיקן, ומשמע דהצעל עצמו שהיה בן ט"ז לא ערער כלום, ועכ"ז פסל את הגט, [וכן יוצא גם מדברי הד"ח (אה"ע ח"ב, סי' נ"ה), עי"ש]. **ועב"פ** זה מיהא ברור, דכשהצעל אכן צועק ומערער וטוען, שרק אדעתא דהכי נתן הגט, כשלא תקפחנו מזכויותיו שע"פ ההסכם, ודאי שאין צכח שום אדם לחלוק עליו ולהכחישו ולומר כדברי העמק תשובה, דאין ידעיין יותר טוב ממנו, מה שהיה כוונתו צעת נתינת הגט. **ובש"ב** בגוונא שהלכה לעש"ג ללחוס נגד זכויותיו שצמוך ההסכם, איך יכול לחלוק מסצרא כריסית צעלמא על דבריו הצרורים וההגיוניים מש"כ הרשב"א (ח"ו, סי' ע"ג) צזה"ל: אינו צדין שיגרש הוא, ואח"כ תכריחנו היא למיקם עמה צדינא וצדיינא... שהכל תלוי בצרכונו, עכ"ל, וצפ"ב לכל הולך ישר].

(עב). **ולירתר** שאת הגם שלא נצרך, יש להוכיח דקת דברינו, דאם כדבריו דאכן יש בכוחינו להכחיש את דברי הצעל צניגוד לדבריו ההגיוניים, ולקבוע

סי' קצ"ז, הר"ן (סי' ע"ח), ריב"ש (סי' שפ"ב), תשב"ץ (סי' ת"א)
 סי' א'. ומ"ב סי' ג'. ומ"ג סי' רנ"ז, הגה"מ (אישות פ"ח ה"א,
 אות ב'), הגהת אשרי (גיטין פ"ד, סי' ו', הגהה א'), ב"י (אה"ע
 סי' קכ"ח, אות ב', ד"ה וא"א), מהר"י ברונא (סי' ס"ו),
 מהריב"ל (סי' א'), סי' ז', ח', י"ג כ"ו. ומ"ב, סי' ב', ומ'. ומ"ג, סי'
 ק"י. ומ"ד, סי' ט"ז), מהרשד"ם (אה"ע, סי' ל"ח), מהרש"ל
 (סי' כ"ה, וע"ט), ויש"ש (גיטין פ"ד, סי' ל"ג. ופ"ח, סי' י"ג).

וב"ב התו"ח (מהרמ"ש ח"ד, סי' ג'), ח"מ (סי' י"ז,
 סקני"ה), עבודת הגירשוני (סי' פ"ו, וק"ו), חות
 יאיר (סי' ל"א), חכם צבי (סי' קל"ד), שב"י (סי' א'), סי' ק"ג,
 קט"ו, שאילת יעב"ץ (סי' א'), סי' ל'. ומ"ב, סי' קי"ב), זכרון
 יוסף (אה"ע, סי' י'), נודב"י (קמא אה"ע, סי' ג', ונ"ו), ד"ח
 (אה"ע ח"א, סי' ס"ו, ונ"ו. ומ"ב, סי' ז"ה), חת"ם (אה"ע ח"א,
 סי' ע"ו, פ"ב, פ"ה ופ"ו. ומ"ב, סי' ע"ה, ע"ז, וקע"ה. והשמטות
 סי' ר"ג, וליקוטיו סי' ס"ט), שו"מ (קמא ח"ג, סי' קמ"ג), אבנ"ז
 (אה"ע, סי' קל"ה, אות כ"ג), ברבת יוסף (אה"ע, סי' ז'),
 מהרש"ם (סי' א'), סי' ש"ג. ומ"ד, סי' כ"ו), אחיעזר (סי' א'), אה"ע
 סי' ב', וכ"ז), ומנח"י (סי' א'), סי' מ"ח. וקכ"ב. ומ"ב, סי' ז"ב, אות
 ב'. ומ"ה, סי' קי"ב, אות ב'. ומ"ח, סי' כ"ח), פד"ר (סי' ח'), דפיס
 ש"פ, ושפ"ב), שכולם השתמשו עם ביטוי זה: **וכי משום
 שאנו מדמין נעשה מעשה להקל באיסור א"א, עיי"ש**.

הרי לנו, דאפילו על יסוד סברות חזקות אין זכויותינו
 להחיר אשת איש לעלמא. וא"ב כש"כ וק"ו ב"ב
 של ק"ו, דח"ו להקל על יסוד סברא קלושה ורעועה שזוה,
 המופרך ומנוגד אף גם משכל הישר, חפ"ב.

ראיתו מקודשין לגישין ע"פ ציור בדוי שכמעט שאינו מצוי
 עה). **ומה** שרצה להציא ראייה לדבריו, מהא דאס
 האשה התחייבה אליו קודם הנישואין
 [בכתב] שמתן לו נדוניה כו"כ, ואח"כ הפירה את
 התחייבותה, דאטו נימא דהבעל יכול לטעון בכה"ג
 שנתצטלו הקידושין [אף קודם ביאה כשעדיין ל"ש המזקה
 דאין אדם עושה אצ"ו], ויש להתירה לעלמא מצלי
 להצריכה גט ממנו, ודאי ללא. **אלא** עכ"ל להתחייבות
 הנדוניה עומדת בפע"ל, ואין חלות הקידושין תלויה בה,
 א"כ ה"נ וה"ה, דההתחייבות שבהסכם גירושין ג"כ
 עומדת בפע"ל ואין חלות הגט תלויה בקיומה, עכ"ד.

במחב"ת, לא רק דאין זה שום הוכחה לנ"ד כלל,
 דהרי לא הציא שום ראייה לדבריו, דאין

ליכא בכה"ג טענת ביטול הקידושין, אלא שהחליטו כן
 מד"ע. **ובשלמא**, אם דבר כזה היו מעשים בכל יום:
 שהבעל רוצה לצטל הקידושין תיכף אחר החופה, ולא הלך
 הביטה עם אשתו החדשה לאחר גמר החמונה, משום שלא
 קיבל עדיין הנדוניה מחמיו, והיינו רואין שהמורים לא
 קיבלו טענתו, שפיר היה מקום לומר כן. **אבל** היות
 שאין זה מצוי כלל ואף לא פעם ביובל, שהחתן יחליט לצטל
 הקידושין ושלא ללכת הביטה לאחר החמונה משום שלא
 קיבל הנדוניה המוצטת, א"כ מאי ראייה היא זו.

ובבלל אינו מוצן, דממנ"פ מתי היו צריכין ליתן לו
 הנדוניה, אם לפני החופה א"כ למה נכנס
 לחופה טרם כן. **וע"ב** צריכין לאוקמה דוקא בגוונא
 כשפיר המדובר היו צריכין ליתנה לו תיכף אחר החופה,
 דבר שאינו מצוי כלל, ושפיר ייתכן דבכה"ג איה"ג
 דהקידושין צטל, וממילא ממנ"פ א"א לצנות ראייה מזה,
 דהלא ערבך ערבא צריך, ואין תלה לא תניא דללא תניא.

ראיתו מקודשין טעות הוא ע"פ ציור בלתי אפשרי ע"פ הלכה
 עו). **אלא** בעיקר, משום דאפילו אי הוה יחידא ליה
 כדבריו, דהקידושין אינם מתצטלים בכה"ג,
 והיינו מצריכים לה גט, [ובאמת דמסתברא כן וכדלקמן
 (אות ע"ח)]. **ב"ב** אכתי אין מזה אף נדנד ראייה לנ"ד,
 משום דכל ע"ס דמיונו מקידושין לגיטין אינו עולה יפה
 כלל, ואדרבה הו"ל ראייה לסתור את דבריו, ודומה בזה
 כההוא עורבא דאיתי נורא לקיניה, וזהו מכח כמה
 טעמים, ואלו הן: **ראשית**, דכבר הציא הבית יצחק
 (אה"ע ח"א, סי' ק"ו) בשם הב"ש (סי' ל"ח, סקני"ט), דאפילו
 בגוונא שקידשה בתנאי גמור, וכגון ע"מ שמתני לי מאתים
 זו, אם אח"כ נכנס עמה לחופה בסתם, נתצטל התנאי
 והקידושין חלין אף אם לא תתן לו המאתיים זו, משום
 דאמרינן דמתמת חיצת חופה אחולי אחליה לתנאיה, עיי"ש.

ר"פ"ז נמצינו, דכהיום א"א לשאלה כזו להתרחש כלל
 למעשה, דכיון דכהיום אנו עושין הקידושין
 והחופה ביחד, [שונה מימי קדם, ששהו כמה חדשים בין
 הקידושין והחופה], א"כ כששתק בשעת החופה מתצטלים
 עיי"ז כל התנאים שטרם כן, ונפרך כל ראייתו. **ובפרט**,
 כשגם בלא"ה יש חילוק ע"ס בין קידושין לגירושין, דגבי
 קידושין הרי הבעל מרוויח מזה שנקנה לו אשה, וממילא
 שפיר מסתברא למימר, דמדשתק אחולי אחליה לתנאיה,
 לעומת ההרווחה שכנגד זה, שמרוויח אשה וכנ"ל.

משא"ב בגירושין, הו"ל להיפך הגמור מזה, דהוא מפסיד עי"ז את אשתו, וצפרט כשצרוצ רוצם של המקרים דכהיום, הרי הצעל מנידו רוצה בשלום וממאן צהגירושין ומצטער מזה מאוד, ורק האשה רוצית ותוצעת הפירוד והגירושין, והצעל נותן לה את הגט רק בצחינת צלית צרירה. **א"ב** אין שום סכרר דמדשתק אכולי אחליה לתנאיה, דהכי לא די לו צמה שיוצא נקי מכל עסק זה שמפסיד את אשתו, שעוד יסכים לסכול הפסד נוסף וכפול: להניחה שתקפחנו גם מילדיו ומרכושו, ודאי לא, וא"כ מהו הרחיה.

ראייתו מקידושין לגיטין הוא רחיה לפתור את דברי עצמו

עז). **אבל** צר מן כל דין, אף לולא דצרי הצ"ש והצ"צ הנ"ל (אות ע"ו), ואפילו אם שפיר היה יכול לצטל הקידושין מכח הטענה שלא קיבל הנדוניא, אף לאחר החופה [וקודם הצעי"מ], ג"כ אין שום הגיון צראייתו. דניחוי אכן צמה דצרים אמורים וצמאי עסקינן, מה רוצה הצעל, ומה רוצה האשה. הרי הצעל צודאי שרוצה צפירוד וצגירושין, דהרי טענתו הוא: דכיון שלא קיבל את הנדוניא המוצטת לו, א"כ היתה קידושי טעות, דהלל אם מסכים להמשיך לחיות עמה, הרי אין כאן שום צעיא ושאלה כלל.

וא"ב הרי מעתה מוטל עלינו להצין, דמהו טענת האשה, אם היא ממאנת מלקבל ממנו גט, הרי הלכתא רווחא הוא, דאם רימו את הצעל ולא נתנו לו הנדוניא המוצטת, מותר לו לישא אחרת עליה, וכמוצאר במהרי"ק (סוף שורש ס"ג), ומהר"ם מינין (האחרון, סי' כ"ו), רעק"א (מניינא, סי' ס"ה) [ובבחת"ם (אה"ע ח"א, סי' ק"ט)], ודברי חיים (ליקוטם, סי' כ"ג. וצנוספות, סי' י"ט). לומר כדאית ליה: דסגי צהיתר ממורה אחד, ולמר כדאית ליה: דצעין דועי היתר מצי"ד של שלשה, ולמר כדאית ליה: דצעין דוקא היתר ממאה רצנים, עי"ש. וא"כ מהו השאלה.

עח). **ואילן** לאידך גיסא, אם אכן מרוצית היא לקבל ממנו גט, וכמוצן דצכה"ג צודאי מצרכינן לה צגט וכללקמן. חנה, אם מזה רוצה להוכית, דכמו דהקידושין לא נצצטלו צמה שהטעה אותו, והא רחיה דהרי מצרכינן לה צגט, כמו כן הכי נמי דהוא הדין צגירושין, דהגט אינו מצצטל צמה שהטעה אותו, ועל כן שרינן לה לעלמא צלא גט שני. הרי כל צר צי רצ דחד יומא מצין שאין הנידון דומה לרחיה כלל, דמה דמות יערוך מקידושין לגירושין, הלל שאני כשאנו דנין על ציטול

קידושין, דהו"ל לקולא, דהרי אנו רוצין להוציאה מצוקת אשת איש דמעיקרא ולהחירה לעלמא צלא גט.

בבה"ג פשוט, דאנו חוששין לחומרר לכל צד ספק וסצרה, הנוטה לומר שהקידושין לא נצצטלו עדיין כדי שלא להחירה לעלמא צלא גט, וכמפורסם צכל הפוסקים. ולדוגמא, עי' דברי יואל (סי' קצ"ו, אות ג'), דאשה שנחקדשה ונחגרשה ע"י הנעאללאגן, היא צחוקת א"א, דלחומרר אנו חוששין לקידושין שלהם, אצל אין אנו סומכין על גיטין שלהם, עי"ש. והלא הלכה רווחת היא צהלכות קידושין, דצכל ספק קידושין צריכה גט לחומרר, עי' במושו"ע (אה"ע סי' י"ז, ס"א. וסי' כ"ח, ס"ה, ח', י"ט, כ"א-ג'. וסי' ל', ס"ה. וסי' ל"ה, סט"ו. וסי' ל"ח, ס"ד, וסל"ו. וסי' קל"ט, ס"ג. וסי' קמ"ט, ס"צ), וח"ב (סי' ל"ח, סק"ד), עי"ש.

רבן תפסו הפוסקים גם צניור דלהיפך, כשהוא הטעה אותה צקידושי טעות, וכגון שהציג את עצמו לפניה כעושר גדול, או כת"ח מופלג, ולאחר הקידושין נצצצר שסקר היה צפיו, דג"כ מצרכינן לה צגט, עי' ברו"ז (אה"ע סי' ל"ח, סק"ט), עי"ש. **רבן** פסק הנודב"י (מניינא, אה"ע סי' פ') [הוצא בפת"ש (אה"ע סי' ??, סק"?)], ומסיק צזה"ל: היא אשת איש גמורה, ומצצ עגונה עד שיגרשנה, עכ"ל. ובעי"ז פסק החת"ם (אה"ע ח"א, סי' פ"צ) [הוצא בפת"ש (אה"ע סי' ??, סק"?)], דקמסייס צזה"ל: האומנס לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה... וע"כ אין להקל.. כלל, [ורק מכח שלשה טעמים אחרים (חון טענת קידושי טעות), הוא מסיק להקל, עי"ש]. **רבן** פסק גם הבית יצחק (אה"ע ח"א, סי' ק"ו) שכתב צזה"ל: הדצר צרור שהאשה אשת איש גמורה, ואין כאן שום מצוה להסתפק כלל, וחלילה להחיר מטעם זה, [צנמקו, דהרי חזינן דהחת"ם לא רצה להסתמך על טעם זה, וכנ"ל], ומסייס צזה"ל: ולא יעלה על הדעת להקל צאשת איש... [א"ה: כמו שעשו הקלים צפועל ממש צנ"ד, ה"י], מכל הלין טעמי מצוחר דהאשה היא אשת איש גמורה, עכ"ל, עי"ש].

עט). **משא"ב** כשאנו דנין על ציטול גירושין ולהשאירה צחוקת אשת איש כדמעיקרא וכצנ"ד, דהו"ל לחומרר, צודאי דעלינו לתפוס דאם עברה על הגי"ד צצהסכם גירושין, דזה מטיל פסול על הגט ואסורה לעלמא, צהתאם למש"כ הפוסקים הנ"ל (אות ע"ח, ד"ה וכן), דצכל ספק אשת איש אזלינן לחומרר,

וכדבריהם של כל גדולי זמנינו הנ"ל (אות נ"ז). [ולאדיא כ"כ הבי"צ הנ"ל (אות ע"ח), דאפילו הפוסקים שפסלו הגט מווינא על יסוד טעם דהטעה, וזה רק כלפי גירושין מדהוי לחומרא, משא"כ כלפי קידושי טעות דהוי לקולא, גם הם יודו דח"ו להמיר ח"א מטעם זה, עי"ש, וזהו ממש כהחילוק הפשוט שדצברינו].

וא"כ הרי נמצינו, דראייתו הו"ל ראייה צרורה לסתור את דברי עצמו, לדבריה, מאותו הטעם שאנו מחייבין אותה בגט כשהיא הטעמה אותו בקידושין, והיינו משום חומר איסור ערוה החמורה לאשת איש. **מטעם** זה גופא, הדין נותן לחייבה בגט שני כשהטעמה אותו בגירושין, משום דזיל בתר טעמא, ונקוט הך כללא בידך, דלעולם מוטל עלינו לזיל לחומרא בכל נדנד ספק באיסור ח"א. **וממילא** פשוט, דנפול יסוד נפל כל הצנין, דהיעלה על הדעת שיכולין לזנות "ראייה" להקל בערוה דח"א רק על יסוד קורי עכביש של כח הדמיון בלבד, שהם צניגוד ליסודות צרורים שדצברי הפוסקים, אמתמה.

עד היכן שהרחיקו הפוסקים להחמיר בכל נדנד ספק ח"א

פ. **ואף** יותר מזה יש דצרים צגו, דהנה צכשנתצונן דצבר נראה, דממקום שרצה להציא ראייה לקולא, משם גופא יולא להיפך: עד היכן שהפוסקים ייראו מכל נדנד קולא בהתרת אשת איש לעלמא, והיי"ט שמיאנו להתירה מכה ספק קידושי טעות. דהנה, כצ ציארנו צס"ד בפתילי חותם (ענף מ"ד), [המונח בפנקס ביי"ד (מסמך 5005)], דיס יסוד חילוק גדול לדינא צין ספק קידושין לספק גירושין, דהרי צספק גירושין היא עכ"פ צחזקת אשת איש דמעיקרא, משא"כ צספק קידושין הרי יש לה חזקת פנויה דמעיקרא. [עי' בס"מ (גירושין פ"ג, ה"ג) צסם מהרי"ק (שורש קע"א), ומהריב"ל (ח"א, סי' י"ז), ודברי דוד (מילדולה, סי' ע"ח, ד"ה והנה אמת), וקרית מלך רב (לצנו של צעל מחנ"א, אישות פ"ג, הי"ד, ד"ה עוד ראיתי לעמוד) ש מפלפל דצברי מהרי"ק הנ"ל, והברכ"י (אה"ע סי' ל"א, אות צ') קשקיל וטרי דצבריהם הרצה עי"ש, וע"ע גליא מסבת (ק"א, סי' ה', סוד"ה ואודיע), מש"כ צוה].

וא"כ לפי"ז, הרי לכאורה היה מקום לומר, דעכ"פ צספק קידושי טעות, נוכל לזיל לקולא דהרי יש לה חזקת פנויה דמעיקרא וכנ"ל, ועכ"ז חזינן מדצרי כל הפוסקים הנ"ל (אות ע"ח, ד"ה וכן) שכתצו בלשונות חריפים מאוד דח"ו לסמוך להקל בערוה החמורה דח"א, עי"ש.

ומעתה כש"כ וק"ו צ"צ של ק"ו, צנוגע לשאלת גט מוטעה, דיס לה חזקת אשת איש דמעיקרא, ודאי דח"א להקל צסום אופן כלל, וחפ"צ.

סיכום וקיצור מן העולה מסיכום זה:

א. גילוי דעת מהבעל על איזה אופן שמסכים לגרשה מה דהו"ל "בכתב", ובבנידון דידן בשמר ה"הסכם גירושין", ודאי דעדיפא טובא מגילוי דעת שבדיבור בעלמא, ואף המקילין בהגט מווינא יודו בכה"ג שלא נתבטלה ע"י הביטולים שבבע"פ, ולא אתי הדיבור דהביטולים וקמבטלי המעשה דהגילוי דעת שבכתב, מה שנשאר קאי וקיים גם לאח"כ. דכן יוצא מדברי הה"מ, ב"ח, שמן למאור, עמק שאלה, חלקת יואב, ולא נמצא שום חולק עליהם בזה.

ב. וכן נקטו בפשיטות כל גדולי פוסקי זמנינו, דהעברתה של האשה על תנאי ה"הסכם גירושין" ממיל פסול גמור על הגט, ה"ה: המנח"י, אגר"מ, קנין תורה, קנה בשם, משנה הלכות, תשובות והנהגות, אמרי בינה, וכן יוצא גם ע"פ ה' גדרים מכללי הוראה.

ג. ההנחה: כאילו שקיים "הכרח" שלא להתחשב עם גילוי דעת של הבעל, כדי שלא יצא הכשלון דאשת איש, בשקר יסודה, דאותם המוענים כן, הם עצמם מייצרים את ה"הכרח" המדומה, ע"י שמעודדים את הנשים להתל בהגברים, ולצחוק מכל תנאי ההסכם, ואח"כ באים הם עצמם וזועקים "הצילו"...

ד. וכן הרעיונות הפסולים, מה שנדמה להחמון ואף לבמה דיינים, כאילו שעצם ה"הכרח" אפילו היה אמיתי, משמש כ"פוסק" או כ"מכריע" לשנות את ההלכה ולקבוע לקולא, או: כאילו שמוטל עלינו להשוות כח הנשים להגברים בכל הנוגע לעניני גיטין, אינו רק מעות עצום אלא שגובל במינוח וכפירה, ה"י.

ה. הצדקי להקריא לפני הבעל, שהגט יחול אף אם היא תעבור על ההסכם, אינו מועיל כלום כשאינו מבין בדיוק תוצאת דברים אלה למעשה, [ואצ"ל שאין ככה שום אדם לחייבו לומר כן, כי אינו חייב לומר מלה אחת יותר מהכתוב בסדה"ג שבשו"ע].

ו. דברי העמק תשובה דהסכם גירושין אינו משמש בני"ד, נכתבו בקיצור ושלא בעיון הראוי, סברותיו

ענף א

דגי"ד אינו בגדר "תנאי" ואין צריכין עדים ע"ז פא). ראשית, ללא מיציעא לפי מש"כ התשו"ש (קמא, סי' תי"ט), [צבעל שעשה גי"ד להמסדר], ומדגיש שם כ"פ, דגי"ד אינו בגדר תנאי, ומשמע דא"ל ע"ז עדות כמו על תנאי גמור, עי"ש. וישו"ר, שכ"כ להדיא נספרו ערך ש"י (אה"ע סי' קמ"א, ס"ט), [כשהטעמו נמכתב צ"ל עדים על הגי"ד, דאפילו אם מכתב הגי"ד ל"מ אם נכתב אח"כ [ע"י המכתב] שהטעמו. [וכתב עוד, דאפילו אם האשה ועידי חתימה ומסירה אינם יודעים מן הגי"ד רק אחרים, נמי סגי משום ללא גרע ממודעא], עי"ש. וא"ב צנ"ד דיש להצעל "הסכם" [עס חתימתה] ג"כ לא גרע ממודעא, דש"ז לא צעין עדות על הגי"ד כלל, וזפ"ו צ.

ענף ב

הודאת האשה עצמה על הגילוי דעת בג"ד ועוד, דאפילו אם גי"ד אכן היה לה דין תנאי, והיה בעיני עדים ע"ז, מ"מ הרי האשה הודית לרב חשוב, שהמסדר הודיע לה טרם מסירת הגט, שהבעל עשה הגי"ד השני טרם מסירת הגט. פב). דהנה, האשה צאתה אליו להתלונן על מסדה"ג על שפסל את גיטה, וצאתו מעמד קרא הרב את מסדה"ג לשמוע מה שיש צפיו, והוא סיפר לו כל העובדא מה שהבעל אמר לו טרם מסירת הגט, ואיך שנאלץ להפסיק כל הסדר וקרא את האשה מחוץ לחדר הסידור, ומסר לה דצרי הצעל. ובששאל הרב ממנה, מה שיש צפיה ע"ז, השיבה לו: "אמת הדבר שמסדה"ג הודיע לי כ"ז טרם מסירת הגט, אצל הרי לא חתמתי על ההסכם", [מה שזהו שקר מוחלט, דחתימתה עדיין קאי וקיים ציד מסדה"ג, אלא שאז נדמה לה לפי טעות יועזיה, ששקר זה שלא חתמה יועיל להחליש את הגי"ד, אצל מכיון שזהו טעות עזום, דלהלכה צל"ה אין שום נפק"מ אם חתמה על ההסכם או לא, ע"כ לא נאריך בזה]. וא"ב ש"ז צ"ל עדים על הגי"ד כלל, דהרי כתב הרמ"א (סי' קמ"א, ס"ט). דהודאת האשה שהבעל ציטל השליחות, יש לה תוקף כהגדת עדים, וא"כ ה"ה כשמודית שהודיעו לה שהבעל עשה גילוי דעת להטיל תנאי בחלות הגט, דמ"ש.

נפרכין מהלכה, מקורותיו מוטעים, והראיה שהביא הוא ראיה לסתור את דברי עצמו, ומסקנתו הוא בניגוד לד' כללי ההוראה והכרעה, שהרמ"א כותב דההתעלמות מהם גורם לדין שקר, וח"ו לסמוך עליו.

סימן ו

תוקף בוחה של גילוי דעת השני שלאחר כל הביטולים טרם מסירת הגט לידה

[ובו ו' ענפים]: א. גי"ד אינו בגדר "תנאי" ואין צריכין עדים ע"ז. ב. הודאת האשה על הגי"ד. ג. הכחשת דברי מסדה"ג שבאופן המנוגד לגררי דיני גביית עדות אין לה שום תוקף. ד. תוקף סמכות מסדה"ג. ה. עדים שאומרים לא ראינו ולא שמענו, אינו ראיה ול"ה "הכחשה". ו. דמענת "תנאי היה בדבר" אינו מנגד להגט.

ושלישית - והוא עיקר גדול בג"ד [בנוסף לכל האמור עד כאן], והיינו מה שהבעל חזר לעשות גי"ד שני, לאחר שכבר אמר נוסח הביטולים, דלפי"ז נמצינו דנ"ד חמיר טובא מנידון דהגט מווינא. דשם היה עיקר סמיכות המקילים, על מה שאמר הבעל לכסוף שמגרשה בלי שום תנאי, דכזה הרי ביטל את הגי"ד שמלפנ"ו שמגרשה אדעתא דהכי שתחזור להנשא אליו. משא"כ בג"ד, הרי עשה הבעל גי"ד נוסף אחר אמירת כל הביטולי תנאים טרם מסירת הגט לידה, וא"כ ליכא שום ביטול על הגי"ד האחרון הזה, וממילא לא נשאר שום מנוס כלל במה לתלות את הכשר בג"ד.

אלא דלפי המצב העגום כהיום, הרי ממנ"פ: האנשים השכורים ממנה [כ"טוען" שלה, ו"דיין" אחד שהביאה עמה], הם אינם רוצים להודות האמת ששמעו וראו הגי"ד, אדרבה העידו בשקר של"ה גי"ד, ועליהם סמכו המתירין וכנ"ל. ואילו האנשים המתפרנסים מזה בקביעות כהעדים והסופר, הם יראים לפצות את פיהם מאימת ה"סיסמטעם" המורקב, שלא יאבדו את פרנסתם. ויש שני עדים שאישרו ששמעו וראו הגי"ד, אבל כשנתבקשו לבוא להעיד ע"ז, נתייראו ואמרו פתאום שאינם זוכרים בדיוק..., אבל בטח שאם יאיימו עליהם ב"אם לא יגיד" אז יבואו להעיד האמת, [וכדהיה לבסוף, וכדלקמן (סוף ענף ה)]. אבל נבוא להוכיח, דלהלכה לא בעינן שני עדים על זה, וסגי בשמיעת ואמירת מסדר הגט בלבד, וזהו מכת כמה טעמים, ואלו הן:

פסלנות העדים:

פד). **העדים:** היו בולם פסולים להעיד, [אנשים שכורים, עי' תה"ד (פסקים סי' רכ"ד), וסו"ת רמ"א (סי' י"ב), ושארית יוסף (סי' ע"ח), ונחל יצחק (סי' כ"ח), לאנשים שכורים הם פסולים מלהעיד]. ועי' טוען [מלכד פסול הנ"ל דעות זשכר, הם גם בחזקת רשעים הפסולין להעיד, וכדציארנו במק"א]. ובין הסופר היה ירא לפרנסתו, דאס לא יאמר כרזונס לא יקחהו עוד אלסל כסופר גיטין שלהם, ועי' מהרש"ם (חו"מ, סי' ס"ו), דהסופר הו"ל נוגע בדבר, עי"ש, וזהו מלכד מה שהוא עצמו כבר סתם את דבריו כמה פעמים, וגם זיקש שלא יסמכו על דבריו כלל, [וכדנשמע קולו בשיעורי קול בי"ד (שיעור קע"ו)], וידוע דלצורך פרנסתו הוא מוכרח לומר בכל מקום מה שרזזים לשמוע ממנו...

פסלנות הבית דין:

פו). **הבי"ד:** [של רמ"ז] היו פסולים מלדון בדבר [מכח דין "שונא" מובהק וכידוע לכל, עי' שו"ע (חו"מ סי' ו', ס"ו), ולהדיא פסק בברם שלמה (עדות, סי' ג'), דאס גבו צי"ד עדות נגד שונאס שלא צפניו, דינס בטל ומצטול ואין לה שום תוקף כלל, עי"ש]. ובעי"ז פסק בלב שלמה (סדר אלפא ביתא, אות ע'), דשנאה ונקימה ג"כ מיחשב כ"נגיעה" מובהק [ולא רק דממונא] הפוסל אף מלהעיד, וכש"כ מלדון דחמיר טפי, עי"ש.

דקדרי כוונתם הזדונית צמה שמהירו ולאזו לגבות עדות להכחיש דברי מסדה"ג צענין הגי"ד, דוקא אלל צחי דין משנאחי נפשו, [דהמצלי אין צחי דין אחרים צניו יארק רצחי, ומדוע צחרה האשה ללכת דוקא אללס]. הרי ניכר וזולט מאוד, דזהו רק צכדי שמסדה"ג ימאן מלצוא, ויוכלו לומר שנאלצו לקבל עדות שלא צפניו, דאז הרי יהיה קל צעיני העדים להכחיש את דבריו צשקר כיון דהוי שלא צפניו. דהל"א כתבו מהרש"ל (סי' ל"ג), ומבי"ט (מ"א, סי' רפ"ו) [צסס הרי"ף], והרי בשמים (מ"א, סי' ק"ד) דהי"ט שאין מקצלין עדות שלא צפני הצע"ד, משום דרק צפניו יצייש העד מלומר שקר, צצחינת אין אדם מעיז פניו צפני צע"ט, [ולקמן (סוף אות פ"ט) הבאלנו כעי"ז גם מהתה"ד עי"ש], וללא כמשמעות הרשב"א (מ"ב, סי' שע"ו) צסס רצו [היינו ר"י (בעלוית דר"י, ל"ב דף ז' ע"ב, ד"ה והזכירו), ולא הרמב"ן כלליין הב"י (חו"מ סי' ק"ח, סקל"ד)], כאליו דהו"ל מגזיה"כ צלכד, אלל דטעמא איז ציה, וכנ"ל.

פג). **והגם,** דהודאה זו היתה רק צפני רצ יחיד, ולכאורה הו"ל כהודאה שמחוץ לצי"ד שיכולה לחזור מזה, וכמצואר צכמה דוכתי בשו"ע (חו"מ סי' ג', ס"ב. וסי' ל"ב, ס"א. וסי' פ"א, ס"א), עי"ש. **אמנם,** מלכד מה דגם הגציית עדות מה שעשו המתירין נגד דברי מסדה"ג, הרי ג"כ לא נעשתה כדינא כלל, והוא ספוג ורוי עם המון פסלנות, וכדלקמן (ענף ג'), וא"כ ודאי מסתברא, ד"הודאה" שלא ע"פ גדרי דיני הודאה, יש צכדי כוחה לצטל עכ"פ גציית עדות שלא ע"פ גדרי דינייה, דמהיכ"ט נימא דגרוע מינה. [אדרבה, ע"פ הסצרא עדיפא מינה טובא, דהרי דאין שום הגיון צדבר שמודה צשקר על דבר שלא היה ולא צצרא מעולם, משא"כ עדות השקר שפיר מוצן היטב מדוע שהיתה נחוץ לה...].

פד). **בר** מן דין, צאמת דשפיר הו"ל כהודאה גמורה שצצי"ד, דהרי היא צאתה אלל הרצ מרזון עצמה, שיעמוד לצידי לתצוע את עלצונה ממסדה"ג על שפסל את גיטה, וצאותו מעמד קרא את מסדה"ג והוא מסר לו מה שאמר לה טרם מסירת הגט, והיא הודית אליו שאמת הדבר שמסדה"ג אמר לה כ"ז, אלל שהכחישה שלא חתמה על ההסכם וכנ"ל. וא"כ הרי הוי כאליו קיצלה האשה עליה את אותו הרצ כדיין יחיד צינייה, ושפיר הו"ל הודאתה כהודאה גמורה שצצי"ד, וכמש"כ הרשב"א (מ"א, סי' אלף קכ"ו), ורדב"ז (מ"ג, סי' תתקמ"ד), ומהרי"ט (מ"ב, חו"מ סי' מ"ו), וכ"כ החק"ל (חו"מ סי' פ"ד), ונר מערבי (מ"א, סי' כ"ז, אות י"ד) צדעת הרמ"א (חו"מ סי' ג', ס"ב), דהודאה לפני דיין יחיד שקיצלס עליהס, הו"ל כהודאה צצי"ד, עי"ש ותל"מ. [ול"ש צזה משום אין דבר שצצרוה פחות משנים, וכדלקמן (ענף ה', אות ק'), עי"ש].

ענף ג

הכחשת דברי מסדה"ג הנעשה באופן המנוגד לגדרי דיני גביית עדות, אין לה שום תוקף כלל

ובר מן דין, אף לולא הודאתה שמסדר הגט מסר לה הגי"ד מה שעשה הבעל לאחר הביטולים וכנ"ל (ענף ב'), גם כן יש למסדה"ג נאמנות מוחלט ע"ז. דאין יש ליתן סמכות כלשהו על הגדת עדות שבג"ד, בו בזמן שאם נעקוב אחר אופן הגדתה וקבלתה, נראה שנעשתה בניגוד הגמור לכל גדרי דיני גביית עדות. והיעלה על הדעת, שיתכן להתיר א"א לעלמא על סמך עדות עלוב וקלוש כזה שמכף רגל ועד ראש אין בו מתום, וניחוי אנן:

אבל לא הועילו כלום בערמה זו, דהרי הלכה צידוע הוא, דכשצ"ד רוצים לגבות עדות נגד צע"ד, והוא אינו רוצה לצא לפנייהם מאיזה טעם שיהיה, יכול לומר שרוצה שיעשו עליו את הגביית עדות אלל צי"ד אחר, [כמו "נחצב" שיש לו זכות בחירת הצ"ד] כמ"ש מבי"ט (מ"א, סי' רפ"ז), והרי בשמים (מ"א, סי' ק"ד), עי"ש. וביון שמסדה"ג והצעל לא רצו לצא בפניהם מפני שנחתם וכוונתם הצולט לטשטש האמת, והיו מוכנים לילך לצי"ד אחר, א"כ אף צדיעצד אין שום תוקף בעדותם, עי"ש.

ראש ב"ד שגבה העדות, הוא נאה דורש ואינו נאה מקיים

ועד היכן שהדברים מגיעים, יש לראות ממה שרמ"ז בעצמו, מי שעשה הגביית עדות הרוויה מכל פסלנות הנ"ל (אמתיות פ"ה, ופ"ו), איהו גופיה הציא בתשובתו [מה שכתב לנו, והדפיסה במאוני (צדק) [ברמה] (מ"ג, חו"מ סי' א', אות י"ז), תוך כדי שהוא מלא צסילופים על כל גדותיו, וכדציארנו הדק היטב צקונטרס תקנתא מקלקלתא המולג בפנקס ב"ד (מסמך 5006), וע"ע משפט הכפיה (סי' ו', ענף ו'), המולג בפנקס ב"ד (מסמך 5010)], מדצרי הווה"ק דמשו"ה סילק משה את עצמו מלדון צפרשת צנות ולפחד, מכיון שהרגיש שהם חושדים צו שהוא שונא לאציהם, עי"ש. וקב"מ"ם עלה צוה"ל: ופשוט, דה"ה אם אינו רוצה להתדיין צפני הצ"ד מטעם אחר, לא מפני שחושדם ששונא להם, אלא שנחשדים צעיניו שלא יוציא דינו לאמתו, שצריכין להסתלק מלדון דין זה, עכ"ל מחצר דנן.

הרי לך דוגמא מוצהק, מ"נאה דורש": דאף משום "חשד" צעלמא צבר צריכין להסתלק מלדון, אבל "אינו נאה מקיים": ד"שנחתו הכצושה המפורסם" [שכתב עליו דכל גיטין של מסד"ג זה פסולים, כמוצן מחמת שמתחרה עם ציונעם שלן] קלקלה את השורה עד כדי כך, שהיה אץ לדחוף עצמו שדוקא "הוא" יעשה את הגביית עדות הפסול נגד שונאו המוצהק והגלוי, ושהפעם דוקא יכשיר גט מה שהוא סידר... למרות [וציותר דיוק: "מכיון"] שהוא עצמו פסלה... [ובן רואין צעליל גם אלל משניהו צדומה לו מח"ס חקר הלבנה, דצו צומן דאיהו גופיה קצוות ופעו צספרו (מ"ב, סי' קצ"ט), על גט הנ"ל (אות נ"ה), שנפסלה משום שהאשה עברה על תנאי "הסכם גירושין", לקח עצמו לצד אחר צנ"ד, להפחיד ולחיים על מסדה"ג שיצוה צכל מיני צזיונות אם יפרסם שהגט פסול,

ואף הוציא כרוז שהגט כשר, למה, מפני שצכאן קיבל ממון מצד האשה...]. **אוי** להם מעלצונה של תוה"ק המתפלש צעפרים ומחצוה צעיני ההמון מהפכפכות צזוי וגלוי כזה.

חסרון דרישה וחקירה ב"דין מרומה" מובהק, פוסל את כל הגביית עדות

מבל חקירה ודרישה ואיום וגיוזום. ומלבד פח). עשה רמ"ז את כל הגביית עדות צניגוד הגמור לכל גדרי דיני גביית עדות: [א], צלי איום וגיוזום על העדים. [ב], ומצלי עשיית תקו"ד דדיני נפשות כפי הנלרך לעשות צדין מרומה כמצואר בשו"ע (חו"מ סי' ט"ו, ס"ג) צוה"ל: הדיין צצא לפניו דין שידוע שהוא מרומה, לא יאמר אחתכנו ויהיה הקולר תלוי צצואר העדים, כיצד יעשה, ידרוש צו ויחקור הרצה צצרישה וחקירה של דיני נפשות, [וצהגה (שס): צכל מה שאפשר], אם נראה לו לפי דעתו שיש צו רמאות, או שאין דעתו סומכת על דצרי העדים, אע"פ שאין יכול לפוסלן, או שדעתו נוטה צצעל דין זה רמאי וצעל ערמה, והשיא את העדים אע"פ שהם כשרים ולפי תומם העידו, וזה הטעם, או שנראה לו מכלל הדצרים שיש שם דצרים אחרים מסותרים ואינם רוצים לגלותם, כל אלו הדצרים וכיו"צ אסור לו לחמוך אותו הדין, אלא יסלק עצמו מדין זה... והרי הדצרים מסורים ללצ, עכ"ל.

וברתב הסמ"ע (שס, סק"א) צשס הרמב"ם והמור: דדצרי רמאות כאלו תלוי צלצו של דיין להצינס, וצריך ליתן לצו ודעתו לדצב, כי המשפט לאלקים הוא... מאחר דהדיין יכול להתנצל ולומר, איני רואה צו צד רמאות, לכך אמר שהדצרים מסורים ללצ, וצדצרים המסורין ללצ כתיב ויראת מאלוקיך, עכ"ל. וע"ע ברמ"א (אה"ע סי' מ"ב, ס"ד) מש"כ צשס הרשב"א (מ"א, סי' אלף ר"ט), ועי"ש בב"ש (סקי"ד) דכל היכא שיש "הכחשה" צצבר וכצנ"ד, צבר מקרי "דין מרומה", וע"ע באה"ט (שס, סקי"ג), ועי' אמרי יושר (מ"א, סי' ז'), דכל דצב ה"מעורר חשד", צבר דיה להעניק על הנידון "דין מרומה", עי"ש.

ואם כך כצצו הפוסקים אף צדיין כשר, דאם רואה שהדין מרומה מוטל עליו לעשות תקו"ד של דיני נפשות וכנ"ל. **וא"ב** כש"כ צנ"ד, שהכשירו הגט נגד דעת המסדר עצמו שפסלה, מצלי שירצו לשמוע כלל מה שיש צפיו, דצב שלא נשמע מעולם, והיי"ט שדנו עליה

דוקא הם כ"שונאיו", משום שידעו מעיקרא שלא יבא לפניהם. ובל זאת הרהיבו לעשות זומן שהבעל היה מוכן ליתן לה גט אחר לכשתלא מעש"ג ותחתום ההסכם מה שחתמה אלל הגט, א"כ ודאי דאין לך "דין מרומה" גדולה מזה. ואיך לא פחדו מלשונות הפוסקים הנ"ל, והרי כתב המהרי"טין (ישנות, סי' מ'): "ד"החושב לקיים הגט "מפני האיצה", רעתו רבה, לפניו תאכל אש ואחריו תלהט להבה, לא ינקה כל הנוגע בה", עכ"ל.

קבלת עדות שלא בפני הבעל הוא פסול מה שאי אפשר לתקן עוד אפילו על ידי קבלת עדות מחדש בפני הבעל דין

פט). גם קיבלו העדות שלא בפני המסדה"ג והבעל: מה שענס ד"ז די כוחה בפע"ס לשלול כל חוקף הלכתי מעדותן, וכמו שכתב הנודב"י בתשובה שנדפס באור הישר (סי' ל'), דעדים הבאים לפסול את הגט, זריכיין להעיד בפניה דוקא. הגם שהיא לא ידעה ולא טענה בזה כלום, [דהרי השאלה שם היה, אם הבעל היה שפוי בדעתו בשעת כתיבת הגט, מה שזה היה שלא בפניה, רק באם הדרך בצרחה מציחון]. מ"מ כיון דסוף סוף עדות זה נוגע לה שלא תוכל להנשא, שוב הו"ל כבעלת דין שאין מעידין שלא בפניה.

וא"ב כש"כ וק"ו לאידך גיסא, כשהעדים באים להכשיר את הגט, ולהחיר אשת איש לעלמא להכחיש דברי הבעל הטוען בצרי שהגט פסול וכצנ"ד, ודאי דזריכיין להעיד בפניו דוקא. דבזה שייך גם מש"כ באמרי יושר (ח"א, סי' ז'), דבעל שטוען שהגט פסול, מקרי בעל דין גמור לענין זה, וכל גזיית עדות להכשיר הגט הנעשה שלא בפניו אין לה שום תוקף כלל, עיי"ש. וגם שייכא צנ"ד מש"כ התה"ד (פסקים וכחזים, סי' רכ"ד), דהיכא דהעדים יודעים מעיקרא שלא יוכחשו בפניהם וכצנ"ד, אז אין לסמוך על עדותם, משום דבכה"ג אינם יראים לשקר. [ולעיל (אות פ"ו, ד"ה דהרי) כעיי"ז ממהרש"ל, עיי"ש].

צ). אמנם, אף יותר מזה שייכא צנ"ד, דכיון דכבר נתקבל העדות שלא בפני הבעל"ד אלל צי"ד הפסולים לדון בזה מחמת "שנאה", ובאופן המנוגד לגדרי קבלת עדות וכנ"ל (אותיות פ"ה - פ"ט). א"ב שוב לא יועיל עדותן אף אם הם יבואו ויחזרו להגיד את עדותם אלל צי"ד אחר הכשרים לדון בזה ובהתאם לכל גדרי קבלת עדות. והיינו, משום דחשודים להחזיק דציבורם הקודם וכמ"ש מהרש"ל (סי' י"א), ורמ"א (סי' מ"ד), [והח"צ

(ליקוטי משניות, סי' קי"ד) כתב כן בשם חקת הדיינים שכתב כן בשם מהר"ם אלשקר ומהריב"ל, משום דזילא צהו מילתא למיהדר ממילתייהו שמקדם, עיי"ש. ונמציינו, דשוב ליכא תקנה צנ"ד, שאותן העדים יוכלו שוב להכחיש את מסדר הגט בשום פנים ואופן.

מבל הנך טעמים יסודיים הנ"ל פשוט וברור, דבוראי הדרן לדברינו, דכיון שהכל נעשה בניגוד הגמור לכל גדרי דיני גביית עדות. א"ב הו"ל להלכה: כאילו שלא הוכחשו דברי המסדה"ג מעולם, וממילא פשוט שנאמן בתור עד אחד שלא הוכחש כלל, ומוטל עלינו לנקוט כדבריו [ודברי הבעל] שאבן עשה גי"ד לאחר כל הביטולים מרם המסירה, ותל"מ.

ענף ד

תוקף כח סמכותו של מסדר הגט להלכה יותר משאר בני אדם

צא). ומערתה, הלא הדברים ק"ו, דמה אם היה הדין כן אף כשעד אחד בעלמא היה מעיד ששמע הגי"ד מהבעל לאחר הביטולים טרם מסירת הגט לידה, שהיה נאמן כל עוד שלא הוכחש בפניו, עיי"ד עדים כשרים, וצנ"ד כשר, וע"פ כל גדרי גזיית עדות דוקא, וכנ"ל (ענף ג'). א"ב כש"כ צנ"ד, שהמדובר מן המסדה"ג עצמו, דמלכד מה שזהו דבר שלא אירע עוד מעולם, שיבואו אחרים וילחמו להכשיר גט, מה שהמסדר עצמו פסלה, [זולת בצ"צ (אה"ע, סי' ש"א), דשם היה ריעותא גדול, שמסדה"ג שתק ולא ערער על הגט רק לאחר זמן רב שכבר נישאת לשני, עיי"ש], ונראה בעליל שהכל נעשה כאן עם נגיעות וחשבות.

צב). מלבד זאת, הרי בודאי שיש לו למסדה"ג יותר נאמנות משאר אינשי, וכדחזינן בהגט מווינא, שהמכשירין נימקו את שיטתם מן הטעם, דכיון דיש סכרה לכאן ולכאן, והדבר עומד בספק, אם הבעל כיוון דהביטולים לבטל הגי"ד וסמך בעיקר על הקנסות והחרמות, או לא, בודאי שדעת המסדר גובר על דעת החכמים הפוסלין, כיון שהוא דיבר עם הבעל והוא סומך עליו, הוא יודע מה שהיה בדעת הבעל בשעת הביטולים.

דבן כתב הב"ח (חדשות סי' ז"א) עיי"ש, וצויתר מצואר כן במו"ז (סי' קמ"ה, סק"ו) שכתב בזה"ל, נראה פשוט דאם אומר הרב המסדר לפני ענין הגט...

ז"ג), ג"כ לא היה שייך להתחשב עם דברי שאר העדים שמכחישים את דבריו, אפילו אם לו היו עושין כן בהתאם לכל גדר דיני גביית עדות. דביון דקו"ס הרי מדסה"ג הוא מי שמחיר את האשה לשוק, והוא שמע בעלמו הגי"ד מפי הצעל, ופסל את הגט בעקבות העברתה על הגי"ד, איך יוכל להתירה אח"כ רק משום שיש אנשים המכחישים את דבריו, זו זומן שהוא יודע האמת, שהצעל עשה גי"ד לאחר הביטולים טרם המסירה וכמו ששמע בעלמו מפורש יולא מפיו. [ופשוט דל"ש צוה הדין דאין עד נעשה דיין, המבואר בשו"ע (חור"מ סי' ז, ס"ה), וכמש"כ השב"י (ח"א, סי' קט"ז), וחרת"ם (אה"ע ח"ב, סי' ס"ה, ד"ה וז"ל), וד"ח (אה"ע ח"ב, סי' ז"ד), וצ"צ (אה"ע, סי' קס"ג) עי"ש].

בקיצור, להמציא מצדקי בנכלי דתות ועצות עקומים, להבשיר גט על ידי שילבו עדים פסולים להעיד אצל בי"ד פסול, נגד דברי מסדה"ג שלא בפניו ושלא בפני הבעל, תוך כדי לזלזל בחומר איסור א"א. דבר כזה לא עלה עוד על לב אדם ישר, ולא נשמע כזאת מעולם, וכדי בזיון וקצף.

ענף ה

עדות ד"לא ראינו" או ד"לא שמענו" אינו ראיה ולא מיחשב להלכה ב"הבחשה" בלל

צה.) אולם מלבד כל האמור לעיל (ענפים ג' וד'), ואף אם עדים הללו אכן היו יכולים להעיד עוה"פ אלל צי"ד כשר, [ודלח כנ"ל (ענף ג', אות ז)], והיו מעידים בפני מסדה"ג והצעל ע"פ כל גדר דיני גביית עדות: שלא שמעו ולא ראו הגי"ד של הצעל, מ"מ אכתי ל"ה מהני ולא מידי להכחישו. וזהו מכח הכלל הגדול: ד"לא ראינו" אינו ראיה (כמבואר כ"ג, א'), [וה"ה "לא שמענו", וכדכתב העיטור (אות ק', קבלת עדות), עי"ש].

והגם דקי"ל בשו"ע (חור"מ סי' כ"ט, ס"ג. ואה"ע סי' קנ"ב, ס"ד), דנמעמד אחד אכן הו"ל לא ראינו ראיה, [וה"ה לא שמענו וכמש"כ מאירי (כמבואר, סס)], עי' לחם רב (סוסי רכ"ט), ומים עמוקים (ח"ב, סי' מ"א), ורמ"א (שו"ת סי' ז"א), [ובשער אפרים (סי' קי"ב, ד"ה ומה) ל"ה לומר דאינו דומה שמיעה לראיה, ורק לא ראינו הוי ראיה צכה"ג, אצל לא שמענו לא, אלא שכתב דמהרשד"ם (חור"ד, סי' ל"ח), מהרש"ך (ח"א, סי' כ"ח), בצל"ל אשכנזי (סי' ו'),

זולאי על דעת הרב הוא מורה לכמוז וליתן... דאולינן צתר דברי הרב המסדר, דהצעל יהיז על דעה שלו, דלדעתא דהכי יהיז או מורה ליתן, עכ"ל. ואם חזינן דסמכו על סברה זו אף לקולא להכשיר את הגט אף צניגוד לטענת הצעל, א"כ כש"כ דיש לסמוך על דעת המסדר לחומרא כשבח לפסול הגט וכצ"ד, וצפרט כשדבריו מתאימים עם דברי הצעל, דגם הוא טוען כן, שעשה גי"ד שני לאחר הביטולים טרם המסירה, ופ"ו"ב.

ובן מצינו צדברי הפוסקים גם כלפי שאר מילי צנוגע סמיכת דעת הצעל, דהכל תלוי צדעת המסדה"ג. עי' ד"ח (אה"ע ח"א, סי' פ"ט, ד"ה הרי) שכתב, דכיון שמסדה"ג קרע הגט שכ"מ תיקף לאחר המסירה, זולאי שהסקים המגרש צדעתו שיחול מעכשיו ממש, אפילו כשהוא ע"ה ואין לו שום מושג צוה. וז"ל: דהצעל נותן ע"פ סידור וליווי של המורה אותו, על דעתו נותן, כן ה"נ כיון שהדיין אמר שיקרע הגט, וכונתו שיהא הגט מעכשיו... והשכ"מ נתן הגט על דברי המסדר, זולאי ג"כ דעתו שיחול הגט מעכשיו, לכן גם אם נקרע אח"כ כשר, עכ"ל עי"ש.

וב"ב הצ"צ (אה"ע סי' ש"א, אות ז'), וז"ל: דכיון שהוא היה הרב המסדר, והסופר והעדים גירי אצתריה, שהוא הוא המורה להם איך לכמוז ולתמוס, א"כ עיקר הדבר תלוי צו... וממילא אף שמהם לא שמענו... [ששם האשה נכתב צפסול], כיון דאנן סהדי דכולהו גירי אצתריה... דהוא היה העיקר והם טפלים אליו... א"א לומר שיש לדונו כאיש דעלמא המוציא לעז שבזולאי אינו נאמן, דשאני הכא שהוא היה המחירה ומוציאה מחזקת אשת איש... ומה זה דמיון לאיש דעלמא דפשיטא דלא יקום עד אחד, עכ"ל. ובעי"ז כתב בדברי מלביאל (ח"ג, סי' קל"א) וז"ל: הרי צלי ספק הרב נאמן אללה, וכיון שמאמנת שויה אנפשה חד"א, וכדאיתא בקידושין (ס"ו, ע"א) גבי ההוא סמיא, עכ"ל. וב"ב בקנין תורה בהלכה (ח"ד סי' קל"ה, אות ח'), דהכל תלוי צדעת מסדה"ג, עי"ש ותל"מ. [וע"ע פ"ב גימין (אנשים ג', אות כ"ו) ושד"ח (מע' כ', כלל ח', מד"ה ובעיקר), צתוקף נאמנות מסדה"ג].

צד.) אמנם אף יותר מזה יש דברים צו צנ"ד, דאף לולא נאמנות היחירה של מסדה"ג כלפי שאר עדים צתור אדם חשוב ומוסמן וכנ"ל (אותיות ז"ב

כתבו דאין לחלק בך, אבל לא מצינו שכ"כ להדיא, ונ"ע. **ב"ב**, הרי הרדב"ז (ח"ד, סי' נ"ו, ד"ה וטעמא) [הוצאו דבריו בבב"ב (ח"מ סי' כ"ט, הגב"י אות ל"ו)] ס"ל, ללא שמענו ולא ראינו ל"ה ראייה כלל ואף במעמד אחד, וא"כ מסתבר דבהנוגע להתרת א"א יש לחוש לשיטתו. ובפרט לפי מש"כ ביש"ש (כחצות פ"ב, סי' ל'), דצוה"ז שהנהיגו חומרות רבות בנתינת הגט, הו"ל לא ראינו ראייה והכחשה לחומרא, אף כשלא היה במעמד אחד, ע"ש. וא"כ דון מינה, דה"ה דיש לנו לחוש ולילך לחומרא גם לאורך גיסא, דאף במעמד אחד לא הוי ראייה לקולא, ודו"ק.

מוטל עלינו לעשות כן, וכ"פ בהרשד"ם (חיו"ד, סי' ל"ח), ושער אפרים (סי' קי"ב, ד"ה ומה), ע"ש. וא"כ ה"נ צנ"ד, צודאי רחוק ומוקצה מן השכל, לחשוד את מסדה"ג הידוע כת"ח מופלג לדיק צדרכיו וחסיד צמעשיו, שיצר וצדה מלצו יש מאין, כאילו ששמע מפי הצעל דבר שלא אמר מעולם, ועד כדי כך, שיהיו להכריז צפומצי "בסקר" [ח"ו]: שהגט פסול וצנייה משני ממזרים, ולא יעלה על שום דעת אדם לומר כן, רק לשקרן שהוא גם שונאו.

ז"ב מאלפים דברי חבצה"ש (אה"ע, סי' כ"ח) שכתב צוה"ל: שמעתי מפי הרה"ג מו"ה דובריש ראפיפורט ז"ל אצד"ק לוצלין, שהיה מקובל מפי רבו הגאון צעמח"ס נודע בשערים אצד"ק לוצלין ז"ל, שצבוא לפניו איזה שאלה, מקודם הוא שוקל צשכלו על אמיתת הענין לפי שכל האנושי האיך הוא, ואם נראה לו לפי שכל האנושי שהדבר אמת, אז הוא מעיין ע"פ חוקי תוה"ק מה משפטו. ובן הוא אצלי, צבוא לפני שאלת עגונה וכדומה, אם צרור הדבר צעיני לפי השכל ודעת צנ"א שהדבר אמת, אז אנכי מייגע עצמי למצוא צד היתר ע"פ חוקי ומשפטי תוה"ק. לא כן, אם אמיתת הדבר מסופק אצלי... ולכן ירא אנכי אולי רצה.. ולהקל ראשו אתה, ולכן צדה מלצו הדברים האלה... והעיקר אצלי מש"כ צתחלה, האיך נראה הדבר צעיניכס, אם אין לחוש לשקר ולרמאות צוה, עכ"ל הקילורין לעינים.

ז"ב הדבר גם צנ"ד, דיש לפנינו שלשה דרכים: א', שמסדה"ג משקר [ח"ו]. ב', שהעדים המכחישים את דבריו משקרים. [ובמבין שני דרכים אלה, ודאי דיותר מסתברא שהעדים משקרים, כיון דיש רגל"ד ע"ז מהא דחזינן שעשו כל הצדקאות שלא יעידו צפני הצעל ומסדה"ג, וגם שיגוצו צדריהם צניגוד לכל גדרי דיני גציית עדות, וכנ"ל (ענף ג'), ע"ש]. ברם, הלא יש לפנינו דרך ג' המכריע צינייה: דייתכן דאף אחד מהם אינו משקר, אלא שהעדים מחמת שעמדו צריחוק מקום מהצעל יותר ממסדר הגט, על כן לא שמעו את דבריו שנאמרו צקול נמוך קצת, וממילא שפיר ייתכן דמסדה"ג שמע מה שהם לא שמעו, ואין כאן שום "הכחשה" ציניהם. אלא דמכיון שהמכשירין היו להוטים להכחיש את דברי מסדה"ג מחמת נגיעתם צדבר היי"ט שהתעלמו מדין הנ"ל (אות ז'): שחייבים להשוות את צדריהם, וכדי ציון וקנף.

אמנם צר מן דין, הלא כתב הצו"ז (יו"ד סי' ל"ט, סק"ט), דאם שנים מכחישים זא"ז אם היה נקצ צחצר הכצד, לא הוי "הכחשה" משום דייתכן דאותו שלא ראה לא הרגיש צנקצ הקטן ולא מצאה, ולא ראינו אינה ראייה, ע"ש. ולבאזרה דבריו תמוהין צמושכל ראשון וצריכין עיון, דהלא שניהם היו שם צמעמד אחד, וצכהאי גוונא הלא קימא לן דלא ראינו הוי ראייה וכנ"ל (אות ז"ה, ד"ה והגם). ועבצ"ל צכוונת דבריו, דשאני צדבר הצריך התצוונות, דצכה"ג שפיר אמרינן דלא ראינו לא הוי ראייה אפילו כשהיו צמעמד אחד, משום דייתכן דמה שאותו שלא ראה, זהו מסיבת שלא דקדק די היטב להתצונן צדבר כל כך כמו השני שאכן התצונן ודקדק היטב ועל כן ראה. ושור"ר שכ"כ להדיא בלחם רב (סוס"י רכ"ט), דהיכא דיש לתלות שאחרים לא הצחינו צו, שפיר אמרינן דלא ראינו ל"ה הכחשה, וכ"כ בחשק שלמה (ח"מ סי' כ"ט, הגב"י אות כ') צשם המשפטי צדק (סי' ע"ה), ע"ש.

וא"כ ה"נ י"ל גם צנ"ד, דאפילו אם עדים כשרים היו מעידים צאופן כשר, שלא שמעו ולא ראו שהצעל אמר הגי"ד למסדה"ג, מ"מ צכה"ג אמרינן דלא שמענו ולא ראינו ל"ה ראייה, ולא נחשב כהכחשה על דבריו. מצשום דייתכן שהצעל אמר הגי"ד צקול נמוך [ואכן כך טוען הצעל שכן היה], ועל כן לא נשמע קולו רק למסדה"ג שעמד צסמיכות אצלו, אבל האחרים שעמדו קצת צריחוק מקום ממנו לא שמעו את דבריו, וז"פ.

החיוב להשוות דברי עדים המחבישים זא"ז בכל מה דאפשר (צו). **ובל** מה שכתבנו לעיל (אותיות ז"ה, ונ"ו), הוא צהתאם למה דקימ"ל בשור"ע (ח"מ סי' כ"ט, ס"א), וברמ"א (ח"מ סי' ל', ס"ב), דצכל מקום שאנו יכולים להשוות את דברי העדים וליישבם שלא יהיו מכחישים זא"ז,

מעולם]. **משא"ב** כלפי תנאי היה דדבר, לית לן הך כלל דאין דבר שזערוה פחות משנים, וכן יוצא מדברי התשו"ש הנ"ל (ענף א'), ודברי מלבי"א הנ"ל (אות ט"ט, ד"ה וא"כ), שפסלו את הגט מצלי להצריך לזה שני עדים.

א"ה: לימים העידו שני עדים צפני צי"ד על הגי"ד, ועי' פת"ש (אה"ע סי' י"א, סק"ח) בשם מאירי (צ"ק פ' הגזל) ורדב"ז (ח"א, סי' ע') ורמ"א (שו"ת סי' י"א) ונוב"י (קמא אה"ע סי' ע"ב) ללאפרושי מאיסורא מהני אף שלא צפניה, וכש"כ צאלמות הקיסטעס וכנ"ל (ריש הסי').

ענף ו

דשענת "תנאי היה בדבר" אינו מנגד להגמ

(קא). **וגם** זה אין לטעון ולומר, דדברי מסדה"ג והצעל שהיה גי"ד דדבר, הם מנוגדין מעטס לשון השטר של הגט, דהו"ל כאלו שמכחישין צוה את שטר הגירושין. **וא"כ** יהא שייך צוה מה שמאלד הצ"צ (אה"ע, סי' ש"א, אות ט') לומר, דכשמסדה"ג אומר [לאחר זמן רב מן הגירושין, שנחודע לו ע"י לימודו בהלכות שמות] ששם האשה נכתב בגט צטעות הפוסל. **ובתב** ללדד, דאינו נאמן ע"ז מדהו"ל כאלו שמעיד נגד שנים החתומים בשטר הגט, שדינה כאלו נחקרה עדותן צבי"ד שאכן נכתבה בכשרות, עי"ש. **וא"כ** ה"ה צי"ד, נימא דדבריו שהיה גי"ד בהגט, מנוגד מעטס שטר הגט, וכאלו שהעדים החתומים צה מעידים של"ה שום גי"ד.

אבל ז"א, דשאני התם, כשצא לפסול את הגט מכח שמה של האשה נכתבה באופן פסול, דהרי שמות המגרש והמתגרשת נריכין להכתב בהגט, וממילא הם כחלק בלתי נפרד מעטס נוסח שטר הגט, והו"ל כאלו שהעדים החתומים צה, מעידים ששמותם אכן נכתבו בכשרות, ומשו"ה שפיר י"ל דאינו נאמן להעיד על פסלנותם, כיון דדבריו מנוגדים משטר שי"צ עדים. **משא"כ** לענין תנאים וגי"ד בהגט הוא להיפק, דהרי קימ"ל במוש"ע (אה"ע סי' קמ"ו, ס"א), דאין לכתוב תנאי בתוך הגט, וא"כ פשוט, דמה שאומר שהיה תנאי או גי"ד בהגט, אין ד"ז מנוגד מעטס לשון שטר הגט, היות שלא כתוב צה התנאי, דהרי אין ראין לכתוב התנאי בהגט.

(קב). **וישו"ר**, שכדברינו אלה מפורש יוצא צשו"ת הרשב"א (ח"א, סי' אלף רמ"ו) המועתק בב"י (אה"ע, סו"ס קמ"ה), דאין כאן שום סתירה,

(צט). **ובש"כ** צי"ד, שכל הנוכחים שם ראו שהצעל אומר משהו למסדה"ג טרם מסירת הגט, אפילו אם לא שמעו מה שאמר לו. **ב"מ** המילתא דתמיהה מה שהפסיק אח"כ את כל מהלך קדר הגט, וקרא אותה צחוץ ונשתהוו שם לזמן, ורק לאח"כ כשצאו צחורה, המשיך לגמור את מעשה מסירת הגט, דבר מוזר כואת מיהא ודאי מידכר דכירי אינשי, דהרי א"א שלא יצחינו הנוכחים צמעשה צולט צוה. **וא"כ** אף שלא שמעו מה שדיברו שם, מ"מ שוב שייך צוה מש"כ הדברי מלבי"א (ח"ג, סי' קל"א), דאם ראו עכ"פ שהצעל מנענע צשפתיו ואומר משהו, אפילו כשלא שמעו מה שאומר, רק המסדר אומר ששמע שהטיל תנאי בהגט, הוא נאמן ודיה לפסול את הגט, עי"ש. **ולפי"ז**, ה"ה דגס צי"ד די לנו צמה שמסדה"ג אומר ששמע הגי"ד מפי הצעל, ושמסר ד"ז להאשה צחוץ, שיפסל הגט בהעצרתה על הגי"ד.

הכלל דאין דבר שבערוה פחות משנים הוא רק על כל "עצם" חלות הקידושין והגירושין, אבל לא על "אופן" החלות

(ק). **ואגב**, מה שטענו איזה מתחכמים, דאין צדברי מסדה"ג [או בהודאתה הנ"ל (ענף ז')] כלום, מהא דקימ"ל דאין דבר שזערוה פחות משנים, [ראה צמכתצו של צעל ויען אברהם (מייזעלס) שכ"כ]. הנה, כלל זה לא נאמרה רק על חלות עטס הקידושין או הגירושין, דצוה לא מועיל ע"א, או אפילו כששניהם מודים צדבר, וכדקימ"ל צכמה דוכתי בשו"ע (אה"ע, סי' מ"ב, ס"ב) וסי' ק"ל, ס"כ. וסי' קל"ג, ס"א. וסי' קנ"ב, ס"א), והיינו משום דכך גזרה תה"ק, דהקידושין או הגירושין אינם חלין, מצלי ראיית שני עדים, אפילו כשנעשו צאמת.

משא"כ צשאר מילי דצגיטין וקידושין, וכגון לענין אם ננקוט דהיה תנאי צדבר, או שציטלה, ודאי דכגי לן צכששניהם מודים, או צע"א, עי' שו"ע (אה"ע סי' ל"ח, סל"ה. וקמ"ג, ס"ה), וע"ע קרית מלך רב (אישות פ"ו, הכ"ג), [דומיא דצד"מ עי' שו"ע (חו"מ סי' מ"ו, סל"ז)], ובנתה"מ (שם, סק"ד). **ובמה"ט** נפסק להדיא להלכה ברמ"א (אה"ע סי' קמ"א, ס"ט), דכגי לן צכששניהם מודים שהצעל ציטל את השליחות, עי"ש, [וכן מש"כ בתו"ג (סי' קכ"ט, ח"י סק"ח) על מש"כ הב"ש (שם, סוסק"כ) צשם מהרא"י, דע"א יכול להעיד על שינוי שם אזי המגרש: דזהו דוקא קודם הנתינה, דלאח"כ הו"ל דבר שזערוה, זהו ג"כ משום דשם צא לפסול הגט שלא חל

משום שהעדים התחייבו בגט מעידים רק שה"כתיבה" היתה בלא תנאי, ואילו המעידים שאכן שהיה צו תנאי [צין עדים אלו או אחרים, וכמש"כ הב"י (שם), ומהריב"ל (ח"ב, סי' ה')] על דברי הרשב"א הללו] הם מעידים רק: שה"מסירה" אכן היתה בתנאי, אלא שנהגו שלא לכתוב התנאים בגט כלל. [ועי' בשו"מ (דביעאה ח"ב, סי' קט"ו) שכתב, דדברי הב"י ומהריב"ל הנ"ל נעלמו לפי שעה מן התומים (סי' מ"ו, סקמ"ט), [וכן מן הנתה"מ (שם, זיאורים סקמ"ו)], שכתב[ו]ן כן מד"ע ולא הזכירו[ו]ן מדבריהם כלום. ושו"ר דגם הרמ"א (שו"ת, סוס"י י"א) כתב כן, עי"ש.

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. הגילוי דעת מה שהבעל עשה בג"ד לאחר אמירת כל הביטולים, אלים כוחה טובא, להמיל פסול גמור על הגט ע"י העברת האשה עליה, מה שרוב מנין ובנין של המכשירין בגט מווינא יודו דבכה"ג פסולה.

ב. מלבד דעל ג"ד לא נצרך עדים, ובמש"ב התשורת ש"י [ודברי מלבי"א, ולא נמצא חולק עליהם], הרי בנוסף לזה הודית האשה בפה מלא על הג"ד לפני רב חשוב, ולבסוף אכן היה גביית עדות על הג"ד.

ג. הגביית עדות להכחיש הג"ד, מביון שנעשית על ידי דיינים הפסולים בתכלית מלדון בדבר, בין מצד שהם ידועים כשונאי נפשו של מסדה"ג, ובן מצד שלצורך פרנסתם הם נוגעים בדבר להעלים ולהחביש כח הגברים. ומלבד זה נגבית העדות בניגוד לכל גדר דיני גביית עדות, [ובש"ב נגד דברי מסדה"ג שיש לו יותר נאמנות להלכה משאר בג"א], באופן שהוא "דין מרומה" מובהק, והיה בלא היה מעולם כלל להלכה.

סימן ז

הפסול ד"קלא" אף כשהגט כשר בעצם

(קג). **ובר** מן כל דין, אף אם לו היה הגט כשר בתכלית [מה שז"א כלל, וכמבואר לעיל (סי' ג' - ו)], מ"מ היתה אסורה להנשא על סמך גט זה, והו' מכת הדין ד"קלא", כלומר ד"קול פסלות" על גט שלא הוכחש מיד, פוסל את הגט אף כשנתזרר אח"כ שהקול היתה צקרק, וכמש"כ המרדכי (סוף גיטין, סי' תס"ח) צ"ס ר"ת, והרא"ש (גיטין פ"ט, סי' י"ד) [שפסק דלריכה להמתין ג"ח מגט

השני, עי' פסקי הרא"ש (שם) צ"ס ר"ת, [הצי"א הרמ"א (שו"ת, סי' ז"א)], ושארית יוסף (סי' ל"א) [שכתב, דעכ"פ כשאין יולא מזה הוצאת לעו על צית דין המסדרים, עי"ש], ומשכנות יעקב (אה"ע, סי' ל"ח), ומשאת בנימין (סי' כ"ג), ועבוה"ג (סי' פ"א), וכ"כ צעל קנה בשם (צכמ"י) [מוגל בפנקס בי"ד (מסמך 5021)], לליכא שום חולק ע"ז.

ומעתה, כש"כ וק"ו צ"ב של ק"ו צ"ד, שהיה "קלא" דפסול חזקה מאוד, ע"י שיצא כרוז "צכתב" מצית דינו של "מסדר הגט" עצמו, שהגט פסול וצטל, ונתפרסמה צפומצי בפנקס בי"ד (מסמך 1074), מה שמגעת בכל קצוי ארץ צמחירות הבזק צרגע כמימרא. בנוסף לזה, הוכרו הנוסח צע"פ צשעורי קול בי"ד (שיעור ק"ע), הנשמעת בכל כדור הארץ צכ"ד שעות ציממה, למשך חדשים שלמים טרם שיצאו ה"היתרים" הריקנים והמופרכים, צודאי דאין לך "קלא" מוצהק יותר חזק וגדול מזה, הפוסל את הגט אף אם ה" מתזכר אח"כ שהקול היה צסקר או צטעות [מה שז"א צ"ד], ו"פ.

אף בהגט מווינא פסלו לבסוף הגט, ואסרוה לינשא בלי גט שני קד). **ובדאי** לדעת, דאף צהגט מווינא, דכתבו הפוסקים דרצו המכשירים צשעתה וכנ"ל (סי' ג', ריש ענף א') עי"ש. **אמנם** זה היה רק אלל היריד הראשון (יערוסלוב, שע"א), אלל אלל יריד השני (קרעמניץ, שע"ב), אסרו עליה מלהינשא עם אותה הגט, אלא חייבה להמפשר עם הצעל, ומשלם לו את מציעותיו, כדי שישכים ליתן לה גט שני, וכן היה, וכמ"ש הסמ"ע עצמו [שה"י מסדר הגט הראשון, ומראשי המתירין צשו"ת גאוני בתראי (סי' ג"ב)], צסוף תשובתו (מכמ"י) [שנדפס צשו"ת הב"ח "זכרון אהרן" (חדשות, סוס"י ז"א), עי"ש].

ומה שכתב, דחייבה כן רק מן הטעם ד"קלא", ייתכן דציריד השני שהתקיימה לאחר שזקן פוסק הדור, ה"ה צעל הלבושים כזר כתב תשובותיו [שנדפסו צשו"ת מהר"ם לובלין (סי' קכ"ג, וקכ"ד)] לפסול את הגט צמוחלט. **ובפרט** תשובתו השלישי [שם, סי' קכ"ה] מה שכתבה צמסירת נפשו וצשארית כוחותיו שלשה ימים לפני פטירתו, כשהיה מוטל על ערש דוי, וכתבה צמיוחד להרצנים המשתתפים צאסיפת וועד הארלות צציריד השני, ומסיק שם צתקיפות שהוא עומד על דעתו שהגט פסול צמוחלט, כנראה דזאת הכריע את הכף צמה שהחליטו לפסול את הגט ציריד השני.

סימן ח

דבנ"ד שעברה על התנאי בקו"ע, א"א להגט להתכשר ע"י קיום התנאי דלאח"כ

[ובו ג' ענפים]: א. דין תנאי וגו"ד דבקו"ע שהבעל מקפיד שתתקיים קודם הגט. ב. דין קיום תנאי וגו"ד שבקו"ע. ג. דהעברה בקו"ע על תנאי וגו"ד דבשו"א"ת כבנ"ד, פוסל הגט במוחלט בלי שום אפשרות תיקון כלל.

ומעתה, אחר שהוכחנו (סימנים ג' - ו'), דכו"ע מודים בנידון דידן שהגילוי דעת יש לה תוקף מוחלט לפסול את הגט. א"ב שוב חל עלינו חובת הביאור, אם יש אפשרות לתקן ולהכשיר את הגט, ע"י שהאשה תחזור לקיים תנאי ההסכם, ואם תמצא לומר דזה מועיל להכשיר את הגט, מאימתי חל כשרות הגט ועל הוולדות שגולדו על סמכותה, אם רק על העתיד מכאן ולהבא, או גם למפרע משעת נתינתה. **ונבאר** החילוקי דינים שבוה בס"ד.

ענף א

דין תנאי וגו"ד דבקו"ע: מה שמוטל עליה לעשות עוד קודם נתינת הגט

קד). **הנה,** צוונא שע"פ הגי"ד היתה נריכה לעשות איזה דבר עוד "טרם" נתינת הגט, וכגון להשליש צעזרו ממון או חפצים, ואח"כ נודע לו שהטעם. **בבה"ג** פסק בתשו"ש (קמא, סי' מ"ח), [צנתן גט על דעת שכזר השלישו מעות צעזרו, ואח"כ נודע לו שעיקלו את המעות צע"ג], דזה פוסל את הגט מבלי אפשרות לתקנה עוד, [דומיא דהעברה על תנאי דצו"א"ת וכדלקמן (ענף ג')]. **דאפילו** אם תתן לו עכשיו את המעות מ"מ כבר נפסל הגט משום ש"עצרה" על רצונו שהמעות יהיו מושלשים כבר צעעת מתן הגט, כדי שמיד לאח"כ יקבל את המעות בלי שום שהייה, וע"כ נריכה גט אחר [ולתמתין ז"א יום מגט השני].

ז"ל התשו"ש (ס): הרי לא רצה המגרש ליתן הצריכה ציד האשה כלל [שמוכל ליתן לו לאחר זמן], ועוד דרצה שיהא בטוח, [ומשו"ה הקפיד שיהא "מושלש" כזר], ודומה למש"כ הפו"ז (אה"ע סי' ל"ט, סק"י"ט) צע"מ שאראך מנה, דלריך להראות מיד כשתצדע שיראנה, משום דכוונתה היתה שמהא בטוחה שיש לו, וכה"ג כתב בעצי ארזים (ס, סקמ"ח),

אלא דמשום כבוד המכשירים, [וצפרטו כשכזר נקטו כדצריהם ציריד הקודם], עשו כעין פשרה לחלות את חיובה בגט שני על הפסול ד"קלא". **ובעין** ראייה לדבר, דהרי הקמ"ע עצמו כתב (ס) דהתם לא מיחשב כ"קלא", משום דהיתה "קול ושזכרו עמו", דתיכף אחר יציאת קול הפסול הוליא צירור הלכה לכשרות הגט וצדימתי דצרי הפוסלים, וא"כ מדוע חייבה עכ"ז בגט שני מטעם "קלא". **אלא** ע"כ מוכח דיט דצריס צגו: דלעולם משום הפסלות שצעמס הגט חייבה קן, ומה דתלאזה על "קלא" הוא רק מטעם הנ"ל.

[אבל צנ"ד, לא נחצטל הקול מעולם, דמלצד מה שלא פרסמו שום "צירור" כלשהו לכשרות הגט, ולא דחו מעולם את טעמים החזקים שצערעור הפסלות. הרי אף היתר היצט והעלוצ ג"כ לא הוליאו רק אחר כמה חדשים שכזר הוחזק קול הפסול. ואף זאת לא הפילו צרציס רק צאופן מוגבל ומצוממס מאוד, כי היה על אפס וחמתם, כל עצם הודחתם צקיומה של ערעור על פסלות הגט ממסדר הגט עצמו, ומה גס עוד צצירוף צירור כה חזק... וגם לצד האשה ל"ה ניחא להו צפרסוס מכתציס כה עלוציס וחלשים לאישור כשרות גיטה וצניה, לעומת ערעור פסלות חזק כ"כ, צאופן שנוקה ורעמה היוצא לה מזה היא גדולה הרצה יותר מטוצתה... וממילא צרור דלהלכה לא נחשב נ"ד כציטול ה"קול" כלל].

ועכ"פ איך שיהיה הטעם במה שחייבה בגט שני, זהו מיהא מציאות ברור: דלמעשה פסלו את "הגט מווינא", ואסרו עליה מלהינשא עד שתקבל גט שני, ודלא כפי המקובל בטעות כאילו שאכן נישאת באותה הגט מווינא, מה שז"א וכנ"ל.

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. אף לפי דעת המסלפים ומכשילים שהגט בנ"ד כשר [מה שבאמת זה אינו, אמנם אפילו לפי דבריהם], יש בנ"ד הפסול ד"קלא" מה שמטיל פסול אפילו על גט הכשר בעצם.

ב. אפילו בהגט מווינא שרבו המכשירין בשעתה, עב"ז פסלו למעשה את הגט עכ"פ מדין "קלא", ואסרוה מלהנשא לשני, עד שתתפשר עם בעלה ויתן לה גט בשר, וכן היה.

בעובדה דומה ממש, ע"ש. ואמו משום שנכשל בלשונו והחסיר מלפרש כהוגן כוונתו המוצן מאליו, משום כך לא נפסל הגט בכשחזרה ונכנסה בעש"ג, דלל הגי"ד מהכא, הלא אכתי נשאר קיים האומדנא דמוכח בכוונת דבריו, והלא קימ"ל דבאומדנא דמוכח ל"ב גי"ד כלל, וגם אינו מתבטל ע"י הציטולים, וכנ"ל (סי' ד), וע"ג. ובמילא פשוט, דאף דאם לו היה כותב כן, מ"מ צרור דע"פ "כללי הוראה" לא היינו רשאים לנקוט כוותיה, דהו"ל יחיד ממש נגד כל הפוסקים וצפרט בנוגע לאיסור החמור דא"א.

אבל באמת, ללאחר העיון נראה צרור, דלא כחז כן רק בתורת סניף, ודוקא בגוונא דמייירי התם, שהבעל עשה את הגי"ד לאחר כתיבת הגט ולאחר שכבר נתן הגט ביד השליח, וכדקמפרש איהו גופיה טעמיה התם עפ"מ ש"כ הב"ח (חדשות סי' ז', אד"ה מוקף, וד"ה אצל), דבכה"ג קימ"ל דגי"ד בגיטא לאו מילתא היא. ושזוהו גם הסדר כוונת הרמ"א (אה"ע סי' קמ"א, ס"ב) כמ"ש"כ הפ"ו (שם, סקמ"ח), משום דלא עשה הגי"ד בשעת מינוי השליחות, וכ"כ להדיא חילוק זה גם בברכת יוסף (אה"ע, סי' ז'), דדוקא לאחר מעשה הנתינה ליד השליח ל"מ גי"ד, ע"ש. [והגם, דכל עיקר ציאת הבעל מאמעריקא, היה ע"פ פשר מוקדם שתחתום על היציאה מעש"ג. מ"מ אכתי אין זה משווייהו כגי"ד דמקודם הכתיבה, כיון דנסיעתו המשך זמן רב, אם כן הוא ליה כגי"ד ד"מקודם לקודם" להכתיבה. ובמש"ב הב"ח (שם, ד"ה וראיתי) על חילוק הצ', דבעינן שלא יהיה הפסק גדול מעניינים אחרים בין הגי"ד ולהכתיבה, ע"ש].

משא"כ בגוונא שהגי"ד נעשה בתכיפות טרם להכתיבה, גם המנ"פ מודה דאזלינן בתר דעתו הגלוי והמוצן באומדנא דמוכח, ולא בתר לשונו המדוייק. בקיצור, עיקר טעמו של המנחת פתים על מה שהקיל שם ליזיל בתר לישניה המדוייק של הבעל, ולא בתר כוונתו, הוא משום שלא עשה את הגי"ד רק לאחר מעשה נתינת הגט ביד השליח, וכמו שהסביר בעלמנו שם וכנ"ל. וא"כ נמנינו דבגוונא דהתם, איה"נ של"ה נפסל הגט אף גם אם הייתה עוברת על לשונו המדוייק של הגי"ד, ומש"כ דלשון הגי"ד נתקיימה עכ"פ, לא כתב כן רק לסניף ולרווחא דמלתא, אצל לא ע"ז סמך, וז"פ.

ומלבר כ"ז, הרי משמע מדבריו דמייירי בכשהבעל גנב משלה, והיה מחוייב להחזיר לה ע"פ

עכ"ל. ובן הציא מהבית שלמה (אה"ע, סי' קל"ז), דכשהבעל מסכים ליתן ג"פ מחדש, אלא שרואה שמקודם תקיים האשה הגי"ד, צודאי שאסורה להנשא עד שתקיים לזונו ותשיג מצעלה גט שנית, ע"ש.

ובן פסק גם במנחת יחיאל (ח"ג, סי' ל'), [באשה שהטעתו שכבר השלישה ממונו, ולצדק נחגלה שלי"ה שם רק ניירות אחרים, פסק ע"פ דברי ההרי בשמים (מניינא, סי' נ"ה), דהיכא שקוצר שכבר קיימה התנאי גרע טפי, ולכו"ע הגט פסול, ול"מ שוב אם תקיים ולריכה גט מחדש, ע"ש. וב"ב בברכת יוסף (אה"ע, סי' ז'), [בכשנתן הגט אדעתא דהכי שכבר השלישה לו חכשיט עם מרגליות, ואח"כ נודע שהחסירה ממנה כמה מרגליות], ופסק דאסורה להנשא לאחר אפילו אם תשלים לו המרגליות, עד שתקבל גט אחר מצעלה, וזולת במקום עיגון גדול, כגון, כשנעלם וא"א להשיג ממנו גט אחר, או כשממאן מליחן גט שני אף כשתחזיר המרגליות], יש להתירה להנשא צלי גט שני, אצל גם בכה"ג דוקא רק לאחר שהשלימה לו את המרגליות החסרים, ע"ש.

ביאור דברי המנחת פתים התמוהים

(קו). **ומש"ב** המנחת פתים (אה"ע סי' קמ"ה, ס"ט), דכשהבעל גילה דעתו להשליח, דבלי שתחתום האשה שמוציאה התציעה מעליו בעש"ג, אינו גט, והיא אכן חתמה ע"ז טרם הגט, אלא דלאח"כ חזרה והכניסה מחדש את התציעה נגדו בעש"ג. ופסק, דכיון דבשעת הגט נתקיים דבריו, שהיה כתב חתום ממנה על הוצאתה מעש"ג, יש להכשיר את הגט מעיקר הדין. אלא דעכ"ז ראוי להחמיר, כי כמה פוסקים וצינייהם החשיב משה (אה"ע, סי' ע"ו) נקטו כדעת הפוסלין בהגט מווינא, עכ"ד ע"ש. והיות, שהרבה מקלי זמנינו התאחו על זה, וכאילו דבכ"מ שאפשר להעמיס בלשון הבעל שונה מכוונתו, הגט כשר. והגם, דבנ"ד שהגי"ד היה באופן דשוא"מ בלא"ה אינו נפק"מ בזה, דהרי בכה"ג ל"ש לתקנה עוד, וכדלקמן (ענף ג'), מ"מ לשם צירור הדברים בגוונא דהגי"ד היה בקו"ע, נבאר דבריו.

דהנה במושכל ראשון דבריו תמוהין מאוד, דהלא הדבר צרור באומדנא דמוכח טובא הגלוי לכל העולם, דעיקר כוונת הבעל היה שלא תבצענו עוד בעש"ג לעולם, ואילו היה יודע שתחזור ותבצענו צודאי שלי"ה מגרשה, וכ"פ להדיא בהרי בשמים (מניינא, סי' פ"ח)

צפועל ממש, ואף אחד מהם לא אשתמיט לומר [כדברי הקלים והמכשילים צנ"ד]: דכל שהצטיחה לדיינים ע"י חתימתה שתקיים את רצונה, דסגי צוה, וזפו"ב.

בתנאי דבקר"ע, בשמקפיד שתקיימה בזמן קצר לאחר הגט

קח). **אמנם**, אפילו בתנאי או גי"ד דבקר"ע, אין זאת אומרת דהצריחה צידה להמתין זמן רב מלקיים התנאי, וכל עוד שתקיים את התנאי אף לאחר שנים רבות, יתכשר הגט עי"ז. **דבבר הסביר בערוה"ש** (אה"ע סי' קמ"ג, סל"ט), דצדכר דאין סהדי שכונת הצעל היה, שחשעה הפעולה בסמיכות זמן רצוי לקבלת הגט, אם לא עשהה כן אלא שהמתינה זמן רב מלקיימה, נפסל הגט אפילו כשלא אמר בפירוש שעליה לעשותה מיד עי"ש, ולא נמצא חולק על דבריו הפשוטים הללו.

בשקיימה התנאי דבקר"ע אם הגט חל למפרע משעת נתינתה

קט). **ובגוונא** כשקיימה התנאי [או הגי"ד, ונתנה לו המאחזים זמן] לאחר זמן קצר, אם הגט חל עי"ז למפרע משעת קבלת הגט, או רק מאז ולהבא, ונפק"מ גדול לענין כשרות הולד, כשעצרה ונשאת לאחר טרם קיום התנאי. זה תלוי ועומד בלשון התנאי [או הגי"ד], דאם אמרה בלשון "מעכשיו" או "מהיום" [ולכמה פוסקים גם "על מנת"] או חל הגט [לאחר נתינת המומן] על למפרע משעת קבלתה.

ולכמה דיעות לעולם מתכשר הגט למפרע ע"י קיום התנאי [או הגי"ד] דבקר"ע, משעת קבלת הגט, לכיון דנכתב זמן בתוך הגט, הו"ל כמו שהתנה בלשון ד"מעכשיו" שתחול מאז, והמחבר (אה"ע סי' קמ"ג, סוס"ב) הכריע צוה לחומרא, עי"ש. **אמנם**, בעמק שאלה (סי' קט"ז, ד"ה וראיתי) כתב בפשיטות, דכהיום שקורעין את הגט לאחר שנמסרה לה, שזב א"א להגט שתכשר ע"י קיום התנאי, עי"ש. **ובמשמע** דכן הוא אף להסוברים שהגט מתכשר למפרע משעת נתינתה, דמ"מ צעין שהגט יהא קיים בראותו זמן, כדי שיהיה מקום על "מה" שתחול (למפרע), עייש וז"ע].

האיסור שתנשא טרם קיום התנאי, והחוב להפרישם בשעברה

ק). **ועב"פ**, זה מיהא צרור לכו"ע צלי שום חולק כלל, דאף בגוונא שהגט מתכשר ע"י קיום התנאי, [וכגון צע"מ שחתיני לי מאחזים זמן], ואפילו בגוונא שהגט מתכשר אז למפרע משעת נתינתה. **דב"ב**

תוה"ק אותו הממון מה שצבעו צע"ג. **ובבה"ג** כשרוצה להוציא משלה, כבר כתבו כמה פוסקים דגי"ד לאו מילתא היא, [עי' היבלי שן (תלמידי, סי' נ'), ולבו"ב (מיינא, אה"ע סי' נ"ג)]. **וגם** עכ"ל, דמיירי כשצבעו מקודם לכן צבי"ד והוא סירב מלצוא, דאל"כ האין שתק מלמחות על ענש הליכתה צע"ג, וצפרט שפסק עוד להכשיר עכ"ז את הגט, א"כ הרי אין לך מחזיק ציד ההולך לפני עכו"ם גדול מזה, מה שכתב הרב"א (ח"מ סי' כ"ו, ס"א) דמנדין את המחזיק צידו. **א"ו** דלחומר הנושא, עכ"ל כנ"ל אלא שקינר דצדכריו, ועכ"פ צרור דאין ללמוד שום קולא מנידון ידידה לעלמא, וכש"כ ללא לנ"ד, השונה מהתם צכמה חילוקים יסודיים לחומרא, וכנ"ל (סי' ה' ו'), וזפו"ב.

ענף ב

דין קיום תנאי וגי"ד שבקר"ע: מה שמוטל עליה לעשות לאחר קבלת הגט

קז). **הנה** הדבר פשוט, דכל מה שדנו הפוסקים אם האשה יכולה לתקן ולהכשיר את הגט ע"י קיום התנאי [או הגי"ד] לאחר זמן, הוא רק בתנאי שהיה צדכר קו"ע, כלומר שהיתה צריכה לעשות איזה דבר, כגון ע"מ שחתיני לי מאחזים זמן [ולא קצע זמן ע"ז], והיא עצרה עליה רק צדכר שוא"ת, כלומר שעדיין לא עשתה מה שהיה מוטל עליה לעשות לפי התנאי, דהיינו שלא נתנה לו עדיין המאחזים זמן. **דבזה** שפיר שייך לומר, דהגם דאיה"נ ד"לא קיימה" עדיין את התנאי, אבל מ"מ מיהא גם אחתי "לא עצרה" עליה, וממילא לא נפסלה הגט, אלא שתלויה ועומדת בקיום התנאי וצדיעוה, ומשו"ה אם קיימה לצדק את התנאי, שפיר מהני להכשיר את הגט, וכדקימ"ל בשו"ע (אה"ע סי' קמ"ג, ס"א), עי"ש.

וזה מיהא פשוט ואז"ל, דלא ייתכן צשו"א לתקן ולהכשיר את הגט, רק דוקא ע"י קיום התנאי למעשה צפועל ממש, וכגון שחתן לו המאחזים זמן, אבל טרם כן לא יתכן כלל להכשירה רק על סמך "הצטחתינה", אפילו אם "צבטיח" לו זאת בחתימת ידה לדיינים שתקיים את התנאי עד זמן קצר צמקודם האפשרי, דהרי הצעל אינו מסתפק בהצטחות, אלא שמקפיד לקבלה צפועל דוקא. **ובן** יוצא צרור ממשמעות דצרי כל הפוסקים שדנו על שאלות שונות ד"גט מוטעה", מתי הגט מתכשר צקיימה שלאחר זמן, ומתי לא, ולכולם מיהא מיפשט פשיטא להו דעכ"פ אין ענש אחרת רק שתקיים את רצונו

אסורה עכ"פ להנשא לשני טרם שתקיים התנאי בפועל ממש ותתן לו המאחזים וזו, [דהיישין שמאזזה סיבה לא תתן לו, או שמא ימות מקודם לכן, ונמנעת עוברת על אשת איש, וצנייה ממוזרים, ואכמ"ל], ולא סגי בהצטוות וחתומות לדיינים וכנ"ל (אות ק"ז, ד"ה וזה), ע"ש.

וגם זהו הלכה רווחת לכו"ע צלי שום חולק כלל, דאפילו בדיעבד אם עברה ונשאת טרם שקיימה את התנאי [בפועל ממש], אז חייבים להפרישם זמ"ז עד שתקיים התנאי, וכדנפסק להדיא בשו"ע (אה"ע סי' קמ"ג, ס"ב) וז"ל ואם נשאת, יפרוש ממנה עד שתקיים התנאי, עכ"ל ע"ש. וליבא שום חולק ע"ז ואף לא שיטה יחידאה, וכן פסק הישוע"ק (שו"ת, סי' כ"ה), וז"ל: אמנם צלי חזרת המטלטלין חלילה לה להיות עם בעלה, והמקיל בזה עמיד ליתן את הדין, עכ"ל.

נישאת קודם קיום התנאי דקו"ע, אם הקפיד ע"ז נפסל הגט

קיא). והנה, לפי דברי ערוה"ש הנ"ל (אות ק"ת, ד"ה אמנם), דבהמתינה יותר מומן שמסתבר שלא הקפיד, אז נפסל הגט אף כשלא קבע זמן לקיום התנאי, א"כ אחיא דאם נשאת בכה"ג טרם שקיימה את התנאי, דהגט נפסל ע"ז. **דבשלמא** כשקבע זמן לקיומה, שפיר סמך לצו וצטח שמהא מוכרחת לקיימה עכ"פ טרם הגעת הזמן, כדי שלא תיעשה למפרע לאשת איש וצנייה מן השני יהיו ממוזרים, [אלא דהפוסקים אסרוה להנשא טרם קיום התנאי מכח חששות הנ"ל (אות ק"י)].

אבל כשלא דקדק לקבוע זמן לקיום התנאי, והתנאי היה דבר שמקפיד עליה שתקיים צמוקדם, בודאי שמקפיד עכ"פ שלא תנשא לאחר טרם קיומה את התנאי, דכיון דהוא דבר שמקפיד עליו שתקיים צמוקדם, ועכ"ז לא קבע זמן לקיומה, על כרחך דרק ע"ז סמך לצו וצטח שתקיימנה צמוקדם, צמה שמהא מעוכבת מלהנשא לאחר טרם כן. **וא"ב**, אם נשאת בכה"ג טרם כן, הגט פסול וצריכה גט שני, [ראה לקמן (אות ק"ב, ד"ה ולפי"ו)].

קיב). והא דלא אמרינן בכה"ג, כשעברה ונישאת קודם קיום התנאי, דתנא מזה ומזה, ולמה די להפרישם זמ"ז רק עד קיום התנאי, דמשמע דאח"כ מותרין לחזור ולדור ציחד. זהו משום דכלפי הקנס דתנא מזה ומזה דהו"ל רק מדרבנן, לענין זה מקילינן שלא לחייבה להתגרש מן השני, כל עוד שקיימה את התנאי

לצוקף, [ע"י ב"ש (שם, סק"א), ע"ש]. ולפי"ז יונא, דבדבר שהצטח מקפיד שתקיים צמוקדם, דבכל אופן חייבת לקיימה עכ"פ קודם שתנשא, ואם עברה ונשאת קודם לכן, הגט פסול, [וכדלעיל (אות ק"א)]. **ופשוט**, דאף אם נימא דלענין הקנס מדרבנן דתנא מזה ומזה, ננקוט לקולא [שהגט אכן מתכשר ע"ז למפרע], מ"מ לענין איסור ערוה החמורה דא"א דמה"ת, בודאי נקטינן כהג"ד שהגט כבר נפסל, וצריכה לקבל גט חדש. ובן פסק הישוע"ק (שו"ת, סי' כ"ה), וז"ל: ומחוייבת לקבל ממנו גט אחר... והמקיל בזה עמיד ליתן את הדין, עכ"ל.

ענה ג

דין העברה על תנאי וגי"ד שבשו"א"ת: מה שאסורה לעשות לאחר קבלת הגט, דאם עברה ע"ז ובבנ"ד, נפסל הגט במוחלט בלי שום אפשרות תיקון כלל, וצריכה גט שני לכו"ע

קיג). **ובל** מש"כ עד כאן (ענפים א' וצ'), הוא דוקא בגט הניתן על תנאי [וגי"ד] שעליה לעשות איזה דבר באופן דקו"ע. **אמנם**, כשהתנאי [או הגי"ד] הימה באופן דשו"ת, כלומר על מנת או אדעתא דהכי: שלא תעשה איזה דבר, וכגון על מנת שלא תשמה יין, והיא עברה על דבריו צקו"א שאכן שמתה יין פעם אחת. **בבה"ג** שזכר א"א לתקן ולהכשיר את הגט צשו"א, דאף אם תפסוק מעתה ולא תשמה יין לעולם, מ"מ לא יתכשר הגט בזה, דהרי כבר נפסלה צרגע שעברה על דבריו.

וממילא פשוט, דל"ש עוד לתקן ד"ז למפרע צשו"א, דאף וצמה תחזור להכשירה הראשון, כדי משום שהפסיקה מלהמשיך צשתיית יין מכאן ולהבא, אטו יתוקן ע"ז מה שכבר שמתה יין בעבר. דהרי מאותה רגע שמתה יין כבר נפסל הגט לחלוטין, מבלי שום אפשרות להכשירה עוד לעולם, וכלשון המבואר בשו"ע (אה"ע סי' קמ"ג, סי"ג) דבכה"ג "אינו גט" כלל, וצריכה גט מחדש ע"ש, וכפ"ו צ.

קיד). **ומעתה**, לאחר שציארנו צקנרה דיני קיום תנאי וגי"ד בגט, ניחוי אכן צאיזה סוג מהנך סוגים שהיה הגי"ד צנ"ד. הנה, צנ"ד גילה הצעל דעתו צ"פ [לפני סידור הגט כשנו"ג צפרטי ההסכם, וגם צוקף סידור הגט, לאחר אמירת הציטולים] שנותן הגט רק אדעתא דהכי שחזיק עצמה להסכם,

ההסכם באופן דבוק"ע, כלומר שלא הכניסה עדיין בעש"ג שום תביעות צניגוד להסכם. וגם לא הייתה מעכבת ממנו הילדים למשך זמן ממושך.

[דהגם דעכבת הילדים ממנו היא העברה באופן דבוק"ע, מ"מ דמיא להעברה דבאופן דקו"ע - עכ"פ לענין זה: דשוב א"א לה לתקן ד"ז למפרע, דומיא דזהעברה דבוק"א וכדלקמן (אות ק"ח), דהרי מה שתשלם לו אח"כ זהו מכח החיוב דאז, [דומיא מש"כ המוסריים, דא"א לתקן החטא דביטול תורה, דאם ילמוד אח"כ ה"ה מכח החיוב דאז], וז"פ. וגם זוה שונה עכבת שילוח הילדים אללו מעכבת החתימה על ההסכם, דעל עכבת החתימה גרידא יש זכותו למחול [אם רוצה עכ"פ], אבל על עכבת שילוח הילדים אללו, אינו צידו למחול ע"ז [אפילו אם רוצה], דהרי הקפידא שלו על פגישתו והשתייכותו עמהם אינו רק מפאת טובת עצמו, אלא גם בצביל טובת הילדים, וכנודע דזה נכרך להתפתחות צריאותם, והלא קימ"ל בשו"ע (אה"ע סי' קמ"ג, ס"ה ות') דמחילת הבעל על תנאו ל"מ להכשיר הגט רק בתנאי דלטובתו, ולא בתנאי דלנעורה, וכש"כ דלא בתנאי דלטובת אחרים, ואילו הקטנים עצמם הרי לאו בני מחילה נינהו].

איה"נ, דזוה שפיר היה מקום לומר, דעדיין יש צידה להכשיר הגט ע"י שתלך עמה לאשר ההסכם בחתימתה בפני השופט, [וז"ע לפי דברי עמק שא"ה הנ"ל (אות ק"ט)]. **אלא,** דלכו"ע הייתה אסורה להנשא טרם שחשבה כן, ואם נשאת חייבים לפרוש אותן זמ"ז עד החתימה וכנ"ל (ענף ז', אות ק"י). וגם הייתה רכיכה גט חדש אח"כ, צדדי להחירה להשני, וכמו שהבאנו לעיל (ענף א', אות ק"ה) מהבית שלמה והברכת יוסף, [ולהמתין ז"א יום מגט השני, וכמו שפסק התשו"ש, וכנ"ל (שם)], וז"פ.

אמנם אף צכה"ג, לא היה שייך לתקן כשרות הגט, רק אם עשתה כן תוך זמן קצר משעה שקיבלה הגט, דהרי כבר הבאנו לעיל (ענף א', אות ק"ה) מהעצי ארזים והתשו"ש, דבגוונא שצדדי הייתה כוונתו שחשבה זאת צמוקדם האפשרי, ועכ"פ לא תאחר מלעשותה זמן רב אם לא עשתה כן נפסל הגט מצלי חפשות תיקון. והרי זהו המליאות צנ"ד, דהקפיד שתאשר את ההסכם בחתימתה בפני השופט צמוקדם, דהלא טרם כן יתאפשר לה לצגוד בתנאי ההסכם, ולקפחו מציקורי הילדים, וכמו שמנעתו מזה למעשה צנ"ד למשך

כלומר שתקיים תנאיה, ואז"ל שמתממה בפני השופט, וכש"כ שלא תלחום נגדו צד"י או בעש"ג.

זאת אומרת, שהג"ד של הבעל צנ"ד הוא צרור היטב מאוד: שרוצה להנתק מתעלולותיה ולגמור עמה אמת ולעולם, באופן שיהא סמוך לצו וצטוה שיהיה לו מנוחה ממנה שלא תטרידנו עוד צשום דבר מהדברים שציניהם, לא צמידי דממונא, ולא צענין ציקור הילדים. וזוהו רק ע"י שתחזיק את עצמה להסכם, ולהחתימה בפני השופט, וכש"כ שלא תקפחנו למעשה מזכותיו דשם, ואז"ל שלא תלחום נגדו, לא צד"י ולא בעש"ג צדדי לצטום.

וא"כ פשוט, שאסורה לילך בעש"ג ללחום נגד ההסכם, לא רק מכח איסור ערכאות, שהוא חטא צל יופר כשלעצמה וכמצואר בשו"ע (תו"מ סי' כ"ו, ס"א). וגם לא רק משום, דכך הוא המוצן הפשוט צכל "הסכם" ששני צדדים מתפשרים צסכסוך שציניהם: שהסכסוך נפתר ונגמר ע"י הסכם זה, ושוב לא נשאר ציניהם שום טענות ותביעות נגדיים זע"ז, וא"כ פשוט דהר"ז כולל צנ"ד: שלא תכניס עליו בעש"ג שום תביעות לקפחו מן הזכויות המגיעים לו ע"פ ההסכם. ואף גם לא רק משום, שכן כחוצ מפורש צלשון ההסכם מה שחמתו אלל הגט: שהצדדין מאשרים זוה, שצהסכם זה נמפשרו כליל ציניהם, ולא יערכו עוד שום תביעות נגדיים זה על זה, וא"כ הר"ז כתנאי מפורש שלא תלחום נגד זכויותיו לא צד"י ולא בעש"ג. **אלא** משום דכך התנה להדיא צשעת הג"ד: שלא תלחום נגדו לא צד"י ולא בעש"ג, וכנ"ל.

הג"ד בני"ד בלולה משני פוגים ביחד, שוא"ת וקו"ע קטו). **ועכ"פ** נמצינו לפי הנ"ל (אות ק"ד), שהג"ד צנ"ד היא כלולה משני הסוגים כאחד, צין מהסוג דבוק"ע, דהיינו: לאשר את ההסכם בחתימתה לפני השופט, וכן שתקיימנה למעשה, וכגון לשלות לו הילדים לפי הזמנים הקצועים שם. ובין מהסוג דבוק"ע: שלא תלך ללחום לא צד"י וכש"כ דלא בעש"ג, לגרע את כחו מאומה מהמגיע לו ע"פ ההסכם. **ובעתה,** אף אם לו היה מקום לפלפל, על העברתה דבאופן דשוא"ת, וכגון אם [היינו עומדין עכשיו צימים ספורים שלאחר הגט, ו]הנידון שלנו הייתה רק, על מה שלא קיימה עדיין מה שמוטל עליה לעשות צקו"ע, כלומר שלא הלכה עדיין לאשר את ההסכם בחתימתה עליה בפני השופט. **אבל** לחידך גיסא, גם לא עברה עדיין על

חדשים א"כ ודאי דהגט כזר נפסל לחלוטין כנ"ד.
ובש"ב וק"ו, לפמש"כ לעיל (ענף ז, אות קי"א. ואות קי"ב,
ד"ה ולפי"ו) ע"פ דברי הערוה"ש הנ"ל (ענף ז, אות ק"ח),
דע"ס הנישואין טרם קיום תנאי שכזה, מטיל פסול על
הגט, א"כ פשוט דכזר נפסל הגט לחלוטין.

ועוד יש דברים בגו כנ"ד, דהרי צמה שהכניסה תביעה
צעש"ג למנוע ממנו הילדים, הוכיחה צה גליות
שאינן דעתה לקיים חיובה והסכמתה להראות לו הילדים.
וא"ב הרי"ו דומה למש"כ מהר"ם לובלין (סי' קכ"ג, ד"ה
ומה שרו"ס), דהיכא שהודיעה לו שאינן דעתה לקיים
התנאי, כמו התם שהודיעה לו שאינן דעתה לחזור ולהנשא
אליו, אז הגט בטל מפילו אם אח"כ תחזור ותסכים לקיים
התנאי, דצוה דומה תנאי שבקו"ע לתנאי שבשוא"ת, דא"א
לתקנה עוד, עיי"ש. **וא"ב** הרי אין לך "הודעה" יותר
חזק וגלוי מזה, שאינן דעתה לקיים את חיוביה, ממה
שהכניסה נגדו תביעות שונות צעש"ג, שבניגוד הגמור
לתנאי ההסכם, וממילא פשוט דאף עדיפא מאילו הודיעה
לו: שאינן דעתה לקיים את התחייבותה אליו, ועכ"פ ודאי
ללא גרע מזה, ודו"ק היטב צוה כי נכון הוא.

ברם כ"ו לא נזכרה אלא להעדפה, דכנ"ד כיון
שעברה על הגי"ד גם באופן דקו"ע, צמה
שהכניסה נגדו תביעות צעש"ג, לגנוז ממנו ביתו וחנותו,
ולקפחו מזכות ביקורים עם ילדיו, בניגוד להגי"ד ולהכחוז
בהסכם, פשוט דמאותה רגע ואילך כזר נפסל הגט
לחלוטין. **וא"ב** מה צ"ע, צמה שהו"א"ה לבסוף את
תביעותיה נגדו מעש"ג [לאחר היותה שם שנה תמימה,
חזייה לאחר נישואיה האסור], דאף אם תשלם לו את כל
הוצאותיו מה שגרמנה לו עיי"ו, ואפילו אם תשלם אללו
הילדים צהתאם להסכם. דהלא אפילו אם היתה עושה
כן מייד לאחר שנכנסה לעש"ג וקודם נישואיה האסור, ג"כ
לא היה מועיל להכשיר הגט, שכזר נחצלה ע"י עצם
כניסתה לעש"ג וכנ"ל (אות קי"ג) בלי שום חולק כלל. ומה
גם, דשוב א"א לה להשלים את החסרון מה שלא שלחה לו
הילדים משך ה' חדשים וכנ"ל (אות קט"ו, ד"ה דהגם), עיי"ש.

ויף מזה צרור, דאף מחילת הצעל על מה שנכנסה
לעש"ג, ג"כ לא היה מועיל כלל להכשיר את
הגט. דלא מציעא להרשב"א (נדרי"ם כ"ד, ע"א) דמחילה
ל"מ על מעשה, ודאי דכ"ה. **אמנם** אף להי"א בר"ן
(נדרי"ם כ"ד, ע"א) דמהני, [הוצא בב"י ורמ"א (יו"ד סי'

ל"ב, ס"כ), וע"ע תה"ד (ח"א, סי' ש"א), ומהר"ב"ח (סי'
ל"ו), זהו רק צנדרים דאימיה צחרטה מעיקרא, או
צצעות דשייכא ופק"מ עכ"פ מכאן ולהבא. **משא"ב**
בגט דל"ש צחרטה, [ול"מ צה מחילת תנאי, ו] אף ציטול
תנאי דמהני [כדקימ"ל בשו"ע (אה"ע סי' קמ"ג, ס"ה)], זהו
רק קודם שעברה עליה שלא תיפסל עיי"ו, אבל לא לאחר,
דכיון דנפסלה פ"א שוב א"א להתכשר עוד ופוס"צ לכו"ע.

ופשוט, דכל מה שטרם בקנה בשם (מכ"י)
[המוצג בפנקס בי"ד (מסמך 5021)]
לכזר, דאף אם תנא אח"כ מעש"ג לא יועיל להכשיר את
הגט, "מכיון שהטעתו צשעת נתינת הגט". **דב"ז**
לא נזכרה רק צנידון דידיה שהיתה תנאו צאופן דקו"ע:
שעליה להו"א מעש"ג את תביעותיה נגדו (כאילו שרצה
להרצה) מה שהכניסה עליו כזר, וכן עשמה, אלא דאח"כ
נחגלה שקרוביה הודיעו טרם כן צעש"ג שכל חזרתה מן
התביעה אינו רק כדי שתשיג גט, וכחז דמטעם שהטעתו
כזר צשעת נתינת גט, שוב לא תועיל הוצאתה עוד, עיי"ש.

ז"ה משום דהיכא שהיה מוטל עליה לקיים התנאי קודם
הגט והטעתו, גרע טפי מכיון דצשעת נתינת הגט
כזר היה מוטעה ועומד, וע"כ א"א עוד לתקן אף תנאי
דצקו"ע, [וכנ"ל (ענף א', אות ק"ה)]. **משא"ב** כנ"ד,
שהגי"ד היה צתנאי דשוא"ת: ע"מ שלאחר הגט לא תכנס
צעש"ג תביעות נגדו, צכה"ג פשוט וצרור לכו"ע בלי שום
חולק, דאף אם לא הטעתו צשעת הנתינה, וגם לא היתה
כוונתה אז להטעתו אח"כ, [מה דצאמת אכן כן היה כנ"ד
וכנ"ל (הקדמה, ד"ה תיקף)], מ"מ כיון שנכנסה צעש"ג שוב
א"א להגט להתכשר עוד ע"י יציאתה וכנ"ל, ולא הוצרכו
לזה רק כדי להו"א מלב ח"א שנתצלצל צוה].

ובפרט, דהלא דמיס תרתי משמע, דאפילו אם
תשלם לו את הוצאותיו, אכתי איך תוכל
לרפאות את הצער ואת העגמ"מ מה שגרמנה לו ע"י עצם
תהלוכי העש"ג, אפילו כשתתן לו אילי נציות האם יכופר
לה, דהרי זהו בניגוד הגמור לכוונתו הצרור צהגי"ד,
שרוצה שיהיה לו מנוחה ממנה ולגמור אתה אחת ולעולם,
וב"מ מדברי הברכת יוסף (אה"ע, סי' ז') שכתב: וכל
היכא דאטרותיה לצא לציי"ד, אינן לך קפידא גדולה
מזו עכ"ל, וא"כ כש"כ צאטרותיה לצא צעש"ג. [ושוב
הראינו הרה"ג מסדה"ג שלי"א, שכזר קדמני צוה
בעמק שא"ה (סי' קט"ו, ד"ה ולפי), עיי"ש ותל"מ].

דחוקת מגורשת שלה טרם העברתה על התנאי אינו מועיל כלל (ק"ח). **והנה**, נשאלנו מח"א: דצוונא שעברה על הגי"ד צאופן דקו"ע וכצנ"ד. למה לא נימא כלפי הא דמחמרינן צדין גי"ד מכח מחלוקת הפוסקים צהגט מווינא, אס גי"ד יש לה חוקק לפסול את הגט או לא, משום דספד"א לחומרא וכנ"ל (סי' ג, ענף ג, ד"ה דהרי). דביון דעכ"פ טרם שעברה על התנאי היתה צחוקת מגורשת, א"כ ניזל לקולא ע"פ חוקק דמעיקרא שלה, ונימא דהגי"ד לא פסלה. [משא"כ צתנאי דקו"ע, שפיר לא הוי צחוקת מגורשת טרם שתקיים התנאי].

"חוקק העשויה להשתנות", מה דהו"ל חוקק קלישטא, עי' או"ו (ח"א, סוס"י טרע"צ), רשב"א (ח"א, סי' אלף רט"ו), מהרי"ט (ח"א, סי' י"א, ומ"א) ועוד, עי"ש]. **וממילא** פשוט דאינן לדון כלל מכח חוקקת דמעיקרא דמגורשת, ולהסיר על פיה ערוה הסמורה דא"א, וד"צ ותל"מ.

סיכום וקיצור מן העולה מסימון זה:

א. בתנאי דבקו"ע, מה שהיה עליה לקיים קודם הגט, ונתברר שנתרמה, הגט פסול, ביון דבשעת נתינת הגט כבר היה הבעל מומטעה ועומד.

ב. בתנאי דבקו"ע, מה שעליה לקיים לאחר נתינת הגט, אסורה להנשא מרם בן, ואם נישאת מרם בן, חייבים להפרישה מהשני עד שתקיים התנאי, או עד שימחול בעלה הראשון על התנאי [אם ל"ה כרי לצערה, רק להרווחתו], ואז הגט מתבשר למפרע.

ג. בד"א (ס"צ), דוקא כשלא הקפיד הבעל שתקיים התנאי קודם נישואיה, אבל אם אכן הקפיד ע"ז [וכגון, שתצא מעש"ג], ועברה ונישאת מרם בן, שוב לא מהני יציאתה משם לאחר נישואיה, או מחילתו דלאח"כ, להכשיר הגט, דכבר נפסלה ע"י הנישואין.

ד. וכל האמור עד כאן, הוא דוקא בתנאי דבקו"ע, אבל בתנאי דשוא"ת, מה שעליה למנוע מלעשות, ובגון שלא תכנס בעש"ג נגדו, ועברה עליה בקו"ע ובבנ"ד, אז שום דבר אינו מועיל עוד לתקן ולהכשיר את הגט בשו"א, [אף לא רק על מכאן ולהבא], לא יציאתה משם, ולא מחילתו על זה, [ואפילו אם היתה עושה בן קודם נישואיה האסור], דהגט כבר נפסל בהחלט ע"י בניסתה בעש"ג, וא"א לתקנה עוד לבו"ע.

תשובה: היות דצנ"ד לא פסלנו הגט מחמת הגי"ד מכח הכלל דספד"א לחומרא לצד, דהרי יש לנו עוד חמשה כללים אחרים מכללי הוראה והכרעה, שאינן מדררא דספיקא, מה שלפי כל אחד מהם צפע"צ אחיא דהגט פסול וכנ"ל (סי' ג, ענף ג), עי"ש. **ובפרט** דצנ"ד יש מלצד כל הנך כללי, עוד כמה טעמים דגס המכשירים צהגט מווינא יודו דפסול, וכנ"ל (סי' ד - ו), וא"כ ל"ה צנ"ד צגדר ספק כלל. **מ"ב** נשיב צקינור: דצלא"ה ל"ש לומר כן, וזהו מכח שלשה טעמים, ואלו הם.

ראשית והוא העיקר, דמכיון ד"חוקקת מגורשת דמעיקרא" דהו"ל רק "חוקקת הדין" דקלישטא טובא מ"חוקקת הגוף", [דחוקקת אינו "מזכר" רק "מזיאות" [וכגון אס המקוה נחסרה, או אס הגט היה קרוב לה וכדומה], אבל אין צחומה "לפסוק הלכות" ולהכריע כהמקילין צדין גי"ד, עי' שו"ת מהרי"ט (ח"א, סי' מ"א, ומ"ב, חו"מ סוס"י כ), ושערי תורה (ח"ב, כלל ה, פרט צ), וש"ש (ש"ב, פ"צ), וחזו"א (כחצות ע"ה, ע"ב), וכפי שהגדיר הפמ"ג (יו"ד סי' ק"י, שפתי דעת דיני ס"ס, סק"ח) צזה"ל: פלוגמא דרצומא.. לא שייך לומר חוקמיה חחוקק, "דצצציל החוקק לא ישמנה הדין", עכ"ל עי"ש].

שנית, דצשעה שהגט נפסל, הרי איגלאי מילתא: שכבר נפסלה "למפרע" משעת נתינתה, וא"כ נמצינו דנתזכר עמה שמעולם לא היתה צחוקת מגורשת, עי' גבורות ארי (מעניט כ"ד, ע"א), נפש חיה (יו"ד, סי' ס"ד, סט"ו) צדעת המו"ז (יו"ד סי' קצ"ו, סק"ג), וצמח דוד (סי' קמ"ו) צדעת הגר"א (אה"ע סי' קנ"ה, סק"ו), ובית הלוי (ח"ב, סוס"י י"א), עי"ש. **ושלישית:** דכיון דצשעת נתינת הגט, כבר היה ידוע אז דכשרות הגט תלויה ועומדת צקיום התנאי שלה תלך לעש"ג, א"כ הו"ל צגדר

סימן ט

אוסף הסיכומים מכל סימני הקונטרס

סיכום מסימן א

אם יש חדר"ת בערעור על הגט בנ"ד

א. החדר"ת שלא להוציא לעז על הגט לא נאמר כלל על מי שמראה פנים מסבירות בהלכה בפסלנות הגט, רק על מי שמוציא לעז שקר בשאט נפש.

ב. כל היודע מפסלנות על גמ, אסור לשתוק, אדרבה חייב לערער אפילו אם האשה כבר נשאה לשני ויש לה בנים ממנו, ושכרו גדול מאוד מן השמים.

ג. וכש"כ כשהערעור אינה על פסלנות שנעשה מעיקרא בשעת נתינת הגמ, רק על פסלנות שגרמה האשה אח"כ ע"י שעברה על גילוי דעתו של הבעל, וכבנ"ד, בודאי דל"ש בכה"ג החדר"ת כלל.

ד. האומרים על המערער על פסלנות בגמ עם פנים מסבירות בהלכה, כאילו שעבר ונכשל בזה בחדר"ת, מבלי שיוכיחו דיחוי דבריו, הם עצמם נלכדים עי"ז בחדר"ת החוזר וחל על ראשם.

סיכום מסימן ב

דאין חשש בעשיית גי"ד להבטיח זכותיו

א. רק בשכ"מ יש מקור ע"פ תקנת ר"י מפארו"ש, למונעו מלעשות תנאי גמור במשפטי התנאים, אבל גם זה הוא רק לכתחלה, אבל כשרואין שאין דעת הבעל רגוע בל"ז, אז מתירין לו לעשות אף תנאי גמור.

ב. אבל בשאר בנ"א, ובפרט כשאינו ע"פ משפטי התנאים, רק באופן ד"גילוי דעת" באיזה תנאים שהוא מסכים לגרשה, ליכא שום מקור בהלכה שלא להניחו לעשות כן. וכש"כ כשמונעה עי"ז רק מלעשות איזה דבר בקו"ע, ליכא שום חשש בעולם עי"ז כלל.

ג. אדרבה, אם מונעים מן הבעל שלא לעשות כן, בו בזמן שאין לו שום עצה אחרת במה להבטיח את זכותיו, זה מטיל על הגמ החששות ד"מעושה" וד"מוטעה", שהם פסלנות גמורים מן התורה.

סיכום מסימן ג

דעל פי ה' גדרים מכללי הוראה והכרעה עלינו לנקוט דגי"ד י"ל תוקף לפסול הגמ

א. רוב גדולי הפוסקים האחרונים נקטו להלכה כדעת המחמירין בגמ מווינא: דהעברת האשה על גי"ד פוסל את הגמ, והפת"ש הביא דברי המשכנ"י: דהמקילים בזה "מכניסים את עצמם בעונש גדול".

ב. וכן יוצא ע"פ חמשה גדרים מ"כללי הוראה" שהרמ"א כתב, דהמתעלם מהם דן "דין שקר".

ומהרי"ק ותו"ח ושכו"י כתבו דלומר "קים לי" כהמיקל באיסורא, ובפרט בדאו, הוי "עקירת הדת" ו"מינות".

ג. הדר"ח לא כיוון מעולם להכריע כדעת המכשירין בגמ מווינא, אדרבה זהו נגד שיטתו שקובע חוזר ושוב, שאין בכוחינו להכריע מדעתינו במחלוקת הפוסקים, אלא דנשאר כ"ספיקא דדינא" שמוטל עלינו ליוזל בתר "כללי הוראה והכרעה", רק צידד כן כשלא נגע למעשה, ולהלכה אין לסמוך על דבריו להקל.

ד. וכן נקטו כל גדולי זמנינו להלכה ולמעשה דגי"ד פוסל הגמ, ובפרט כשאינו בא להוציא עי"ז משלה, רק להבטיח שלא תקפחנו משלו.

ה. דברי העמק תשובה להקל בגי"ד נכתבו מקופיא ושלא בעיון הראוי, ודבריו תמוהין, וגם הם בניגוד לכללי הוראה והכרעה, וגם הו"ל יחיד ממש בזה נגד כל גדולי דורינו, ואסור לסמוך עליו בזה. וכן דברי בעל ויען אברהם הם מופרכים ומסולפים, ובפרט מש"כ בשקר דהמדובר מ"מקום עיגון".

סיכום מסימן ד

בנ"ד גם המקילין יודו בתוקף הגילוי דעת

א. כשאין לו להבעל עצה אחרת במה להבטיח זכותיו רק ע"י הגי"ד, וכבנ"ד, אז אף המכשירין בהגמ מווינא יודו שהעברתה עי"ז פוסל הגמ, דהו"ל בכה"ג נגדר אומדנא דמוכח טובא, דאדעתא דהכי שתשלם לו רעה תחת טובה, ללחום נגדו בעש"ג אח"כ, ודאי שלא רצה לגרשה.

סיכום מסימן ה

התנאים שבשטר "הסכם גירושין" נכתב משמש כגי"ד מובהק לכו"ע, וכן נקטו כל גדולי דורינו, והפרכת דברי עמק תשובה

א. גילוי דעת מהבעל על איזה אופן שמסכים לגרשה מה דהו"ל "בכתב", וכבנידון דידן בשטר ה"הסכם גירושין", ודאי דעדיפא טובא מגילוי דעת שבדיבור בעלמא, ואף המקילין בהגמ מווינא יודו בכה"ג שלא נתבטלה ע"י הביטולים שבבע"פ, דלא אתי הדיבור דהביטולים וקמבטלי המעשה דהגילוי דעת שבכתב, מה שנשאר קאי וקיים גם לאח"כ. דכן

על הגמ' על ידי העברת האשה עליה, מה שרוב מנין ובנין של המכשירין בגמ' מווינא יודו דבכהאי גוונא היא פסולה.

ב. מלבד מה שעל גילוי דעת לא נצרך עדים, וכמש"כ התשורת ש"י [וכן יוצא גם משו"ת דברי מלביאל, ולא נמצא חולק על דבריהם], הרי בנוסף לזה הודית האשה בפה מלא על הגי"ד לפני רב חשוב. [ולכסוף אכן היה גביית עדות על הגי"ד].

ג. הגביית עדות להכחיש הגי"ד, מכיון שנעשית על ידי דיינים הפסולים בתכלית מלדון בדבר, בין מצד שהם ידועים כשונאי נפשו של מסדה"ג, ובין מצד שלא צורך פרנסתם הם נוגעים בדבר להעלים ולהכחיש כח הגברים. ומלבד זה נגבית העדות בניגוד לכל גברי דיני גביית עדות, [וכש"כ נגד דברי מסדה"ג שיש לו יותר נאמנות להלכה משאר בני"א], באופן שהוא "דין מרומה" מובהק, והיה כלא היה מעולם כלל להלכה.

סיכום מסימן ז

הפסול דקלא מה שהקלים המכשילים
בנ"ד התעלמו עצמם כליל מזה

א. אף לפי דעת המסלפים ומכשילים שהגמ' בנ"ד כשר[מה שכאמת זה אינו, אמנם אפילו לפי דבריהם], יש בנ"ד הפסול ד"קלא" מה שמטיל פסול אפילו על גמ' הכשר בעצם.

ב. אפילו בהגמ' מווינא שרבו המכשירין בשעתה, עכ"ז פסלו למעשה את הגמ' עכ"פ מדין "קלא", ואסרוה מלהנשא לשני, עד שתתפשר עם בעלה ויתן לה גמ' כשר, וכן היה.

סיכום מסימן ח

בנ"ד שעברה בקו"ע על תנאי דשו"א,ת,
שוב ל"ש שום אפשרות תיקון כלל

א. בגוונא דהתנאי היה בקו"ע, שהיה עליה לעשות איזה דבר קודם הגמ', והוברר שנתרמה, הגמ' פסול כיון דבשעת נתינת הגמ' כבר היה מומעה ועומד.

ב. ובגוונא דהתנאי היה בקו"ע, מה שעליה לקיים לאחר נתינת הגמ', אסורה להנשא מרם כן, ואם נישאת מרם כן, חייבים להפרישה מהשני עד שתקיים

יוצא מדברי הה"מ, ב"ח, שמן למאור, עמק שאלה, חלקת יואב, ולא נמצא שום חולק עליהם בזה.

ב. וכן נקטו בפשיטות כל גדולי פוסקי זמנינו, דהעברתה של האשה על תנאי ה"הסכם גירושין" מטיל פסול גמור על הגמ', ה"ה: המנח"י, אנר"מ, קנין תורה, קנה בושם, משנה הלכות, תשובות והנהגות, אמרי בינה, וכן יוצא גם ע"פ ה' גדרים מכללי הוראה.

ג. ההנחה: כאילו שקיים "הכרח" שלא להתחשב עם גילוי דעת של הבעל, כדי שלא יצא הכשלון דאשת איש, בשקר יסודה, דאותם הטוענים כן, הם עצמם מייצרים את ה"הכרח" המדומה, ע"י שמעוררים את הנשים להתל בהגברים, ולצחוק מכל תנאי ההסכם, ואח"כ באים הם עצמם וזועקים "הצילו"..

ד. וכן הרעיונות הפסולים, מה שנדמה להתמון ואף לכמה דיינים, כאילו שעצם ה"הכרח" [אפילו היה אמיתי], משמש כ"פוסק" או כ"מכריע" לשנות את ההלכה ולקבוע לקולא, או: כאילו שמוטל עלינו להשוות כח הנשים להגברים בכל הנוגע לעניני גיטין, אינו רק טעות עצום אלא שגובל במינות וכפירה, ה"י.

ה. המצדקי להקריא לפני הבעל, שהגמ' יחול אף אם היא תעבור על ההסכם, אינו מועיל כלום כשאינו מבין בדיוק תוצאת דברים אלה למעשה, [ואצ"ל שאין בכח שום אדם לחייבו לומר כן, כי אינו חייב לומר מלה אחת יותר מהכתוב בסדה"ג שבשו"ע].

ו. דברי העמק תשובה דהסכם גירושין אינו משמש בני"ד, נכתבו בקיצור ושלא בעיון הראוי, ולא ירד לעומקן של הדברים כלל, סברותיו נפרכין מהלכה, מקורותיו מוטעים, והראיה שהביא הוא ראיה לסתור את דברי עצמו, ומסקנתו הוא בניגוד לד' כללי ההוראה והכרעה, שהרמ"א כותב דההתעלמות מהם גורם לדין שקר, וח"ו לסמוך עליו.

סיכום מסימן ו

הגי"ד שבנ"ד לאחר הביטולים פוסל הגמ',
והעדות בני"ד פסול הוא "דין מרומה"

א. הגילוי דעת מה שהבעל עשה בנ"ד לאחר כל הביטולים, אלים כוחה מובא להטיל פסול גמור

התנאי, או עד שימחול בעלה על התנאי [אם ל"ה כרי לצערה, רק להרווחתו], ואז הגט מתכשר למפרע.

ג. בד"א (ס"ג), דוקא כשלא הקפיד הבעל שתקיים התנאי קודם נישואיה, אבל אם אכן הקפיד ע"ז [ובגון, שתצא מעש"ג], ועברה ונישאת מרם בן, שוב לא מהני יציאתה משם לאחר נישואיה, או מחילתו דלאח"כ, להכשיר הגט, דכבר נפסלה ע"י הנישואין.
ד. וכל האמור עד כאן, הוא דוקא בתנאי דבכו"ע,

אבל בתנאי דשוא"ת, מה שעליה למנוע מלעשות אחר הגט, ובגון שלא תכנס בעש"ג נגדו, ועברה ע"ז בקו"ע ובכנ"ד, אז שום דבר אינו מועיל עוד לתקן ולהכשיר את הגט בשו"א, [ואף לא רק על מכאן ולהבא].

ה. ובכנ"ג לא מהני אף יציאתה משם, או מחילתו על זה, [ואפילו אם היתה עושה בן קודם נישואיה האסור], להכשיר הגט, דמאחר שהגט כבר נפסל על ידי כניסתה בעש"ג, שוב א"א לתקנה עוד בשו"א.

וזאת תורת העולה להלכה מכל האימורין הניתנין לעיל – בהנוגע לנ"ד – היא העולה:

א. תוקף כח גילוי דעת לפסול הגט להלכה:

[א], דל"ח פוסקים נקטו כהפוסלים בהגט מווינא, וכן כ' הפת"ש בשם המשכנ"י: דהמקילים "מכניסים עצמם בעונש גדול" (סי' ג, ענף א'). [ב], וכן יוצא ע"פ חמשה גדרים ש"מכללי הוראה", מה שהרמ"א כתב: דהמתעלם מהם דין "דין שקר" (שס, ענף ג'). [ג], וגם ע"פ המהרי"ק, ותו"ח, ושבו"י שכתבו: דלומר "קים לי" בהמיקל באיסורא, הו"ל "עקירת הדת" ו"מינות" (שס). [ד], דכבר כ' הד"ח [והד"י]: דמחלוקת הפוסקים הו"ל "ספיקא דדינא" ואין בכוחינו להכריע ביניהם רק ע"פ כללי הוראה (שס, וענף ז'). [ה], עפמש"כ גדולי הפוסקים: דהבעל י"ל זכות "קים לי" לפסול הגט אף ע"פ מיעוט הפוסקים, וכש"כ ע"פ רבים בכנ"ד (שס, ענף א' אות כ, ד"ה ונפרט). [ו], ודלא כדברי העמת"ש שהקיל בדין גי"ד בניגוד לה' גדרים מ"כללי הוראה" (שס, ענף ה').

ב. דבנ"ד יודו אף המכשירים ב"גט מווינא" דפסול:

[ז], כיון שאין לו ביטוח אחר חוץ מזה (סי' ד'). [ח], משום ד"הסכם גירושין" מהוה כ"גילוי דעת שבכתב" [מה דל"ש להכחישה (מלקמן ס"ג)], אלים כוחה טובא מגילוי דעת שבבעל פה לבר, (סי' ה, ענפיס א' - ד'). [ט], ובין נקטו כל גדולי זמנינו להלכה [חוץ מהעמק תשובה שכל דבריו בזה הופרכו לחלוטין]: דהעברתה על זכיותו שב"הסכם גירושין" פוסל הגט (שס, ענפיס ה, ו). [י], דהרי הגילוי דעת [השלישי] מה שעשה הבעל מרם המסירה לא נתבטלה כלל ע"י הביטולים (סי' ו). [יא], מכח הפסול ד"קלא", דמהי"ט הצרכוה גט שני אף בה"גט מווינא" שלא התירוה למעשה להנשא לשני מרם שהתפשרה עם בעלה ונתן לה גט שני (סי' ז').

ג. דהעדות נגד הגילוי דעת אין לה שום תוקף:

[יב], דהרי האשה הודית על הגי"ד (סי' ו, ענף ז'). [יג] והוא העיקר: דהגביית עדות נעשית ע"י בי"ד פסול ובניגוד לכל גדריה וא"ל שום תוקף כלל. (שס, ענף ג'). [יד], דה"סופר" שסמכו עליו אמר להם: שאינו זוכר המאורע (שס, אות פ"ה). [טו], דל"ש להכחיש המסדה"ג ששמע הגי"ד, כי הוא האחראי על התרתה (שס, ענף ד'). [טז], עדים שלא שמעו ולא ראו ל"ה ראייה והכחשה, דמשווינן דבריהם שלא יסתרו זא"ז (שס, ענף ה'). [יז], דשני עדים אכן העידו אח"כ על הגי"ד (שס). [יח], דהגי"ד דה"הסכם" (כנ"ל, ס"ג, אות ס') לא הוכחש.

ד. התפקרות המכשילים שתנשא בעודה בעש"ג:

[יט], אף במקרים שהגט מתכשר למפרע ע"י קיום הגי"ד, [מה שז"א בנ"ד כלל, וכדלקמן (סעיף ה')], מ"מ לבו"ע אסורה להנשא מרם בן, ואם נשאת חייבין להפרישם עד קיום הגי"ד בפועל (סי' ס, ענף ז, אות ק"י). [כ], וא"כ אף לפי דעתם הנדחה של המכשילים בנ"ד: כאילו דיציאתה מעש"ג יכול להועיל להכשיר את

הגמ, מ"מ זה מיהא ברור אף לפי טעותם, דמה שהתירו להם שינשאו מרם שיצאתה מעש"ג, וכן מה שהניחום ביחד אחר כך למשך ששה חדשים בעוד שעדיין היתה בעש"ג [בעוד שהמסד"ק אמר להדיא: דעיקר סמיכתו הוא על מה כבר יצאתה משם...], הוא זלוזל המור באיסור אשת איש, וחטא בל יכופר [המורה על "קלות" נורא ו"עם הארצות" מובהק], והם "עתידין ליתן את הדין ע"ז" כמש"כ הישויע"ק (סס, אום ק"י, ד"ה וגס).

ה. דיציאתה מעש"ג ל"מ להכשיר הגט בשו"א:

הדבר ברור, דמה שיצאתה מעש"ג לאחר היותה שם משך שנה תמימה, [כולל ששה חדשים משנישאת באיסור], דזה אינו מועיל כלל להכשיר הגט, וזהו מבח שלשה טעמים: [כא] והוא העיקר: דבעצם הכנסתה לעש"ג ללחום נגד זכויותיו שעל פי ההסכם, כבר נפסל הגט לחלוטין מבלי שום אפשרות מבוא להכשירה, [ואפילו אם היה "מוחל" ע"ז, או שהיתה יוצאת מעש"ג מרם הנישואין האסור, ג"כ לא היה מועיל כ"ז כלל להכשיר הגט, וכש"כ כשנשארה שם ו' חדשים לאח"כ], וזהו דין ברור לבו"ע בלי שום חולק כלל (סי' ס', ענף ג', אום קי"ו). [כב], דכיון שהבעל הקפיד שתקיים הגי"ד תוך זמן קצר מהגט, ועכ"פ קודם שתנשא, כבר נפסל הגט כמה שנשאת מרם כן (סס, ענף ג', אומיות ק"ט, וקי"ז). [כג], דמה שלא שלחה לו הילדים למשך כמה חדשים רצופות, הוא מעוות אשר לא יוכל לתקון עוד (סס, ענף ג', אום קט"ו, ד"ה דהגס).

ו. המסקנות להלכה ולמעשה:

מכל הלין טעמי [כ"ג במספר, שכל אחד מהם די כוחה בפע"צ, וכש"כ בהצטרפות כולם ביחד], הרי הדין ברור: [א], דהגט פסול כמחלמט. [ב], והאשה אסתר חנה ווייס [לבית לעווין] היא עדיין אשתו הנמורה של בעלה קלמן יהושע ווייס ג"י. [ג], משה הערש פערבער ממאנטריאל דר עם האשה באיסור "אשת איש" שהוא בעונש חנק רח"ל, ואצ"ל שקידושו לא תפסו כלל. [ד], הם חייבים לפרוש זה מזה תיכף ומיד עד שתקבל גט כשר מבעלה. [ה], וולדותיהם שממרם גט שני, הם "ממזרים" עד סוף כל הדורות. [ו], ע"פ הלכה חייבים: לפרסם ממזרים, כמבואר ברמ"א (יו"ד סי' רפ"ה, ס"ד. וזה"ע סי' ז', ס"ה), [ועי' שיבת ציון (סי' ס"ז), דחייב הכרוה זו הוא אף בספק ממזרים, וכש"כ בוודאים]. [ז], כל מי שיש בידו להשפיע עליהם שיפרשו זה מזה עד שתקבל גט כשר מבעלה, חייב לעשות כן, ותבא עליו ברכה.

כ"ד כו"ח [מהדו"ת] בצער על הפירצה הנורא בשם שאר חברי הבד"צ. יום שני לסדר "ואת אחיו לא הכיר.. כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו" (פרשת נזק), י"ב לחודש תשרי שנת תשע"ב לפ"ק.

אחותי מרת מרים

סוף דבר: ה"לקח" היוצא מפרשה מזעזע הזה:

א. דעד היכן שיכולים להתדרדר ולהגיע - אם: [א], עניני גיטין נעשה ל"מסחר". [ב], והוא מהול עם נגיעה ד"ממונא". [ג], או עם לחץ "חוגיני" חזקה. [ד], ויש התחרות בין הבתי דין זה עם זה. [ד], דעיקר המטרה אינו לברר האמת, רק להראות התנצחות וכח השתלמות.

ב. דהתוצאות הנוראות מזה - הם: דאותם דמתקרי דיינים לא התחשבו [א], עם האיסור החמור ד"אשת איש". [ב], וגם לא: עם כשלוני דטמיעת "ממזרים" בישראל. [ג], ואף לא: עם הצער והכזיון של משפחות חשובות בישראל, איום ונורא.

ג. דהעצה היחידה לתיקון המצב - היא: [א]: שסידור גיטין יתבצעו רק ע"י דיינים המתפרנסים ממשכורת קצוב וקבוע ממס הקהל, מבלי שיתלה כלל בכמה גיטין שהם מסדרין. והשי"ת ירחם עלינו ויגדור פירצותינו, וישלח לנו משיחו הולך תמים, א"ם.